

रोल्पा जिल्ला परिबर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाङ खोला र ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प्रतिवेदन पेश गरिने निकाय

परिबर्तन गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रोल्पा, नेपाल

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना

परिबर्तन गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रोल्पा, नेपाल

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

कार्यकारी सारांश

१. पृष्ठभूमि

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं.१ कुरेलि स्थित बगाउने खोला बगर र वडा नं.५ पुतलाचौर स्थित गर्यामझ्यम, धामा चौर, दुई खोला बगर, चुनवाड खोला र वाड ६ स्थित ओभाड खोलाबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) गरिएको छ। यस प्रस्तावको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको प्रस्तावक परिवर्तन गाउँपालिका, रोल्पा जिल्लामा रहेको छ।

यस प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको मुख्य उद्देश्य भनेको प्रस्तावित आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आयोजना क्षेत्रको भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू पहिचान एवं मूल्याङ्कन गरी नकारात्मक प्रभावहरूको न्यूनीकरण र सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरू पत्ता लगाई वातावरणीय योजना बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्ने छ।

२. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कानुनी औचित्य

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, दफा ३ को उपदफा (१) र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ अनुसार नियम ३, सँग सम्बन्धित अनुसूची-२, को (ग) ७ मा उल्लेख भए बमोजिम नदीनाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर भन्दा बढी ३०० घनमिटरसम्म बालुवा, ग्राभेल, गिर्खा माटो निकाल्नेको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन गर्नुपर्ने प्रावधानलाई आकर्षित गर्दछ। त्यसैले प्रस्तावित नदी तथा खोलाबाट दैनिक ३०० घन मिटर भन्दा कम ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा उत्खनन गर्न सकिने भएकोले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन गरिएको छ। साथै प्रस्तावित कुनै पनि संरक्षण क्षेत्र, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण, चुरे संरक्षण क्षेत्र तथा वातावरण संरक्षण क्षेत्र भित्र नपर्ने भएकोले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु अनिवार्य र सान्दर्भिक रहेको छ।

३. अध्ययनविधि

यस प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणका लागि सान्दर्भिक प्रकासित अप्रकासित सामग्रीहरू जस्तै अनुसन्धानमुलक लेखरचना, नक्सा, नीति नियम लगायत अन्य सामग्रीहरूको समीक्षा गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रको भूगर्भ, माटो तथा भू-उपयोगको बारेमा स्थलगत अध्ययन गरिएको थियो।

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा स्थलगत अध्ययन, अवलोकन, स्थानीयहरूसँग छलफल गरी आयोजना क्षेत्र वरपर रहेका वनस्पती तथा वन्यजन्तुका प्रजातिको बारेमा जानकारी, आयोजना वरपर पाईने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

स्तनधारी जनावर, चराहरू, सरीसृप तथा उभएचर प्रजातीहरू आदि जस्ता जैविक वातावरण बारे जानकारी संकलन गर्ने कार्य गरिएको थियो ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने रोल्पा जिल्ला, परिवर्तन गाउँपालिकाको सामाजिक आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण तर्फ बारेमा तथ्याङ्क संकलन गर्न सहभागीमूलक ग्रामीण लेखा जोखा विधिहरूको र चेकलिष्टको प्रयोगबाट बस्तीस्तरीय सामुहिक छलफल गरी स्थानीय व्यक्तिहरूसँग प्रस्तावित आयोजनाबाट पर्न जाने सकारात्मक तथा नकारात्मक असर बारे राय सुझाव संकलन गरिएको थियो ।

४. विद्यमान वातावरणीय अवस्था

क. भौतिक वातावरण

समुद्री सतहबाट करिब ७००-२५०० मिटर उचाईमा रहेको छ। भौगोलिक हिसाबले प्रस्तावित आयोजना पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ। आयोजना क्षेत्रको हावापानीमा अधिकतम तापक्रम जेठ-असारतिर ३१.२ डिग्री सेन्टिग्रेटसम्म र पौष-माघतिर न्यूनतम ३.६ डिग्री सेन्टिग्रेट हुने गरेको छ।

ख. जैविक वातावरण

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा पर्ने रुखको प्रजातिहरूमा सिसौ (Dalbergia sisoo), वारो (Terminalia bellirica) र हरो (Terminalia chebula) सरकार द्वारा संरक्षित प्रजातिमा पर्न जान्छन् भने अन्य प्रजातिहरू जस्तै लिच्ची (Litchi chinensis) आयुसिएन को लोप उन्मुख श्रेणीमा परेका पाइन्छन्। अध्ययनको चरणमा, स्तनधारी जन्तुहरूको १७ प्रजातीहरू आयोजना र यस वरपरको क्षेत्रबाट अभिलेखन गरिएको छ। जसमा मलाया दुम्सी, रातो बाँदर, रतुवा /राते मृग, चित्तल, स्याल, सानो ओंत, प्रजातिको रूपमा राष्ट्रिय वा अन्तर राष्ट्रिय आई यु सि एन को रातो सूचीमा सूचीकृत छन् ।

ग. सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

प्रस्तावित आयोजना लुम्बिनी प्रदेशको रोल्पा जिल्लामा अवस्थित छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वमा थवाङ्ग गाउँपालिका, पश्चिममा सुकिधा गाउँपालिका, उत्तरमा रुकुम जिल्ला र दक्षिणमा माडी गाउँपालिका र रोल्पा नगरपालिका रहेको छ।

राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी गणना, २०२१ अनुसार परिवर्तन गाउँपालिकाको कुल घरधुरी संख्या ४६८२ रहेको छ। जसमा परिवारको औसत आकार ४.६३ रहेको छ। साथै कुल जनसंख्या २१६७१ मा पुरुषको जनसंख्या ९९८५ (४६.१%) र महिलाको जनसंख्या ११६८६ (५३.९%) रहेको छ। यस गाउँपालिकाको जनसांख्यिकीय विशेषताहरूको विवरण तालिका ३ मा उल्लेख गरिएको छ।

५. आयोजनाका प्रभावहरू

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क. सकारात्मक प्रभावहरू

आयोजना निर्माणका क्रममा हुने सकारात्मक प्रभावहरूमा स्थानीय तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई रोजगारीको अवसर सृजना गर्ने छ । जसमा आयोजना उत्खनन तथा संकलन कार्यमा संलग्न स्थानिय बासिलाई आवश्यक सिप तथा ज्ञान पाउने छन् ।

ख. नकारात्मक प्रभावहरू

प्रस्तावित आयोजना बाट देखिने नकारात्मक प्रभावहरूमा प्रस्तावित आयोजना निर्माण कार्यले आयोजना क्षेत्रको भू-उपयोगमा परिवर्तन हुने, उत्खनन प्रक्रियामा प्रयोग हुने उपकरण, सवारीसाधन एवं रासायनिक तत्वहरूको कारण ध्वनि, वायु र पानी प्रदूषण हुन सक्ने आकलन गरिएको छ । आयोजनाको अवधिमा मानिसको आवतजावत र ज्याला वितरणमा लैङ्गिक विभेद, बाल श्रम आदि जस्ता समस्याहरू निम्तिन सक्ने देखिएको छ ।

६. वातावरणीय प्रभावहरू

क. सकारात्मक प्रभाव

मुख्यतः प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नदीले थुपारेको जस्तानदीजन्य पदार्थले नदीको सतह चहाउने, नदीले धार फेर्ने र प्रकोप निम्त्याउने जस्ता विपतिहरूको रोकथाम हुन्छ । यसको अलवा प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट पालिकाको करको दायरा बढेर राजश्व श्रोतमा वृद्धि हुन गई स्थानीयस्तरमा सेवा प्रवाह गर्न सहज हुनेछ । आयोजना कार्यान्वयनले स्थानीयबासीलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्छ । यसबाट स्थानीयबासीले आफ्नो दैनिक आवश्यकताका वस्तुहरूको परिपूर्ति गरी आफ्नी जिवनस्तरमा परिवर्तन ल्याउने छन् ।

ख. नकारात्मक प्रभाव

नदीजन्य पदार्थ संकलन/ उत्खनन कार्यमा संलग्न कामदारहरूलाई चोटपटक लाग्ने तथा धुलो धुवाँको कारणले स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्न सक्छ । तोकिएको परीमाण भन्दा बढी र अव्यवस्थित ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन/उत्खनन गर्नाले नदीले आफ्नो प्राकृतिक बहाव परिवर्तन गरी नदी किनार कटान र वाढी निम्त्याउन सक्नेछ । साथै, पुल नजिकै जथाभावी माटो बालुवा संकलन/उत्खनन कार्य गरेमा पुल भाँसिन सक्दछ । यस बाहेक प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अन्य कुनै नकारात्मक प्रभाव पर्ने छैनन् ।

७. वातावरणीय प्रभाव बढोत्तरी, न्यूनीकरण तथा कम गर्ने उपायहरू

क. सकारात्मक प्रभाव बढाउने उपायहरू

मुख्यतः प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नदीले थुपारेको नदीजन्य पदार्थले नदीको सतह बढाउने, नदीले धार फेर्ने र प्रकोप निम्त्याउने जस्ता विपतिहरूको रोकथाम हुन्छ । यसको अलवा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट पालिकाको करको दायरा बढेर राजश्व श्रोतमा वृद्धि हुन गई स्थानीयस्तरमा सेवा प्रवाह गर्न सहज हुनेछ। आयोजना कार्यान्वयनले स्थानीयबासीलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्छ। यसबाट स्थानीयबासीले आफ्नो दैनिक आवश्यकताका वस्तुहरूको परिपूर्ति गरी आफ्नी जिवनस्तरमा परिवर्तन ल्याउने छन् ।

ख. नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू

आयोजनाको नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्नका लागि विभिन्न उपायहरू पहिचान गरिएको छ । आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको अवधिमा अवलम्बन गरिने उपायहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षाको लागि कामदारहरूलाई हेलमेट, पन्जा, बुट, सुरक्षात्मक पेटी, चस्मा, मास्क आदि प्रदान गरिने छ ।
- धुलो उड्ने ठाउँहरूमा पानी छर्कने, कामदारहरूलाई मास्क उपलब्ध गराउने तथा नदीजन्य पदार्थलाई ढुवानी गर्दा त्रिपालले ढाकेरमात्र गर्ने उपायहरूको अवलम्बन गरि वायु प्रदूषण न्यूनीकरण गरिनेछ ।
- कामदारहरूका लागि शौचालय, खानेपानी तथा फोहोरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- माछा मार्ने तथा करेन्ट लगाउने काम नियन्त्रण गर्न नियमपालन लागु गराइनेछ र उक्त नियम उल्लङ्घन गर्नेहरूलाई कडा कारबाही गरिनेछ र सचेतना कार्यक्रम गरिनेछ ।
- महिला र पुरुषको ज्यालामा विभेद गरिने छैन, निर्माणकार्यमा बाल श्रम निषेध गरिनेछ ।

७. वातावरणीय व्यवस्थापन कार्य योजना तथा अनुगमन योजना

आयोजनाको असर, स्थिति, तिनका न्यूनीकरणका उपायहरू, अनुगमनको तरिका र समय तालिका समेटेर वातावरणीय व्यवस्थापन कार्य योजना तयार गरिएको छ । प्रस्तावित आयोजनाका भौतिक, जैविक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरण अन्तर्गतका विभिन्न अनुगमनका सूचकहरू पनि पत्ता लगाइएका छन् । आयोजना निर्माणको अनुगमन सम्बन्धित निकायहरूले गर्नेछन् । यस आयोजनाको वातावरणीय अनुगमनको कुल लागत ने. रू. ४,८२,४३६.५५ अनुमान गरिएको छ ।

द. निष्कर्ष

यस आयोजना कार्यान्वयनबाट पर्न सक्ने सम्पूर्ण प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण तथा रोकथाम गर्न सकिने प्रकारका छन् । वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यका लागि प्रस्तावित न्यूनीकरणका उपायहरू सरल एवं आर्थिक रूपले स्थानीयबासीहरूलाई समेत फाइदा पुऱ्याउने प्रकारका रहेका छन् । तसर्थ अध्ययनले देखाएका प्रभाव न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका उपायहरू पालना गरी आयोजना कार्यान्वयन गरिने छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

संक्षीप्त शब्दहरूको सूची

आ.व:	आर्थिक वर्ष
के.त.वि:	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
प्रा.लि:	प्राइभेट लिमिटेड
प्रा.वा.प:	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण
पो.ब.नं:	पोष्ट बक्स नम्बर
नं:	नम्बर
वा.सं.नि:	वातावरण संरक्षण नियमावली
वा.स.ऐ:	वातावरण संरक्षण ऐन
वि.स:	विक्रम संवत्
रु:	रुपैया
CITES:	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
DPR:	Detail Project Report
GIS:	Geographical Information System
IEE:	Initial Environmental Examination
IUCN:	International Union for Conservation of Nature
ToR:	Terms of Reference

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विषयसूची

कार्यकारी सारांश.....	i
संक्षीप्त शब्दहरूको सूची.....	v
विषयसूची.....	vi
तालिकाहरूको सूची.....	ix
परिच्छेद १: प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना.....	10
१.१ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना.....	10
१.२ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना.....	10
परिच्छेद २: प्रस्तावको सारांश.....	11
२.१ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कानुनी औचित्य.....	11
२.२ भू-उपयोगमा पर्ने असर.....	12
२.३ वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव, मानव जिवनमा पर्ने असर, जनसङ्ख्याको चाप.....	12
२.४ स्थानीय पूर्वाधारमा हुने क्षति.....	13
२.५ अन्य आवश्यक कुरा.....	13
२.५.१ आयोजनाका प्रमुख विशेषताहरू.....	13
२.५.२ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू.....	15
२.६ संकलन\उत्खनन् र ढुवानी (कार्य र विधि).....	16
२.७ संकलन\उत्खनन् गरिने परिमाणको आंकलन.....	16
२.८ प्रस्ताव क्षेत्रको अवस्थिति.....	17
परिच्छेद ३: प्रस्ताव सम्बन्धि विस्तृत विवरण.....	23
३.१ प्रस्तावको किसिम.....	23
३.२ डेलिभरी गर्ने भए के कस्ता बस्तु डेलिभरी गर्ने.....	23
३.३ आयोजनाको उद्देश्यहरू.....	23
३.४ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण.....	23
३.४.१ आयोजना क्षेत्र तथा नक्सा.....	23

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

३.४.२ प्रस्तावित क्षेत्र र वरिपरिको जनसंख्या र बसोबासको स्थिति.....	26
३.४.३ हालको स्थिति.....	29
३.५ अन्य आवश्यक कुरा.....	50
३.५.१ आयोजना क्षेत्रको चित्रण.....	50
३.५.२ प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यक तथ्याङ्क संकलन तथा अध्ययन विधि.....	50
परिच्छेद ४: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव.....	74
४.१ सकारात्मक प्रभाव.....	74
४.१.१ भौतिक प्रभाव.....	74
४.१.२ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव.....	74
४.२ नकारात्मक प्रभाव.....	75
४.२.१ भौतिक प्रभाव.....	75
४.२.२ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव.....	77
४.२.२ जैविक प्रभाव.....	78
४.२.४ रासायनिक वातावरण.....	79
परिच्छेद ५: प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प.....	83
५.१ प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण.....	83
५.२ प्रस्तावका विकल्पहरू.....	83
५.१ वैकल्पिक क्षेत्रहरू.२.....	83
५.२.२ वैकल्पिक समय तालिका र विधि.....	84
५.२.३ वैकल्पिक स्रोत.....	84
५.३ प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू.....	84
५.४ विभिन्न विकल्पहरूको वातावरणीय तुलनात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण.....	85
परिच्छेद ६: प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथाम तथा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना.....	86
६.१ सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू:.....	86
६.१.१ सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि.....	86

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

6.१.२ नकरात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू.....	88
6.१.३ जैविक वातावरण.....	92
परिच्छेद ७: अन्य आवश्यक कुरा.....	105
७.१ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने कुराहरू.....	105
७.२ वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको खाका.....	106
७.२.१ वातावरणीय अनुगमन.....	107
७.२.२ वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार निकायहरू:.....	107
७.२.३ अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम तथा प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्युनिकरण गर्न लाग्ने अनुमानित बजेट विवरण.....	109
७.२.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	109
परिच्छेद ८: निष्कर्ष.....	112
सन्दर्भ सामाग्रीहरू.....	114
अनुसूचीहरू.....	116

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुई खोला, चुनवाड खोला र ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिकाहरूको सूची

तालिका 2.1: प्रस्तावित आयोजनाको प्रमुख विशेषताहरू	14
तालिका 2.2: संकलनतथा उत्खनन् क्षेत्र र परिमाण/	20
तालिका 2.3: संकलनउत्खनन् गरिने परिमाणको आंकलन/	21
तालिका 3.1: जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	26
तालिका 3.2: जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	27
तालिका 3.3: वडा अनुसार जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	27
तालिका 3.4: उमेर अनुसार जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	29
तालिका 3.5: वनस्पतिको प्रजातिहरू विवरण	31
तालिका 3.6: बिरुवा तथा बुट्यानहरूको विवरण	32
तालिका 3.7: एथनोबोटानीकल प्रयोगहरूको विवरण	34
तालिका 3.8: कृषि विविधताको विवरण	37
तालिका 3.9: आयोजना निर्माण क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको स्तनधारी प्रजातीहरू	39
तालिका 3.10: आयोजना क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको पन्छीहरूको सूची	42
तालिका 3.11: आयोजना क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको वन्यजन्तुहरूको संरक्षण स्थिति	47
तालिका 3.12: प्रभाव मूल्याङ्कनको पूर्वानुमान संख्यात्मक वर्गिकरण	55
तालिका 3.13: प्रभाव मूल्याङ्कन विधि	55
तालिका 3.14: प्रतिवेदन तयार गर्दा पुनरावलोकन गरिएका नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू	56
तालिका 4.1: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू	80
तालिका 6.1: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू	93
तालिका 7.1: अनुगमन सम्बन्धि व्यवस्था	110

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद १: प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना

प्रस्तावित रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन तयार गर्ने हो। यस प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कार्यसूचीको स्वीकृती पत्र र स्वीकृत कार्यसूची अनुसूची १.१ मा उल्लेख गरिएको छ। प्रस्तावकको नाम र ठेगाना तल दिए अनुसार छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना

परिवर्तन गाउँपालिका

रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

फोन नं.: ९८५७८४९००१

ईमेल: paribartanrmun@gmail.com

१.२ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना

प्रस्तावकको तर्फबाट प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन कार्यको जिम्मेवारी इजोरा नेपाल प्रा. लि, काठमाडौंले प्राप्त गरेको छ। परामर्शदाताको ठेगाना तल दिइएको छ, साथै यस अध्ययनमा संलग्न विशेषज्ञहरूको विवरण अनुसूची १.२ मा उल्लेख गरिएको छ।

परामर्शदाताको नाम र ठेगाना

इजोरा नेपाल प्रा.लि

अनामनगर, काठमाडौं

फोन नं. ९८५९९८२२८४

ईमेल: ejoranepal93@gmail.com

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद २: प्रस्तावको सारांश

नेपालका नदी बगर क्षेत्रमा प्रशस्त मात्रामा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा लगायतका निर्माण सामग्री उपलब्ध रहेको छ। यी निर्माण सामग्रीहरूको दिगो एवं वातावरणमैत्री संकलन तथा प्रयोगले स्थानिय दुवानी कर्ता संकलन कर्ता तथा निर्माण क्षेत्रमा काम गर्ने ज्यामी मजदूरहरूको जीवन स्तरमा वृद्धि हुनुको साथै घर तथा बाटो निर्माणको सामग्रीको (ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवाको) व्यतामा वृद्धि हुनेछ। वर्षाको समयमा नदी तथा खोलामा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा थुपर्ने गर्दछ। यी सामग्री नदीको बगरमा थुपरिँदा नदीको बहाव फेरिन जाने तथा प्रकोप निम्तिने सम्भावना हुन्छ। साथसाथै यी थुपारिएका सामग्री निर्माण कार्यमा ज्यादै उपयोगी हुन्छन्। जनसंख्या वृद्धि र शहरीकरण र सडक निर्माणको गतिलाई हेर्दा रोल्पा जिल्लामा निर्माण सामग्रीको भाग बढि रहेको छ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) थुपर्ने गर्दछ। यी नदीजन्य पदार्थको दिगो एवं वातावरणमैत्री संकलन तथा प्रयोगले स्थानिय दुवानीकर्ता, संकलनकर्ता तथा निर्माण क्षेत्रमा काम गर्ने ज्यामी मजदूरहरूको जीवन स्तरमा वृद्धि हुनुको साथै घर तथा बाटो निर्माणको सामग्रीको (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) उपलब्धतामा वृद्धि हुनेछ। यी सामग्री नदीको बगरमा थुपरिँदा नदीको बहाव फेरिन जाने तथा प्रकोप निम्तिने सम्भावना हुन्छ। साथसाथै यी थुपारिएका सामग्री निर्माण कार्यमा ज्यादै उपयोगी हुन्छन्। जनसंख्या वृद्धि, शहरीकरण र आयोजना निर्माणको गतिलाई हेर्दा रोल्पा जिल्लामा निर्माण सामग्रीको माग बढिरहेको छ। परिवर्तन गाउँपालिकाले यी सामग्रीको दिगो एवं वातावरणमैत्री संकलन/उत्खनन् गर्ने योजना बनाएको छ जसले गर्दा स्थानिय रूपमै निर्माण सामग्री उपलब्ध हुनेछ साथै प्रकोप न्यूनीकरण पनि हुनेछ। यसबाट गाउँपालिकालाई राजस्व संकलन गर्नमा सघाउ पुग्ने र गाउँपालिकाको आय श्रोतमा वृद्धि हुने देखिन्छ।

२.१ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कानुनी औचित्य

नदीजन्य पदार्थको उत्खनन तथा संकलन गाउँपालिका मार्फत गर्ने कार्यलाई तोकिएको स्थानहरूबाट मात्र उत्खनन र संकलन गर्ने, त्यस्तो नदीजन्य स्रोतको उपयोग वाट वातावरणमा क्षति नपुर्याउने गरी बढि व्यवस्थित तरिकाबाट उत्खनन गर्ने प्रकृया अवलम्बन गर्दै संघिय प्रदेश, तथा स्थानिय तहको राजस्वमा टेवा पुर्याउन वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, वातावरण संरक्षण नियामावाली २०७७ को आधारका संघिय मामीला तथा स्थानिय विकाश

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

मन्त्रालयद्वारा स्विकृत नदीजन्य पदार्थ उत्खनन तथा संकलन कार्यका लागी मार्गदर्शन २०७३ को प्रावधान अनुरूप प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको कार्यसुचि स्विकृत गराइ सोहि वमोजिमको अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा नदीजन्य पदार्थ उत्खनन तथा संकलन कार्य गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नु रहेको छ ।

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची २-ग (७) ले नदीनाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर भन्दा बढी ३०० घनमिटरसम्म बालुवा, ग्राभेल, गिर्खा माटो निकाल्नेको लागि प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण नियमावली गर्नु पर्ने उल्लेख गरेको छ । प्रस्तावित नदी तथा खोलाबाट दैनिक ३०० घन मिटर भन्दा कम ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा उत्खनन गर्न सकिनेछ । त्यसैले उत्खनन कार्य सुरु हुनु अघि वातावरण संरक्षण नियमावली स्थानीय सरकार परिवर्तन गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत हुन आवश्यक पर्दछ ।

२.२ भू-उपयोगमा पर्ने असर

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुँदा नदीले थुपारेको ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ मात्र संकलन/उत्खनन् गर्ने हुनाले बगर क्षेत्रको भु-बनावटमा न्युन असर पर्ने देखिन्छ। यद्यपि अव्यवस्थित रूपमा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन/उत्खनन् गर्नाले नदीले आफ्नो प्राकृतिक वहाव परिवर्तन गरी किनार कटान र वाढी निम्त्याउन सक्नेछ । साथसाथै संकलन सामग्री भण्डारणले सुख्खायाममा धुलो निम्त्याउने तथा वर्षा हुदा नजिकका खेतीयोग्य जमीनका यस्ता वस्तुहरू वगेर गई असर निम्त्याउन सक्छ ।

२.३ वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव, मानव जीवनमा पर्ने असर, जनसङ्ख्याको चाप

प्रस्तावित क्षेत्रबाट तोकिएको परिमाण भन्दा बढी र अव्यवस्थित रूपमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन तथा उत्खनन् गर्नाले नदीले आफ्नो प्राकृतिक वहाव परिवर्तन गरी कटान र वाढी निम्त्याउन सक्नेछ । त्यस्तै ढुवानीको क्रममा ढुवानी साधनको चाप बढनाले बाटो जीर्ण हुनुका साथै धुलो धुवाँको कारणले स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्न सक्छ ।

प्रस्तावित आयोजनामा संलग्न कामदारबाट फोहर सिर्जना हुन्छ र नदीको वातावरण प्रदुषण बढ्न सक्छ । नदीमा शौच गर्ने, खानेकुराहरू फाल्ने, पोखिने, प्लास्टिकहरू यत्रतत्र छरिने संभावना हुन्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन गर्दा हेभि मेशिनरि तथा विभिन्न प्रकृतिका औजारहरूको प्रयोगले कामदारहरूलाई चोटपटक लाग्न सक्छ । ढुवानी साधनहरूको आवतजावतले आकस्मिक दुर्घटनाको संभावना पनि त्यतिकै रहन्छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प्रस्तावित क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा ओसार पसार गर्दा पहुँच बाटोमा चल्ने गाडिको चाप बढनाले बाटो छिट्टै जिर्ण हुने तथा बाटोमा खाल्डो बन्न सक्दछ ।

नदी बाट उत्खनन तथा संकलन कार्यबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव, मानव जिवनमा पर्ने असर, जनसङ्ख्याको चाप आदिमा निम्नानुसारका प्रभावहरू पर्न सक्ने आकलन गरिएको छ ।

- उत्खनन कार्य गर्दा नदीजन्य पदार्थबाट निस्कने धुलो निकाल्ने तथा बोक्ने सवारि साधनले निकाल्ने धुवाले हावाको गुणस्तरले सतही पानीमा असर गर्ने तथा ध्वनि प्रदूषण बढ्ने देखिएको छ ।
- उत्खनन तथा संकलन गर्ने क्रममा प्रयोग हुने उपकरणले ध्वनिको स्तर परिवर्तन हुनसक्नेछ ।
- कामदारद्वारा उत्पन्न हुने फोहरमैलाको व्यवस्थापन, सवारीको व्यवस्थापन, खानेपानीको व्यवस्थापन नहुदा वातावरण तथा मानव स्वास्थ्यमा असर पर्न सक्ने ।

२.४ स्थानीय पूर्वाधारमा हुने क्षति

प्रस्तावित नदी तथा खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन तथा सङ्कलन गर्दा स्थानीय पूर्वाधारमा कुनै असर नपर्ने आकलन गरिएको छ ।

२.५ अन्य आवश्यक कुरा

२.५.१ आयोजनाका प्रमुख विशेषताहरू

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थको दिगो र वातावरणमैत्री रूपले ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा (नदीजन्य पदार्थ) उत्खनन तथा संकलन गर्ने आयोजनाको प्रमुख विशेषताहरू तल दिइएको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 2.1: प्रस्तावित आयोजनाको प्रमुख विशेषताहरू

क्र.स.	विषयवस्तु विवरण	आयोजनाको मुख्य विशेषताहरू
१.०	प्रस्तावको नाम	रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य
२.०	भौगोलिक अवस्थिति	
२.१	प्रदेश	लुम्बिनी प्रदेश
२.२	जिल्ला	रोल्पा
२.३	नगरपालिका	परिवर्तन गाउँपालिका
२.४	Coordinates (निर्देशांक)	२८.५०° उत्तरी अक्षांश र ८२.५७° पूर्वी देशान्तर
२.५	समुद्री सतहबाट उचाई	७००-२५०० मिटर
२.६	भौगर्भिक अवस्था	उप-उष्णकटिबंधीय, समशीतोष्ण जलवायु
२.७	नदीको नाम	बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर खोला र दुई खोलिको विभिन्न घाट
२.८	भूबनोट	मध्य तथा उच्चा पहाडी
२.९	माटो	नदीको वरपर कतै बलौटे बालुवा र माटो मिश्रण, ढुंगा, गिट्टी आदि.
३.०	संकलन/उत्खनन कार्य, स्थल र प्रकृया:	
३.१	संकलन/उत्खनन क्षेत्र	वडा १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाट
३.२	प्रस्तावत क्षेत्रमा जाने पहुचमार्ग	ग्राभेल तथा कच्ची बाटो
३.३	संकलन/उत्खनन विधि	हाते औजारको प्रयोग गरेर मजदूरहरूबाट उत्खनन गरिने र हेभि उपकरण प्रयोग गर्नु पर्ने अवस्थामा स्थानीय सरकारसँग समन्वयन गरी

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स.	विषयवस्तु विवरण	आयोजनाको मुख्य विशेषताहरू
		हेभि उपकरणहरू प्रयोग गर्न सकिनेछ
३.४	संकलन/उत्खनन् कार्यमा प्रयोग हुने सामग्री वा मेशीनरी	कुटो, कोदालो, अन्य हाते औजार, टिपर तथा ट्राक्टरको प्रयोग गरिने छ।
३.५	दैनिक/वार्षिक संकलन/उत्खननको परिमाण	दैनिक ३०० घ.मि. भन्दा कम हुने गरि
३.६	संकलन/उत्खनन् गरीने अबधि	वर्षमा ९ महिना असोज देखि जेठ (करिव २७० दिन) सूर्योदय देखि सूर्यास्तसम्म (माग अनुसार परिवर्तन पनि गर्न सकिने)
३.७	संकलन/उत्खनन गरीने सामग्रीहरू	ढुंगा तथा गिट्टी, बालुवा
३.८	प्रस्तावत अन्तर्गतका कार्यहरू	संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी
३.९	प्रभावित गाउँपालिका	परिवर्तन गाउँपालिका
३.१०	प्रा.वा.प प्रतिवेदनको वैधानिकता	प्रा.वा.प प्रतिवेदन स्वीकृत भएको २ वर्ष सम्म

स्रोतविस्तृत आयोजन प्रतिवेदन ; २०८२

२.५.२ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू

गाउँपालिका भित्रका प्रस्तावित वाड न.१,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा सङ्कलन बाट स्थानीय जैविक, भौतिक, रासायनिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने असरहरूबारे लेखाजोखा गरि दिगो रूपमा सङ्कलनमा टेवा पुऱ्याउनु यसको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- विद्यमान तथा सम्भावित सङ्कलन तथा उत्खनन् क्षेत्रको अभिलेखीकरण गर्ने ।
- प्रस्तावित सङ्कलन तथा उत्खनन् कार्यले गर्दा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने मुख्य असरहरूको पहिचान गर्ने ।
- वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू र सकारात्मक प्रभाव बढाउने उपायहरूबारे सुझाव दिनुका साथै वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार पार्ने ।
- वातावरणमैत्री तथा दीर्घकालीन रूपले सङ्कलन उत्खनन् हुन सक्ने नदीजन्य पदार्थको परिमाण तय गर्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- प्रस्तावित प्रस्तावनाको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको प्रतिवेदन गरे पुग्छ या पुग्दैन भन्ने कुराको यकिन गर्ने ।

२.६ संकलन उत्खनन् र ढुवानी (कार्य र विधि)

प्रस्तावित उत्खनन क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन\उत्खनन् कार्य हात र हाते औजारहरु जस्तै कुटो, कोदालो, गैति, साबेल आदिबाट गरिने छ। पानी भएको क्षेत्रबाट कुनैपनि हालतमा नदीजन्य पदार्थ संकलन गरिने छैन। उत्खनन् संकलन गर्ने आदेश दिनु पूर्व उत्खनन् संकलन गरिने क्षेत्रको रेखाकन गरी परिमाण एकिन गरिने र यसो गर्दा स्थानिय बासिन्दा, जनप्रतिधिहरुलाई अनिवार्य सहभागी गराइने छ। उत्खनन् संकलन कार्य गर्नु पूर्व स्थानियहरुलाई उत्खनन् संकलन गरिने क्षेत्र, परिमाण र उत्खनन् विधी र वातावरणीय संवेदनशीलताका बारेमा अनिवार्य रुपमा सचेतना अभिमुखीकरण गरिने छ। उत्खनन् तथा संकलन कार्यमा बालबालिकालाई लगाइने छैन।

नदीको प्राकृतिक बहावमा प्रतिकूल असर पर्ने र बहाव मार्ग परिवर्तन हुने गरी संकलन\उत्खनन् गर्न दिइने छैन। पानी भएको क्षेत्रमा नदीजन्य पदार्थ संकलन\उत्खनन् कार्य गर्न दिइने छैन। संकलन\उत्खनन् कार्य दिनको सूर्योदय देखि सूर्यास्तसम्म मात्र हुनेछ। वर्षाको समयमा संकलन\उत्खनन् कार्य गरिने छैन। अन्य समयमा ढुवानी कार्य गर्न ४०० घ.फू. सम्मको ट्रिप्पर तथा १२० घ.फू. सम्मको ट्रयाक्टरको प्रयोग गरिने छ। नदी, घाट वरीपरी स्थानिय नागरिकहरुको नदी संरक्षण तथा रेखदेख समिति गठन गरी उक्त समितिलाई पहिलो वाहकको रुपमा जिम्मा दिइने छ। नगरपालिकाले दिएको एक्सकावेसन प्लान अनुसार अवधी, परिमाण तथा विधी निर्धारण गरी आशिक रुपमा संकलन\उत्खनन् कार्य गरिने स्थानमा पालिकाको स्वीकृति लिई यान्त्रीक उपकरण जस्तै एक्साभेटर, ब्याकहो लोडर, डोजर आदि प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउन सकिने छ।

२.७ संकलन\उत्खनन् गरिने परिमाणको आंकलन

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रका, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको श्रोत सर्वेक्षण गरी अध्ययन टोलीले तिनको मौज्जात परिमाण, र गुणस्तरको समेत अध्ययन गरेको थियो भने, ढुङ्गा संकलन र ढुवानी कार्यबाट हुनसक्ने प्रभाव र त्यसको न्युनिकरणका व्यवहारिक उपायको बारेमा उपयुक्त अध्ययन गरेको थियो। यस अन्तर्गत कार्यक्षेत्रको स्थलगत अध्ययनगरि यस क्षेत्रमा रहेको भुगर्भ देखि नदीले बगाएर ल्याएको सेडिमेन्टहरुको पनि अध्ययन गरेको थियो। सेडिमेन्टको मोटाई पत्ता लगाउनको लागि नदीले बनाएको प्राकृतिक ट्रेन्चको अध्ययनको गरेको थियो। यसरी अध्ययनगर्दा नदीको सतहमा ढुङ्गाहरु ससाना सेडिमेन्ट हरुले छोपीएको भए पनि

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

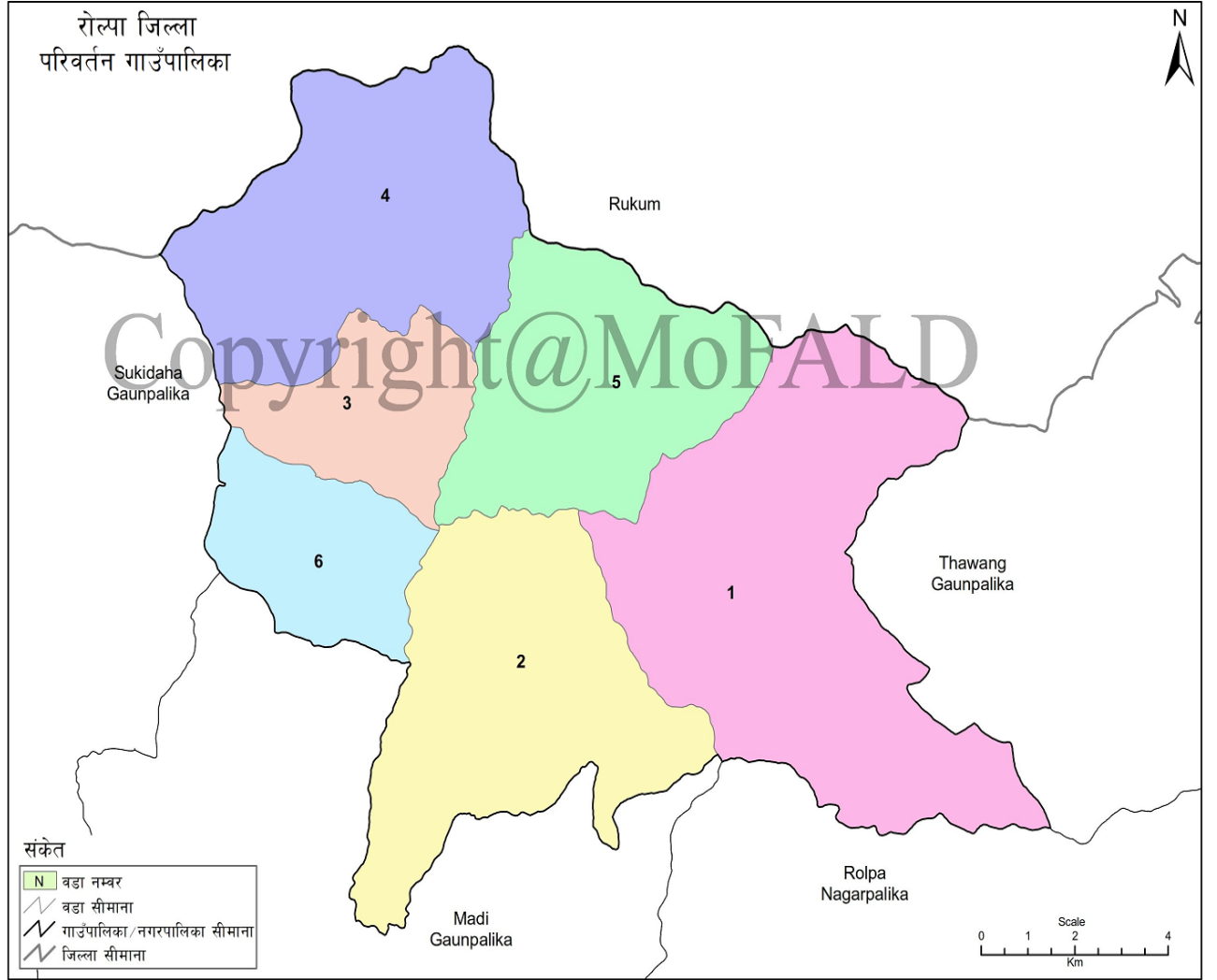
गहिराइमा ढुङ्गाहरू रहेको देखियो भने सम्पूर्ण आयतनको करिब ढुङ्गा ३०% र ७०% बालुवा रहेको देखियो ।

यस अध्ययनको आधारमा उत्खनन क्षेत्र प्रस्तावित नदीमा करिब ४७५ मिटर लम्बाई १६ मिटर चौडाई, र ०.८ मि.गहिराई सम्मको उत्खनन गर्दा नदीको साबिक लेबलसम्म पुग्ने देखिएको छ । यसरी घनमिटर निकाल्दा क्षेत्रफलमा औषत गहिराई लाई गुणन गरेर निकालिएको हो ।

२.८ प्रस्ताव क्षेत्रको अवस्थिति

प्रस्तावित क्षेत्र परिवर्तन गाउँपालिका अन्तर्गत वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटमा पर्दछ । प्रस्ताव क्षेत्रको अक्षांश, देशान्तर, संकलन/उत्खनन स्थल तथा घाटगद्दि गर्ने ठाँउ उल्लेख गरिएको छ साथै संकलन/उत्खनन क्षेत्रलाई नक्शामा देखाएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

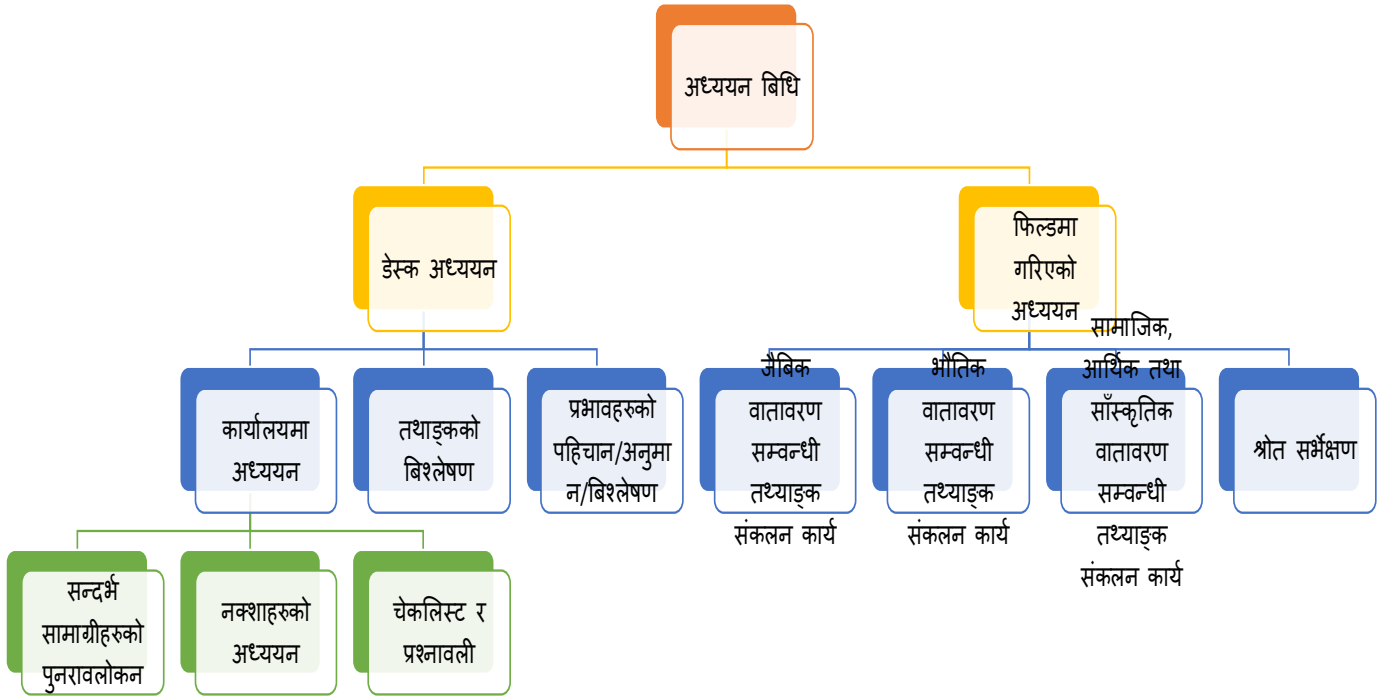

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५०००/१:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830 LLRC, 2016

चित्र ३.१: आयोजना क्षेत्रको नक्सा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 2.2: संकलन/तथा उत्खनन् क्षेत्र र परिमाण

क्र. स	संकलन/ उत्खनन् स्थल	औसात लम्बाई(मि.)	औसात चौडाई (मि.)	क्षेत्रफल (वर्ग.मि.)	औसात गहिराई (मि.)	मौजुदा परिमाण (घ.मि.)	९ महिनामा उत्खनन गर्न सकिने परिमाण(घ.मि)	अक्षांश र देशान्तर	नदीजन्य पदार्थ
१	गर्यामझ्यम खोला बगर	१२०	२०	२४००	०.८	१९२०	१४२०	२८°२८'३९.१५" देखि २८°२८'३९.६३" अक्षांश ८२°३३'३१.६७" देखि ८२°३३'२६.२३" देशान्तर	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%
२	दुई खोला बगर	६०	२०	१२००	०.८	९६०	७१०	२८°२८'३१.२१" देखि २८°२८'२९.०५" देखि २८°२८'३०.६४" अक्षांश ८२°३१'२८.९७" देखि ८२°३१'२९.५८" देखि ८२°३१'३०.५५" देशान्तर	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%
३	धामा चौर बगर	१६०	२०	३२००	०.८	२५६०	१८९३	२८°२८'३६.७६" देखि २८°२८'३९.३६" अक्षांश ८२°३२'६.२९" देखि ८२°३१'५८.२६"	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

								देशान्तर	
४	बगाउने खोला बगर	१००	२०	२०००	०.८	१६००	११८३	२८°२८'१८.७६"देखि २८°२८'१८.८६"देखि अक्षांश ८२°३६'२१.५४"देखि ८२°३६'१७.५९" देशान्तर	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%
५	चुनवाड खोला बगर	६०	१५	९००	०.८	७२०	५३२	२८°३०'५०.६५"देखि २८°३०'४८.०२"देखि अक्षांश ८२°३२'२२.४८"देखि ८२°३२'२२.५५" देशान्तर	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%
६	ओभाड खोला बगर	५०	१०	५००	०.८	४००	२९५	२८°२७'२७.०१"देखि २८°२७'२४.२२"देखि अक्षांश ८२°३१'९.०१"देखि ८२°३१'९.७१"देशान्तर	ढुङ्गा ३०% र बालुवा ७०%
	जम्मा			९७५०		८१६०	६०३३		

स्रोत: स्थलगत अध्ययन र GIS

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 2.3: संकलन/उत्खनन् गरिने परिमाणको आंकलन

नदीजन्य पदार्थ	जम्मा
दैनिक उत्खनन् गर्न मिल्ने (घ.मि.)	१००-३०० (घ.मि.)
वार्षिक उत्खनन् सिफारिस गरिएको (घ.मि.)	६०३३ (घ.मि.)
वार्षिक उत्खनन् सिफारिस गरिएको (क्युव फिट)	२१२८८९.८०१ (क्युव फिट)
जम्मा उत्खनन् दिन (वर्षमा)	२७० दिन (वर्षाको ३ महिना उत्खनन् नगर्ने)
राजश्व (प्रति क्युव फिट)	रु. ८ प्रति क्युव फिट
जम्मा कुल राजश्व (प्रति वर्ष) भ्याट रहित	रु १७०३११८.४०८

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद ३: प्रस्ताव सम्बन्धि विस्तृत विवरण

३.१ प्रस्तावको किसिम

प्रस्तावित रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट क्षेत्रबाट दीगो रूपमा ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा सङ्कलन/ उत्खनन् कार्यको रहेको छ ।

३.२ डेलिभरी गर्ने भए के कस्ता बस्तु डेलिभरी गर्ने

नदीबाट नदीजन्य पदार्थ ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन गरि विकास निर्माणको काममा लगाउने छ ।

३.३ आयोजनाको उद्देश्यहरू

प्रस्तावित रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट क्षेत्रबाट तथा खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा जस्ता प्राकृतिक श्रोतहरूको संकलन/उत्खनन् कार्यका निम्न उद्देश्यहरू रहेका छन्;

- पानीको कारणले हुने प्रकोपहरू जस्तै बाढी, भू-क्षय तथा नदी किनार कटान आदि न्यून गर्ने ।
- ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन तथा उत्खनन् कार्यलाई दिगो एवं वातावरण मैत्री बनाउने ।
- जथाभाबि संकलन तथा उत्खननबाट हुन सक्ने प्रभावहरूको नियन्त्रण गर्ने
- रोजगारीका अवसरहरूको श्रृजना गरी राष्ट्रिय आय बृद्धि गर्न सघाउ पुऱ्याउने ।
- स्थानिय श्रोतको सदुपयोग गर्ने ।
- स्थानिय श्रोत संकलन र सदुपयोगको बैधानिक पद्धति कायम गर्ने ।
- स्थानिय बासीहरूलाई रोजगारमा प्राथमिकता दिने ।
- प्रभावित क्षेत्रबाट प्राप्त हुने आम्दानीबाट विकास निर्माणका कार्यहरू संचालन गर्ने ।

३.४ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण

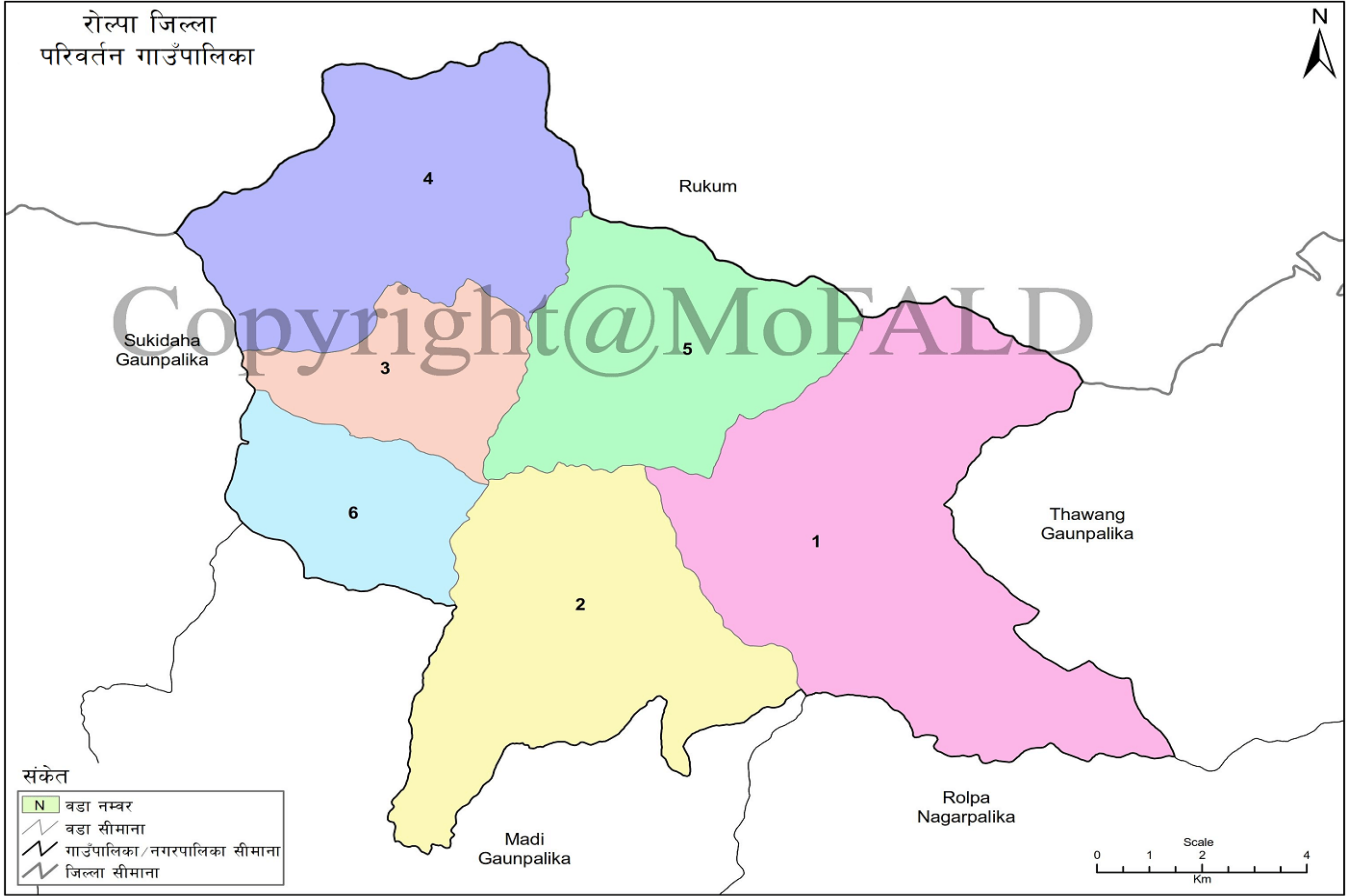
३.४.१ आयोजना क्षेत्र तथा नक्सा

प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्र लुम्बिनी प्रदेश रोल्पा जिल्लाको परिवर्तन गाउँपालिका पर्दछ । आयोजना स्थल २८.५०° उत्तरी अक्षांश देखि ८२.५७° पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित यो

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

गाउँपालिका समुन्द्र सतहदेखि करिब ७००-२५०० मिटर सम्मको उचाइमा छ । यो गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १६३.०१ वर्ग किलोमिटर छ । रोल्पा सदरमुकाम लिवाङ देखि परिवर्तन गाउँपालिका राडिस सम्मको दुरी करिब ६३ किलोमिटर दुरी रहेको छ र शहिदमार्ग हुदै जानु पर्छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५०,०००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
 तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
 LLRC, 2016

चित्र ३.२: आयोजना क्षेत्र परिवर्तन गाउँपालिकाको नक्सा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

३.४.२ प्रस्तावित क्षेत्र र वरिपरिको जनसंख्या र बसोबासको स्थिति

क. रोल्पा जिल्लाको सामाजिक आर्थिक तथा संस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी अवस्था

रोल्पा जिल्ला नेपालको लुम्बिनी प्रदेशमा पर्ने एउटा जिल्ला हो। यस जिल्लाको पूर्वमा प्युठान जिल्ला, पश्चिममा सल्यान जिल्ला, उत्तरमा रुकुम जिल्ला र दक्षिणमा दाङ जिल्ला पर्दछन्। विभिन्न धरातलीय बनावटले घेरिएको यो जिल्ला समुद्र सतहदेखि करिब ७००-२५०० मिटर उचाइसम्म फैलिएको छ। यो जिल्लाको कूल क्षेत्रफल १६३.०१ वर्ग किलोमीटर रहेको छ। यस जिल्लामा कूल १ नगरपालिका एवम् ९ गाउँपालिका छन्।

राष्ट्रिय जनसंख्या, २०७७ अनुसार रोल्पा जिल्लाको जम्मा जनसंख्या २३४,७९३ रहेको छ। जसमा पुरुषको जनसंख्या १०९,८७१ (४६.८%) र महिलाको जनसंख्या १२४,९२२ (५३.२%) रहेको छ। यस जिल्लाको जनसांख्यिकीय विशेषताहरूको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.१: जनसांख्यिकीय विशेषताहरू

क्र.स.	जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	न.	प्रतिशत
१.	जम्मा जनसंख्या	२३४,७९३	१००
२.	पुरुष जनसंख्या	१०९,८७१	४६.८
३.	महिला जनसंख्या	१२४,९२२	५३.२
५.	परिवार संख्या	५२,२२१	-
६.	परिवारको औसत आकार	४.४९	-

राष्ट्रिय जनसंख्या तथा आवास जनगणना, २०७७

ख. आयोजना प्रभावित परिवर्तन गाउँपालिका

प्रस्तावित आयोजना रोल्पा जिल्लाको परिवर्तन गाउँपालिका अवस्थित छ। राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी गणना, २०७७ अनुसार परिवर्तन गाउँपालिकाको कुल घरधुरी संख्या ४६८२ रहेको छ। जसमा परिवारको औसत आकार ४.६३ रहेको छ। साथै कुल जनसंख्या २१६७१ मा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

पुरुषको जनसंख्या ९९८५ (४६.१%) र महिलाको जनसंख्या ११६८६ (५३.९%) रहेको छ । यस गाउँपालिकाको जनसांख्यिकीय विशेषताहरूको विवरण तालिका ३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका 3.2: जनसांख्यिकीय विशेषताहरू

क्र.स.	जनसांख्यिकीय विशेषताहरू	नं.	प्रतिशत
१.	कुल जनसंख्या	२१६७१	१००
२.	पुरुष जनसंख्या	९९८५	४६.१
३.	महिला जनसंख्या	११६८६	५३.९
५.	घरधुरी संख्या	४६८२	-
६.	परिवारको औसत आकार	४.६३	-

स्रोत: घरधुरी तथ्यांक संकलन, २०७७

परिवर्तन गाउँपालिकाको वडागत जनसंख्या हेर्दा सबैभन्दा बढी जनसंख्या वडा नं ५ मा र सबैभन्दा कम जनसंख्या वडा नं २ मा रहेका छ ।

तालिका 3.3: वडा अनुसार जनसांख्यिकीय विशेषताहरू

क्र.स.	वडा नं.	जम्मा
१.	१	३८९२
२.	२	२७५२
३.	३	३४२५
४.	४	३३६९
५.	५	४२१३
६.	६	४०२०
जम्मा		२१६७१

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

स्रोत: घरधुरी तथ्यांक संकलन, २०७७/७८

यस गाउँपालिकाको उमेरगत जनसंख्याको विवरणको तथ्यांक हेर्दा सबैभन्दा बढी जनसंख्या १० वर्ष देखि १९ वर्षको उमेर समूहका मानिसहरूको रहेको छ । यस समूह अन्तर्गत जम्मा जनसंख्या ४७०१ मध्य महिलाको जनसंख्या २३९६ रहेको छ भने पुरुषको जनसंख्या २३०५ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको उमेर समूह तथा लिंग अनुसार जनसंख्याको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स.	उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा
१.	९०+			१९
२.	८०-८९	७५	१०७	१८२
३.	७०-७९	३५१	४६३	८१४
४.	६०-६९	६०२	६७४	१२७६
५.	५०-५९	८६३	९७३	१८३६
६.	४०-४९	९०९	१२०१	२११०
७.	३०-३९	११६२	१५५७	२७१९
८.	२०-२९	१६०८	२२८२	३८९०
९.	१०-१९	२३०५	२३९६	४७०१
१०.	०-९	२१०३	२०२१	४१२४

तालिका ३.४: उमेर अनुसार जनसांख्यिकीय विशेषताहरू

३.४.३ हालको स्थिति

क. भौतिक वातावरण

यस खण्डमा आयोजना क्षेत्रको वर्तमान भौतिक वातावरणको विद्यमान वातावरणीय अवस्थालाई उल्लेख गरिएको छ।

अ. आयोजना स्थलको भू-अवस्था

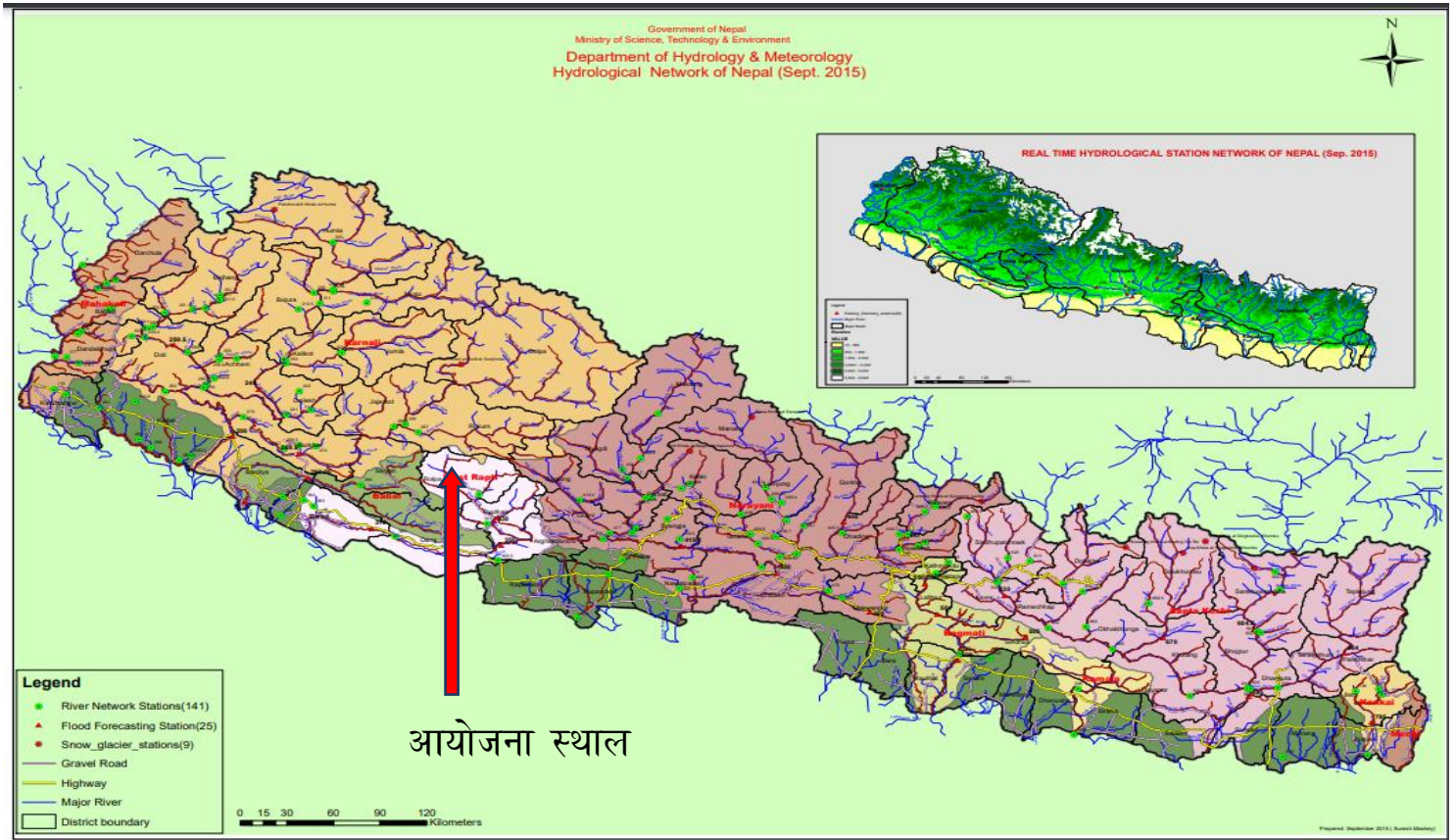
प्रस्तावित आयोजना स्थल समुद्र सतहबाट लगभग ७००-२५०० मिटरको उचाइमा अवस्थित छ। जुन नेपालको पहाड क्षेत्र (सामान्यतया समुद्र सतहबाट ६१०-४८०० मीटर) उष्णकटिबंधीय, उप-उष्णकटिबंधीय र शीतोष्ण पर्यावरणीय क्षेत्रमा पर्दछ।

आ. भौगर्भिक अवस्था

भौगोलिक हिसाबले प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिकामा अवस्थित छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वमा थवाङ्ग गाउँपालिका, पश्चिममा सुक्रिधा गाउँपालिका, उत्तरमा रुकुम जिल्ला, दक्षिणमा माडी गाउँपालिका र रोल्पा नगरपालिका जोडिएको छ। यो गाउँपालिकामा अधिकांश क्षेत्र खेती योग्य जमिनले ओगटेको छ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

चित्र ३.३: नेपालको जलविज्ञान नक्शामा आयोजना स्थल

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

इ. भूकम्पीय जोखिमको अवस्था

आयोजना स्थल हिमालयन चाप (Himalayan Arc) को मध्यम भागमा रहेको समथर क्षेत्रमा पर्दछ जुन भूकम्पीय दृष्टिबाट सक्रिय क्षेत्रहरू मध्ये एक हो (Thapa, 2018) । ५० वर्षको ऐतिहासिक भूकम्प लेखासञ्चयका अनुसार आयोजना क्षेत्रमा केही साना भूकम्पहरू रेकर्ड गरीएको र ति भूकम्पहरू ठूलो भूकम्पको परकम्पनका रूपमा देखिएका छन् । तसर्थ, आयोजना स्थान तराई क्षेत्रमा भएको र उक्त क्षेत्रमा मुख्यतया भूकम्पको मुख्य केन्द्रको पराकम्पको धक्का मात्र महसुस हुने कारण भूकम्पको जोखिम कम हुन्छ र अन्य क्षेत्रको तुलनामा कम क्षति हुने अनुमान लगाउन सकिन्छ ।

ई. जलवायु

जलवायुका दृष्टिले परिवर्तन गाउँपालिकाको विविधता उल्लेखनीय छ । परिवर्तन गाउँपालिकाको पहाडी प्रदेशको जलवायुदेखि विस्तारै उत्तरी भागको मध्यम पहाडी जलवायुसम्म फैलिएको छ ।

ख. जैविक वातावरण

अ. आयोजना क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिहरू

यस आयोजना क्षेत्रमा पर्ने रुखको प्रजातिहरूमा सिसौ (Dalbergia sisoo), वारो (Terminalia bellirica) र हरो (Terminalia chebula) सरकार द्वारा संरक्षित प्रजातिमा पर्ने जान्छन् भने अन्य प्रजातिहरू जस्तै आयुसिएन को लोप उन्मुख श्रेणीमा परेका पाइन्छन् । आयोजना नजिकको निजी जमिनमा पाइने ११ वटा प्रमुख रुखका प्रजातिहरू तालिकामा प्रस्तुत गरिएका छन् ।

तालिका 3.5: वनस्पतिको प्रजातिहरू विवरण

क्र.स	नेपाली नाम	वैज्ञानिक नाम	सरकार द्वारा संरक्षित प्रजाति	सईटिस् मा उल्लेख प्रजाति	IUCN मा संरक्षित प्रजाति
१	सिसौ	<i>Dalbergia sisoo</i>		II	Least concern
२	सिमल	<i>Bombax ceiba</i>			
३	टिमुर	<i>Zanthoxylum armatum</i>			
४	सल्ला	<i>Pinus</i>			
५	टिक	<i>Tectona grandis</i>			Least concern
६	हरो	<i>Terminalia chebula</i>	संरक्षित		Least concern
७	बरो	<i>Terminalia bellirica</i>	संरक्षित		Least concern
८	बकायीनो	<i>Melia azedarach</i>			Least concern

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	वैज्ञानिक नाम	सरकार द्वारा संरक्षित प्रजाति	सईटिस् मा उल्लेख प्रजाति	IUCN मा संरक्षित प्रजाति
९	दब्दबे	<i>Garuga pinnata</i>			Least concern
१०	पिपल	<i>Ficus religiosa</i>			Least concern
११	अम्बा	<i>Psidium guajava</i>			Least concern

स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०८२

आयोजना क्षेत्रमा पाइने बिरुवा तथा बुट्यानहरू:

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा पाइने कुल ८ वटा बिरुवा तथा बुट्यानको विभिन्न प्रजातिहरूमा घीउ कुमारी (*Aloe vera*) र केरा (*Musa Paradisiaca*) घरमा स्थानीयहरूले आफ्नो दैनिक प्रयोजनका लागि लगाएका पाइन्छन् भने, अन्य प्रजाति जस्तै तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), बाँस (*Dendrocalamus strictus*), र असुरो (*Justicia adhatoda*) विभिन्न प्रयोजनका लागि स्थानीयहरू वनमा निर्भर भएका पाइन्छन्। साथै गाईबस्तुका लागि दुबो (*Cynodon dactylon*) मुख्य रूपमा प्रयोग भएका पाइन्छन्। यस आयोजना स्थलमा पाइने बिरुवा र बुट्यानहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेखित छन्।

तालिका 3.6: बिरुवा तथा बुट्यानहरूको विवरण

क्र.स	नेपाली नाम	वैज्ञानिक नाम	सरकार द्वारा संरक्षित प्रजाति	सईटिस् मा उल्लेख प्रजाति	IUCN मा संरक्षित प्रजाति
१	घीउ कुमारी	<i>Aloe vera</i>		II	
२	नीम	<i>Azadirachta indica</i>			
३	तितेपाती	<i>Artemisia vulgaris</i>			Least concern
४	दुबो	<i>Cynodon dactylon</i>			
५	बाँस	<i>Dendrocalamus strictus</i>			
६	असुरो	<i>Justicia adhatoda</i>			Least concern
७	केरा	<i>Musa Paradisiaca</i>			
८	तुलसी	<i>Ocimum tenuiflorum</i>			

स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०८२

आयोजना स्थलको वनस्पति र बुट्यानहरूको एथनोबोटानिकल प्रयोगको विवरण :

यस आयोजना स्थलमा कुल २९ वटा बुट्यान तथा रुखहरूको प्रजातिहरूमा १३ वटा विभिन्न एथनोबोटानिकल प्रयोगमा ढालिएका पाइए जसमध्ये कुल ६ प्रजाति जस्तै तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), दुबो (*Cynodon dactylon*), सिसु (*Dalbergia Sissoo*), दब्दबे (*Garuga pinnata*), असुरो (*Justicia adhatoda*), र

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

बकाइनो (*Melia azedarach*) स्याउला र गाईबस्तुको लागि चाराको रूपमा प्रयोग भएका पाइन्छन् । त्यसैगरी ४ ओटा रुखका प्रजातिहरू जस्तै (असुरो (*Justicia adhatoda*), लिच्ची (*Litchi chinensis*), आँप (*Mangifera indica*) र केरा (*Musa Paradisiaca*) भोजनका लागि (प्रायः फलहरू) को लागि प्रयोग भएका पाइन्छन् । किटनासकको लागि मुख्यतः ४ प्रजातिहरू जस्तै नीम (*Azadirachta indica*), तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), असुरो (*Justicia adhatoda*), र बकायिनो (*Melia azedarach*) स्थानीयहरूले प्रयोग गरेको पाइयो । ५ वटा प्रजातिहरू जसमा सिसु (*Dalbergia Sissoo*), बाँस (*Dendrocalamus strictus*), असुरो (*Justicia adhatoda*), आँप (*Mangifera indica*) र बकायिनो (*Melia azedarach*) खाना पकाउने दाउरा र काठको रूपमा प्रयोग भएका स्थलगत अध्ययन बाट जानकारी पाइन्छ । ३ वटा प्रजातिहरू तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), र बकायिनो (*Melia azedarach*) मल बनाउनका प्रयोग गरिने र कुल ३ वटा प्रजाति तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), दुबो (*Cynodon dactylon*) र पिपल (*Ficus religiosa*) विभिन्न पुजा तथा संस्कृतिक परिपेक्ष्यमा प्रयोग गरिएका पाइन्छन् । अन्तिममा औषधिको लागि तल उल्लेखित तालिका ३.१० को प्रजातिहरू मध्ये ९ वटा प्रजातिहरू घीउ कुमारी (*Aloe vera*), नीम (*Azadirachta indica*), तितेपाती (*Artemisia vulgaris*), पिपल (*Ficus religiosa*), असुरो (*Justicia adhatoda*), लिच्ची (*Litchi chinensis*), आँप (*Mangifera indica*), बकायिनो (*Melia azedarach*) र केरा (*Musa Paradisiaca*), विभिन्न रोगको लागि प्रयोग भएका आयोजना क्षेत्रबाट जानकारी पाईयो ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 3.7: एथनोबोटानीकल प्रयोगहरूको विवरण

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	प्रकार	प्रयोग गरिने भाग	प्रयोगहरू
१	घीउ कुमारी	Aloe vera	<i>Aloe vera</i>	बिरुवा	पात र जरा	औषधि (छालाको जलन कम गर्न, जन्डिस)
२	नीम	Margosa Tree	<i>Azadirachta indica</i>	रुख	पात, हाँगा र बोक्रा	औषधि (खोकी, ग्यास्ट्राइटिस, गठिया, घाउ) -कोमल हाँगाको पेस्ट ले उच्च रक्तचाप र उच्च युरिक एसिड) -मुखले दिइएको ताजा पात, खुजलीको लागि -ज्वरो को लागि नीमको पातले उमालेको पानीमा नुहाउने, -निमोनियाको लागि २-३ वटा पात उमालेर पानी पिउने विरुवामा हालने कीटनाशक, हाँगालाई दाँत माज्ने प्रयोग गर्ने
३	तितेपाती	Mug wort	<i>Artemisia vulgaris</i>	बिरुवा	पात, फूल, र जरा	- अध्यात्मिक (पुजा गर्न प्रयोग गरिने), - औषधि (पेट दुखेको, पचाउन र कलिलो जरा काटेको घाउमा मलमको लागि प्रयोग हुने) - गाईबस्तुको लागि चार - मल बनाउन प्रयोग - धानमा लाग्ने रोगका लागि किटनासक
४	दुबो	Bermuda or Dog tooth grass	<i>Cynodon dactylon</i>	बिरुवा	पुरै बोट	-अध्यात्मिक (माला बनाउनका लागि), -गाई बस्तुको लागि आहार
५	सिसौ	Indian Rosewood	<i>Dalbergia sisoo</i>	रुख	बोक्रा र काठ	-गाईबस्तुको लागि चारा, काठ (घर बनाउन), पकाउने दाउरा
६	बाँस	Feathery Bamboo	<i>Dendrocalamus strictus</i>	घाँस	पुरै बिरुवा	-काठ (खेत र पशुधनको लागि बाड, विन्डब्रेक, घरहरू)

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	प्रकार	प्रयोग गरिने भाग	प्रयोगहरू
						-खान पकाउने दाउरा
७	पिपल	Bhodi or Peepal tree	<i>Ficus religiosa</i>	रुख	पुरै बोट	-औषधि (काटेको ठाउँमा लगाउन, खोकीको लागि यसको बोक्रा) -धार्मिक रुख (हिन्दु, बुद्ध धर्म, जैन धर्म)
८	दबदबे	Garuga	<i>Garuga pinnata</i>	रुख	पात	गाईबस्तुको लागि चारा, पशुको औषधि
९	असुरो	Malabar Nut	<i>Justicia adhatoda</i>	बुट्यान	पुरै बोट	औषधि (टाउको दुख्ने, चक्कर लाग्ने, खोकी लाग्ने, औलोको उपचार- पूरै बोटको सुकेको पाउडर सुत्नेको ठाउँ मा वा पात पिसेर पिउने) - कीटनाशक, धनको बालीको लागि मल , काठ(घर बनाउन), गाईबस्तुको लागि स्याउला, खान (तरकारी)
१०	लिच्ची	Litchee	<i>Litchi chinensis</i>	रुख	फल	फल खानको लागि, औषधि (टोनिक, जनावरले तोकेको घाउमा लगाउने)
११	आँप	Mango	<i>Mangifera indica</i>	रुख	फल, बोक्रा	फल खानको लागि, ओत लाग्नको लागि, औषधि (पेट दुखेको, ज्वरो), दाउरा (तापनको लागि), घर बनाउन काठको प्रयोग
१२	बकाइनो	Persian lilac	<i>Melia azedarach</i>	रुख	पात, फुल र फल	स्याउला, कीटनाशक (पातहरू एयरटाइट कन्टेनरमा भण्डारण गर्ने र सड्नको छोड्ने र स्प्रे गर्ने), पकाउन दाउरा, औषधि (जराले रगत सफा राख्ने , रिगटा लागेको बेला, र जुका परेको बेला)

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	प्रकार	प्रयोग गरिने भाग	प्रयोगहरू
१३	केरा	Banana	<i>Musa Paradisiaca</i>	बुट्यान	पुरै बोट	फल (खानको लागि), माटोमा पोटासीयमको मात्रा पुगौना मल को प्रयोग, डीसेन्ट्रीको लागि पोलेको केरा औषधिको रूपमा खाने

स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०८२

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

आयोजना क्षेत्रको कृषि विविधता:

प्रस्तावित आयोजना स्थानीय बासिन्दा अनुसार कृषिको लागि उपयुक्त क्षेत्र मानिन्छ । यस क्षेत्रमा लगाईने मुख्य बालीहरूमा खाद्यान्न बाली, तरकारी बाली, तेलहन, फलफूल तथा दलहन बालीहरू पर्न जान्छन् । यस अन्तर्गत खाद्यान्न बालीमा मुख्यत धान (*Oryza sativa*), गहुँ (*Triticum aestivum*), र मकै (*Zea mays*) पर्छन् भने दलहन बालीमा मसुरो (*Lens culinaris*), रहर (*Cajanus cajan*), चना (*Cicer arietinum*) पर्छन् । त्यसैगरी तरकारी बाली अन्तर्गत आलु (*Solanum tuberosum*), काउली (*Brassica oleracea var. botrytis*), बन्दा (*Brassica oleracea var. capitata*), मुला (*Raphanus sativus*), लसुन (*Allium sativum*), बोडी (*Vigna sinensis*) र टमाटर (*Lycopersicon esculentum*) पर्छन् भने फलफूल बाली अन्तर्गत आँप (*Mangifera indica*), केरा (*Musa paradisiaca*), अम्बा (*Psidium guajava*), लिच्ची (*Litchi chinensis*) र कटहर (*Artocarpus heterophyllus*) स्थानीयहरूले आफैँ खान तथा बजार मा बिक्री गर्न लगाएको पाइन्छ ।

तालिका 3.8: कृषि विविधताको विवरण

क्र.स	नेपाली नाम	वैज्ञानिक नाम	बालीको प्रकार र प्रयोग
१	धान	<i>Oryza sativa</i>	खाद्यान्न बाली
२	मकै	<i>Zea mays</i>	
३	गहुँ	<i>Triticum aestivum</i>	
४	मसुरो	<i>Lens culinaris</i>	दलहन
५	रहर	<i>Cajanus cajan</i>	
६	चना	<i>Cicer arietinum</i>	
७	तोरी	<i>Brassica nigra</i>	तेलहन
८	आलु	<i>Solanum tuberosum</i>	तरकारीहरू
९	काउली	<i>Brassica oleracea var. botrytis</i>	
१०	बन्दा	<i>Brassica oleracea var. capitata</i>	
११	लसुन	<i>Allium sativum</i>	
१२	मुला	<i>Raphanus sativus</i>	
१३	टमाटर	<i>Lycopersicon esculentum</i>	
१४	बोडी	<i>Vigna sinensis</i>	
१५	आँप	<i>Mangifera indica</i>	फलफूलहरू
१६	केरा	<i>Musa paradisiaca</i>	
१७	अम्बा	<i>Psidium guajava</i>	
१८	लिच्ची	<i>Litchi chinensis</i>	
१९	कटहर	<i>Artocarpus heterophyllus</i>	

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	वैज्ञानिक नाम	बालीको प्रकार र प्रयोग
२०	दुबो	<i>Cynodon Dactylon</i>	घाँसपात जन्य बिरुवाहरु

स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०८२

आ. आयोजना क्षेत्रमा पाईने वन्यजन्तुको अवस्था:

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा पाईने वन्यजन्तुको विवरण निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

स्तनधारी वन्यजन्तु

अध्ययनको चरणमा, स्तनधारी जन्तुहरुको १७ प्रजातीहरु आयोजना र यस वरपरको क्षेत्रबाट अभिलेखन गरिएको छ । स्थलगत भ्रमण र स्थानिय बासिन्दाहरुसंगको परामर्शबाट विभिन्न प्रजातिका स्तनधारी जनावरहरु प्रस्तावित क्षेत्रमा पाएको देखियो । यस अभिलेखन गरिएको वन्यजन्तुहरु मध्ये मलाया दुम्सी, रातो बाँदर, रतुवा /राते मृग, चित्तल, स्याल, सानो ओँत, र चितुवा जोखिम (थ्रेटेन्ड) प्रजातिको रूपमा राष्ट्रिय वा अन्तर राष्ट्रिय आई यु सि एन को रातो सूचीमा सूचीकृत छन्। यस आयोजना क्षेत्रमा पाउने स्थानधारी प्रजातिहरुको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरेको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका ३.१: आयोजना निर्माण क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको स्तनधारी प्रजातीहरू

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	वन्यजन्तु पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
१.	खैरो खरायो	Indian Hare	<i>Lepus nigricollis</i>	√			FA, PA
२.	पाँचधर्के लोखर्के	Northern Palm squirrel	<i>Funambulus pennati</i>	√			FA, PA
३.	लाम्पुछे रुखमुसो	Asiatic long-tailed climbing mouse	<i>Vandeleuria oleracea</i>	√			FA, PA
४.	मलाया दुम्सी	Malayan porcupine	<i>Hystrix brachyura</i>		√		PA
५.	मलाहा बिरालो	Fishing cat	<i>Felis viverrina</i>		√		FA, PA
६.	सानो न्याउरीमुसो	Small Indian Mongoose	<i>Herpestes auropunctatus</i>	√			FA, PA
७.	रातो राजपंखिलोखर्के	Red Giant Flying Squirrel	<i>Petaurista petaurista</i>	√			FA, PA
८.	फुस्रो फ्याउरो	Bengal Fox	<i>Vulpes Bengalensis</i>		√		FA, PA
९.	सानो ओत	Oriental Small-clawed otter	<i>Amblonyx cinerea</i>			√	PA
१०.	लंगूर/डेडु बाँदर	Langur	<i>Langur Complex</i>	√			PA
११.	रातो बाँदर	Rhesus Macaque	<i>Macaca mulatta</i>	√			PA
१२.	बँदेल	Eurasian Wild Boar	<i>Sus scrofa</i>	√			FA, PA
१३.	घर छुचुन्द्रो		<i>Suncus murinus</i>	√			FA, PA
१४.	रतुवा/राते मृग	Barking deer	<i>Muntiacus muntjak</i>		√		PA

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	वन्यजन्तु पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
१५.	चितल/चित्रि	Chital	<i>Axis axis</i>		√		PA
१६.	रातो पान्ड	Red panda	<i>Ailurus fulgens</i>			√	FA, PA
१७.	चितुवा	Cheetah	<i>Acinonyx jubatus</i>		√		FA, PA

स्रोत:

- i. स्थलगत अध्ययन तथा स्थानीय जनसमुदायसँग परामर्श, २०८२
- ii. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग (२०७५)
- iii. *The status of Nepal/s Mammals: The national red list series, (2011)*

टिप्पणी: - FA आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र, PA - आयोजनाको अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र, √ उपस्थित (हो)

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

चराचुरुङ्गी:

यस अभिलेखन गरिएको चराचुरुङ्गीहरू मध्ये भुन्दिफोर गरुड, टुईसी सुगा, श्वेताखीभौं, सेतो गरुड, मलाहा चील, गोमायु चील, कार्रा सुगा र चित्री उलूक जोखिम (थ्रेटेन्ड) प्रजातिको रूपमा राष्ट्रिय वा अन्तरराष्ट्रिय आई. यु. सि. एन को रातो सूचीमा सूचीकृत छन् । स्थलगत अध्ययन र स्थानीयसँगको परामर्श तथा सन्धर्भ सामग्रीको विश्लेषणका आधारमा कुल ३८ प्रकारका चराहरू आयोजना तथा यस वरपरका क्षेत्रबाट अभिलेख गरिएको छ । यसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 3.10: आयोजना क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको पन्छीहरूको सूची

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	पन्छी (चरा) पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
१	कालो तिन्ना	Black Francolin	<i>Francolinus francolinus</i>		√		FA, PA
२	पहेलोखुट्टे गट्टेबट्टाई	Yellow-legged Buttonquail	<i>Turnix tanki</i>	√			PA
३	लुइंचे	Red Junglefowl	<i>Gallus gallus</i>	√			FA, PA
४	मुजुर	Indian Peafowl	<i>Pavo cristatus</i>		√		FA, PA
५	कालिज	Kalij Pheasant	<i>Lophura leucomelanos</i>		√		PA
६	खोयाहांस	Bar-headed Goose	<i>Anser indicus</i>	√			PA
७	हरियो टाउके	Mallard	<i>Anas platyrhynchos</i>	√			FA, PA
८	घुगीफोर गरुड	Asian openbill	<i>Anastomus oscitans</i>	√			PA
९	भुन्दिफोर गरुड	Lesser Adjutant	<i>Leptoptilos javanicus</i>			√	FA, PA
१०	बाँके बकुल्ला	Black crowned Night Heron	<i>Nycticorax nycticorax</i>	√			FA, PA
११	घर काग	House crow	<i>Corvus splendens</i>	√			FA, PA

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	पन्छी (चरा) पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
१२	कण्ठे ढुकुर	Eurasian collard dove	<i>Streptopelia decaocto</i>	√			FA, PA
१३	धोबिनी चरी	Oriental Magpie -Robin	<i>Copsychus saularis</i>	√			FA, PA
१४	घर भँगोरा	House sparrow	<i>Passer domesticus</i>	√			FA, PA
१५	डाङ्ग्रे रुपी	Common myna	<i>Acridotheres tristis</i>	√			FA, PA
१६	जुरेली	Red-vented bulbul	<i>Pycnonotus cafer</i>	√			FA, PA
१७	आसकोटे बकुल्ला	Indian Pond Heron	<i>Ardeola grayii</i>	√			FA, PA
१८	वस्तु बकुल्ला	Cattle Egret	<i>Bubulcus ibis</i>	√			FA, PA
१९	बौडाइ	Common Kestrel	<i>Falco tinnunculus</i>	√			FA, PA
२०	हुटिट्याउँ	Red-wattled lapwing	<i>Vanellus indicus</i>	√			FA, PA
२१	मलेवा	Common pigeon	<i>Columba livia</i>	√			FA, PA
२२	कुर्ले ढुकुर	Spotted Dove	<i>Stigmatopelia chinensis</i>	√			FA, PA
२३	कण्ठे सुगा	Rose-ringed Parakeet	<i>Psittacula krameri</i>	√			FA, PA

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	पन्छी (चरा) पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
२४	ढुईसी सुगा	Plum-headed Parakeet	<i>Psittacula cyanocephala</i>		√		FA, PA
२५	मुरली चरा	Green Bee-eater	<i>Meropus orientalis</i>	√			FA, PA
२६	ठुलो माटीकोरे	Stork-billed kingfisher	<i>Pelargopsis capensis</i>	√			FA, PA
२७	धर्के गट्टेबट्टाई	Barred Buttonquail	<i>Turnix suscitator</i>	√			FA, PA
२८	श्वेताखीभौं	Garganey	<i>Anas querquedula</i>		√		FA, PA
२९	सेतो गरुड	White stork	<i>Ciconia ciconia</i>		√		PA
३०	मलाहा चील	Osprey	<i>Pandion haliaetus</i>		√		FA, PA
३१	गोमायु चील	Steppe eagle	<i>Aquila nipalensis</i>		√		FA, PA
३२	पानी चाहा	Common snipe	<i>Gallinago gallinago</i>	√			FA, PA
३३	तामे ढुकुर	Oriental Turtle Dove	<i>Streptopelia orientalis</i>	√			FA, PA
३४	सानो तामे ढुकुर	Red collard Dove	<i>Streptopelia tranquebarica</i>	√			FA, PA
३५	कारा सुगा	Alexandrine Parakeet	<i>Psittacula eupatria</i>		√		FA, PA

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	पन्छी (चरा) पाउने अवस्था			प्रतिवेदन गरिएको स्थान
				प्रचुर	विरल	दुर्लभ	
३६	चित्री उलूक	Collard scops owl	<i>Otus bakkamoena</i>		√		PA
३७	ठेउवा	Indian Roller	<i>Coracias bengalensis</i>	√			FA, PA
३८	सानो ट्याक्ट्याके	Paddy field warbler	<i>Acrocephalus agricola</i>		√		FA, PA

स्रोत:

१ स्थलगत अध्ययन तथा स्थानीय जनसमुदायसँग परामर्श, २०८२

२ रिचार्ड ग्रिमेट र अन्य (२००३) नेपालका चराहरू

- Birds of Nepal: An official checklist (2018).
- The status of Nepal's Birds: The national red list series. (2016)

टिप्पणी: FA - आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र; PA - आयोजनाको अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र √ उपस्थित (हो)

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

घ) आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तुहरूको संरक्षणको स्थिति:

प्रस्तावित आयोजना वरपर तथा नजिकैको वनमा जम्मा २० प्रजातीका स्थलचर वन्यजन्तुहरू अभिलेख गरिएको थियो । जसमध्ये ९ प्रजातीहरू CITES को सूचीमा र ९ प्रजातीहरू IUCN को रातो सूचीमा सूचिकृत छन् । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐनद्वारा २ वटा प्रजाति संरक्षणको प्राथमिकतामा रहेका छन् भने इन्डेमिक वन्यजन्तुमा कुनै पनि प्रजाति परेको देखिएन ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 3.11: आयोजना क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको वन्यजन्तुहरूको संरक्षण स्थिति

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	सा.ई.टि.यस.अनुसार संरक्षण स्थिति	आई.यु.सी.एन अनुसार संरक्षण स्थिति		राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९	स्थानीक (Endemic) प्रजाति
					राष्ट्रिय	अन्तराष्ट्रिय		
स्तनपायी								
१	मलाया दुम्सी	Malayan porcupine	<i>Hystrix brachyura</i>	-	DD	LC	-	-
२	सानो ओत	Oriental Small-clawed otter	<i>Amblonyx cinerea</i>	-	VU	CR	-	-
३	वन बिरालो	Jungle cat	<i>Felis chaus</i>	II	LC	LC	-	-
४	रातो बाँदर	Rhesus Macaque	<i>Macaca mulatta</i>	II	LC	LC	संरक्षित	-
५	रतुवा/ रातोमृग	Barking Deer	<i>Muntiacus muntjak</i>	-	VU	LC	-	-
६	मलाहा बिरालो	Fishing cat	<i>Felis viverrina</i>	-	EN	VU	-	-
७	फुस्रो फ्याउरो	Bengal Fox	<i>Vulpes bengalensis</i>	-	VU	LC	-	-
चराहरू								
१	कालिज	Kalij Pheasant	<i>Lophura leucomelanos</i>	III	-	LC	-	-

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	सा.ई.टि.एस.अनुसार संरक्षण स्थिति	आई.यु.सी.एन अनुसार संरक्षण स्थिति		राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९	स्थानीक (Endemic) प्रजाति
					राष्ट्रिय	अन्तराष्ट्रिय		
२	भुन्दिफोर गरुड	Lesser Adjutant	<i>Leptoptilos javanicus</i>	-	VU	VU	-	-
३	बौडाई	Common Kestrel	<i>Falco tinnunculus</i>	II	-	LC	-	-
४	कालो तिन्ना	Black Francolin	<i>Francolinus francolinus</i>	II	-	LC	-	-
५	धेताखीभौं	Garganey	<i>Anas querquedula</i>	-	VU	LC	-	-
६	सेतो गरुड	White stork	<i>Ciconia ciconia</i>	II	-	LC	-	-
७	मलाहा चील	Osprey	<i>Pandion haliaetus</i>	II	-	LC	-	-
८	गोमायु चील	Steppe eagle	<i>Aquila nipalensis</i>		EN	EN	-	-
९	कार्रा सुगा	Alexandrine Parakeet	<i>Psittacula eupatria</i>	II	VU	NT	-	-
१०	टुईसी सुगा	Plum-headed Parakeet	<i>Psittacula cyanocephala</i>	II	-	LC	-	-
उभयचर र सरीसृप								
१	धामन	Asiatic Rat snake	<i>Ptyas mucosa</i>	-	-	LC	-	-

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

क्र.स	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	सा.ई.टि.एस.अनुसार संरक्षण स्थिति	आई.यु.सी.एन अनुसार संरक्षण स्थिति		राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९	स्थानीक (Endemic) प्रजाति
					राष्ट्रिय	अन्तराष्ट्रिय		
२	हरेउ सर्प	White-lipped Pit Viper	<i>Trimeresurus albolabris</i>	--	-	LC	-	-

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग (२०७५)

<https://www.iucnredlist.org/>

Birds of Nepal: An official Checklist (2018)

Key to IUCN codes: CR = Critically Endangered, EN= Endangered, VU= Vulnerable, NT-Near Threatened, LC= Least concern, DD=Data deficient

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

३.५ अन्य आवश्यक कुरा

३.५.१ आयोजना क्षेत्रको चित्रण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट ढुङ्गा, र बालुवा उत्खनन/संकलन क्षेत्र रहेको छ। यस बाट वार्षिक ६०३३ घ.मि. उत्खनन र ढुवानी गर्न सिफारीस गरिन्छ।

क. प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र

यो क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन गरिने स्थल पर्दछ । संकलन तथा उत्खनन गरिने स्थलबाट ५० देखि १५० मी. सम्म पर्ने वरपरका क्षेत्र तथा सडकलाई उच्च प्रभाव क्षेत्रमा राखिएको छ।

ख. अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणले अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा आयोजना स्थल वरिपरीका क्षेत्रहरू पर्दछन् जसमा आयोजना प्रभावित वडाहरू भित्र पर्ने प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको सिमाबाट १०० मिटर भित्र पर्ने क्षेत्रहरू समावेश छ। प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र वरपर रहेका कुनै पनि बस्ती निर्मित सामुदायिक पूर्वाधार तथा सुविधाहरू वन क्षेत्र आदिको बारेमा अध्ययन गरिनेछ। यस क्षेत्रभित्रका बासिन्दाहरू र अन्य जमिन प्रयोगकर्ताहरू अप्रत्यक्ष रूपमा निर्माण र संचालन क्रियाकलापहरूद्वारा प्रभावित हुन सक्छन्। यस आयोजनाको लागि प्रस्ताव गरीएको निजी जमिन र नजिकको बस्तीहरू अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा पर्दछ ।

ग. प्रभावका क्षेत्र

प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको वरपरका क्षेत्र जसलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक, साँस्कृतिक तथा आर्थिक दृष्टिकोणबाट प्रभाव पार्ने सम्भावना बढी रहन्छ। त्यसैले प्रभावका क्षेत्रमा आयोजना निर्माण हुने सम्बन्धित नगरपालिका लाई लिएको छ। जहाँ आयोजनाका क्रियाकलापहरूले प्रत्यक्ष प्रभावित हुँदैन, साथै आयोजनाको सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरू भने पर्न सक्ने आकलन गरीएको छ।

३.५.२ प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यक तथ्याङ्क संकलन तथा अध्ययन विधि

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू परिपूर्ति गर्नका लागि वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७, राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० तथा स्वीकृत कार्यसूचीमा व्यवस्था भएका प्रक्रियाहरूको अनुशरण गरि प्रा.वा.प प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

यसबाहेक, नेपाल सरकारको कानुनी प्रावधानलाई मध्यनजर गर्दैमा प्रस्तुत गरीएका विज्ञ टोलीहरू समावेस रही प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तयार गरीएको छ । प्रस्तावित जिरा भवानी सढेवा सौर्य विद्युत आयोजनाको प्रारम्भिक परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएका छन् ।

क. आवश्यक तथ्याङ्कहरू

आयोजनाको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको लागि आवश्यक पर्ने भौतिक, जैविक, आर्थिक, सामाजिक सांस्कृतिक सम्बन्धी सूचना प्राथमिक र द्वितीय स्रोतबाट संकलन गरिएको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणका क्षेत्रहरूको निम्न लिखित तथ्यांकहरू संकलन गरिएको छ । प्राथमिक सूचना स्थलगत भ्रमणबाट प्राप्त गरिएको छ भने द्वितीय तथ्याङ्क विभिन्न नक्साहरूको सहयोग, सर्वेक्षण प्रतिवेदनको अध्ययन, प्राविधिक सम्भाव्यता प्रतिवेदनको अध्ययन र अरू सम्बन्धित दस्तावेजबाट प्राप्त गरिएको छ ।

भौतिक वातावरण

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने स्थानको भू-बनोट, भूगर्भ, सौर्य विकिरण, जलवायु तथा हावापानी, नदीनालामा पानीको अवस्था, भूमिगत पानीको अवस्था, जल निकासको अवस्था, फोहोर मैला व्यवस्थापन, भूमिको उपयोग आदि बारेमा जानकारी संकलन गरी विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी, निर्माण सामग्रीका स्रोतहरू, श्रम शिविरको निर्माण, निर्माण चरणमा निस्कने फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र पहिचान गरिएको थियो ।

जैविक वातावरण

प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थल र आसपासमा रहेका वनस्पतिका साथै आयोजना क्षेत्रको वरपर पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तुका प्रजातिको बारेमा जानकारी संकलन गरिएको थियो । साथै काष्ठ तथा गैर काष्ठ प्रजातिको अवस्था, कृषि विविधता, जात जातिगत उपयोगमा आउने वनस्पति (ethno-botany) बारे जानकारी संकलन गरिएको थियो । त्यसैगरी, आयोजना क्षेत्र वरपर तथा नजिकैको जंगलमा पाइने पाइने स्तनधारी जनावर, चराहरू आदिको जानकारी संकलन गरिएको थियो ।

सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट प्रभावित नगरपालिकाको आवश्यक तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । जसमा जनसांख्यिकीय विशेषताहरू (पारिवारिक विवरण, पेशा, बँसाइसराई, भाषा सम्बन्धि विवरण,

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

आयोजनाबाट प्रत्यक्ष रूपमा असर पर्ने घरधुरीहरूको पहिचान र तिनीहरूको सामाजिक आर्थिक विवरण संकलन, विभिन्न सामाजिक कृयाकलाप तथा कार्यहरू, धार्मीक तथा सांस्कृतिक कार्यहरू, ऐतिहासिक तथा पुरातात्त्विक महत्वका स्थानहरू आदि सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो ।

ख. अध्ययनविधि

प्रस्तावित आयोजनाको प्रारम्भिक परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएका छन् ।

सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारी गर्नु पूर्व प्रस्तावित आयोजनाको स्वीकृत कार्यसूची र आयोजना क्षेत्रको टोपोग्राफीक नक्सा अध्ययन गरिएको थियो । अन्य जानकारी तथा दोस्रो स्रोतबाट लिने तथ्यांकको लागि आयोजना क्षेत्रमा रहेको सरकारी कार्यालय, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग र उपलब्ध रहेका आयोजना सम्बन्धित विभिन्न प्रकाशनहरू, कार्यालयका अभिलेखहरू, उस्तै किसिमको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको अध्ययनबाट तथ्यांक लिइएको छ ।

स्थलगत अध्ययन

अध्ययन टोलिले आयोजना क्षेत्रको स्थलगत भ्रमण गरेका थिए । उक्त टोलिले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा यस वरपरका क्षेत्रमा आयोजना निर्माण तथा संचालन चरणमा के कस्तो प्रभाव पर्दछ भन्ने सम्बन्धमा सो क्षेत्रहरूमा स्थलगत भ्रमण गरी भौतिक, जैविक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरण र सम्बन्धित विषय सम्बन्धी आवश्यक जानकारी संकलन गरिएको थियो । सोही बमोजिम प्रस्ताव क्षेत्रको पुनरावलोकन, अध्ययन र तथ्याङ्क समेत संकलन गरिएको थियो ।

श्रोत सर्भेक्षण र उत्खनन् शैलीको अध्ययन

श्रोत सर्भेक्षण कार्य यस प्रस्तावको कार्यान्वयन क्षेत्रमा लागि प्रत्यक्ष भेटघाट गरी छलफल गर्नुका साथै श्रोतसंग सम्बन्धित प्रकाशित वा अप्रकाशित सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन समेत गरिएको छ । श्रोत सर्भेक्षण देहायको विधि प्रयोग गरी गरिएको छ ।

क. प्रस्तावित प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको टोपो नक्सा उतार गरिनेछ र उक्त नक्सामा श्रोतको सङ्कलन गर्न सकिने क्षेत्रहरू उल्लेख गरिएको छ ।

ख. प्रत्येक नदीको उत्खनन्सङ्कलन गर्ने क्षेत्रको क्षेत्रफल निकाल्नको लागि लम्बाइ र / औषत चौडाइ निकालीने छ र श्रमिकहरूको जानकारीबाट र प्रत्येक ठाँउ बिस्तृत रूपमा लम्बाइ, चौडाइ र उचाइको आकलन गरी उत्खनन् गर्न मिल्ने र नमिल्ने ठाँउ अध्ययन गरिएको छ । यसरी गर्दा श्रमिकहरूले उत्खनन् को लागि खनी नपुरेका खाल्डाहरू भए अथवा section खनी तिनको Sectional profile को अध्ययन गरी composition

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

र संचितिबारे विस्तृत जानकारी लिइएको छ । तलको सूत्रको प्रयोग गरी जम्मा भएको पदार्थ र उत्खनन् गर्न मिल्ने पदार्थको मात्रा तय गरिएको छ ।

$$Q = L \times W \times D$$

जहाँ,

Q: पदार्थको संचित मात्रा, Quantity of Sediment deposit (m³)

L: उत्खनन क्षेत्रको लम्बाई, Length of the extraction site (m)

W: उत्खनन क्षेत्रको चौडाई, Effective average width of the extraction site used for extraction (m)

D: उत्खनन क्षेत्रको गहिराई, Replenishable depth of the sediment deposition (m)

उत्खनन् क्षेत्रको उचाइको अनुमान गर्न विभिन्न ठाउँका वगरमा जम्मा भएका पदार्थको को मात्राको पनि अनुमान गरिनेछ भने त्यसैगरी जिद्वारा सर्भे गरी विभिन्न क्षेत्रको अध्ययन .एस.पि. गरी सो अनुसार गुगल नक्सामा चित्र कोरिनेछ जसमा जम्मा उत्खनन् गर्न सकिने क्षेत्र, परिणाम र जम्मा रहेको पदार्थको अनुमान गरिएको छ ।

अध्ययन टोलीले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा स्थलगत भ्रमण गरी तहाँको भौतिक, जैविक, सामाजिक-सांस्कृतिक तथा आर्थिक वातावरण सम्बन्धी आवश्यक सूचनाहरू हासिल गर्ने छ ।

प्रतिवेदन तयार गर्न आवश्यक पर्ने पहिलो र दोस्रो क्रमका सूचनाहरू स्थलगत सर्वेक्षणर GPS बाट सर्भे तथा नक्सांकन गरि सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनबाट प्राप्त गरिने छ ।

अ. भौतिक वातावरण

आयोजना क्षेत्रको मौसम सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू जस्तै वर्षा, तापक्रम इत्यादिका साथै भूगर्भीय पक्षहरूका बारे सामान्य जानकारी प्रस्तावित आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन (२०२५) बाट लिइएको छ । आयोजना क्षेत्रको भौतिक वातावरणमा क्षेत्र-विशेष जानकारी संकलन गर्नको लागि चेकलिष्ट प्रयोग गरियो । भौतिक वातावरण सम्बन्धी अन्य तथ्याङ्कहरूमा ध्वनि प्रदूषण, जल निकासको अवस्था, जल प्रदूषण, फोहोर मैला व्यवस्थापन, भूमिको उपयोग तथा अतिक्रमण आदि संकलन गर्ने कार्य समेत गरिएको थियो । यसको लागि निम्न विधिहरूको गरिएको थियो ।

- स्थलगत अवलोकन गरी विभिन्न चेकलिष्टको प्रयोग गरी भूगर्भ, भूबनौट सम्बन्धी सूचना संकलन गरिएको थियो ।
- स्थानीय बासिन्दाहरूसँग समूहगत तथा वयाक्तिगत रूपमा छलफल गरी भौतिक वातावरणीय अवस्थाको बारे थप सूचना संकलन गरिएको थियो ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

आ. जैविक वातावरण

अ) वनस्पति

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा पर्ने वनस्पतिको विवरण संकलनको लागि आयोजना क्षेत्रमा स्थलगत अध्ययन, अवलोकन, र स्थानीयहरूसँग छलफल तथा स्थलगत अवलोकन गरी टिपोट गरिएको थियो ।

आ) वन्यजन्तु

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा स्तनधारी जीवको स्थिति अवलोकन गर्न प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष विधिहरूका लागि ट्रान्ससेट वाक गरिएको थियो । वन्यजन्तुको बारेमा जानकारी लिनको लागि स्थानीय बासिन्दाहरूसँग परामर्श गरिएको थियो ।

इ. सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

आयोजना प्रभावित क्षेत्रको पारिवारिक विवरण, पेशा, बसाइसराइ, भू-स्वामित्व, कृषि तथा पशुपालन, शैक्षिक स्थिति, वार्षिक आमदानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाई वन पैदावारको उपयोग सम्बन्धी विवरण, कार्यान्वयन हुने क्षेत्रहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो । यसको लागि निम्न विधिहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

क) सामुहिक छलफल (Group Discussion)

आयोजना क्षेत्रमा सामुहिक छलफलहरू गरियो । सामुहिक छलफल सहभागी मुख्य उद्देश्य स्थानीय बासिन्दाहरूलाई प्रस्तावित आयोजनाको बारेमा जानकारी प्रदान गराउन, आयोजना संचालनको क्रममा पर्ने समस्याहरूको बारेमा जानकारी लिनु थियो । रीतिरिवाज, साँस्कृतिक सम्पदाहरू जस्तै मठ, मन्दिर, पर्यटकीय स्थलहरूको अवलोकन भ्रमण र मन्दिरहरूका पुजारी लगायतका जानकार व्यक्तिहरूसँग छलफल समेतबाट जानकारी संकलन गर्ने कार्य गरी सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावका बारेमा जानकारी हाँसिल गरिएको थियो ।

घ) सिफारिस पत्र

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन पालिकालाई उपलब्ध गराइ सम्बन्धित आयोजना सम्बन्धि सिफारिस पत्र लिईएको छ ।

३.५.३ प्रभाव मूल्याङ्कन

विभिन्न स्रोतहरूबाट संकलन गरिएको तथ्याङ्कलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरणको आधारमा प्रशोधन र विश्लेषण गरिएको थियो । पुराना प्रकाशित तथा प्रकाशन नगरिएको तथ्याङ्कको अध्ययन, नयाँ संकलन गरिएको तथ्याङ्कहरूको पुनः छड्के जाँच गरी प्रमुख स्रोतको रूपमा प्रयोग गरिएको थियो । आयोजना क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन गरि प्राप्त तथ्याङ्कलाई विश्लेषण र सूचीकरण गरियो । वातावरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक र नकारात्मक दुबै पक्षलाई मूल्याङ्कन गरिएको छ । भविष्यमा हुन सक्ने सकारात्मक र नकारात्मक पक्षको समेत आंकलन गरिएको छ । नकारात्मक

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प्रभावलाई न्यून र सकारात्मक प्रभावलाई बढावा दिनको लागि विभिन्न विधिहरूको प्रयोग गरि विशेषज्ञको निर्णयको प्रयोग गरिएको छ । वातावरण प्रभावको मूल्याङ्कन राष्ट्रिय वातावरण निर्देशिका, २०५० अनुसार गरिएको छ । जसमा प्रभावको परिमाण, सीमा र अवधिमा आधारित रहेको छ । त्यस्तै आयोजनामा विज्ञहरूको निर्णय र अनुभवहरूबाट प्रभावको मूल्याङ्कन गरियो । प्रभावको अवधि ३ वर्ष सम्मको लागि छोटो अवधिको, यदि प्रभाव ३ देखि २० वर्ष सम्म जारी रह्यो भने यसलाई मध्यम अवधि र २० वर्ष भन्दा लामो समयको लागि लामो अवधि को रूपमा लिइएको छ । आयोजना क्षेत्रभित्र देखा पर्ने असरलाई प्रत्यक्ष प्रभाव र नगरपालिकाको वडासम्म देखे असरलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव मानिएको छ । जुन प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्न सकिदैन त्यस्तो प्रभावलाई उच्च, आंशिक रूपमा कम हुनेलाई मध्यम र पूर्ण रूपमा परिवर्तन गर्न सकिनेलाई न्यून मानिएको छ । प्रभाव मूल्याङ्कनको पूर्वानुमानको लागि संख्यात्मक वर्गिकरण गरी गरिएको छ जुन तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका 3.12: प्रभाव मूल्याङ्कनको पूर्वानुमान संख्यात्मक वर्गिकरण

प्रभावको मात्रा	अंक	क्षेत्र	अंक	समय अवधि	अंक
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	लामो	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम	१०
न्यून	१०	प्रभाव क्षेत्र विशेष	१०	छोटो	५

स्रोत: राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

तालिका 3.13: प्रभाव मूल्याङ्कन विधि

जम्मा प्रासाङ्क	प्रभावको नतिजा
५० भन्दा कम	नगन्ने
५०-७५	मध्यम
७५ भन्दा बढी	उच्च

स्रोत: विशेषज्ञहरूको मूल्याङ्कन

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

३.५.४ प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता नेपाल सरकारले वातावरणीय संरक्षणका साथ विकासको एकीकरण सुनिश्चित गर्न विभिन्न नीति, ऐन, नियम र निर्देशनहरू अपनाएको छ । प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको अध्ययन निम्न उल्लेखित ऐन, नियम र लागु हुने प्रावधानहरूको प्रावधानहरू द्वारा निर्देशित हुनेछ ।

तालिका 3.14: प्रतिवेदन तयार गर्दा पुनरावलोकन गरिएका नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू

विवरण	प्रतिवेदन तयार गर्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
क. संविधान	
नेपालको संविधान	<p>धारा ३० ले स्वच्छ वातावरणको हकको बारे उल्लेख गरेको छ । राज्यले देहायका नीतिहरू अवलम्बन गर्नेछः (१) प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाच्न पाउने अधिकार छ ।</p> <p>धारा ५१ (च) ले विकास सम्बन्धी नीतिः (१) क्षेत्रिय सन्तुलन सहितको समावेशी आर्थिक विकासका लागि क्षेत्रिय विकासको योजना अन्तर्गत दिगो सामाजिक आर्थिक विकासका रणनीति र कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी समान्वयात्मक तवरले कार्यन्वयन गर्ने, (२) विकासका दृष्टिले पछाडि परेका क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिदै सन्तुलित, वातावरण अनुकूल, गुणस्तरिय तथा दिगो रूपमा भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने, (३) विकास निर्माणको प्रक्रियामा स्थानिय जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्ने । (४) वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान एवं विज्ञान र प्रविधिको आविष्कार, उन्नयन र विकासमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने तथा वैज्ञानिक, प्राविधिक, बौदिक र विशिष्ट प्रतिभाहरूको संरक्षण गर्ने, (५) राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार सुचना प्रविधिको विकासमा सुचना प्रविधिको उच्चतम उपयोग गर्ने ।</p> <p>(६) मा प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, संवर्धन र उपयोग सम्बन्धी नीतिहरू उल्लेख गरीएको र जस अन्तर्गत प्रकृति, वातावरण वा जैविक विविधता माथि नकरात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा नकरात्मक वातावरणीय प्रभाव निर्मुल वा न्यून गर्न उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	कुरा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरीएको छ ।
ख. नीति तथा योजना	
१५ औं पञ्चबर्षिय योजना (२०७६/०७७-०८०/०८१)	<p>परिच्छेद-२ मा दीर्घकालीन सोचको अवधारणा २१०० अन्तर्गत ८ वटा दीर्घकालीन राष्ट्रिय रणनीति उल्लेख गरिएको छ । वि.सं. २१०० साल सम्ममा नेपाललाई उच्च आय भएको मुलुकमा पुऱ्याई “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को साझा राष्ट्रिय आकांक्षा पूरा गर्ने दीर्घकालीन सोच सहित पन्ध्रौं योजना तयार गरिएको हो । यस योजनामा समृद्धि र सुखका राष्ट्रिय लक्ष्य र गन्तव्य निर्धारण गरी गरिबी निवारण, शिक्षा, स्वास्थ्य, लैङ्गिक समानता लगायतका सामाजिक क्षेत्र एवं भौतिक पूर्वाधार तथा उर्जा क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल गर्ने दीर्घकालीन लक्ष्य लिइएको छ । यस योजना अवधिमा सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार निर्माण एवं सघन अन्तर आबद्धता, मानव पुँजी निर्माण र यसको पूर्ण उपयोग, उच्च र दीगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि र उच्च तथा समतामूलक राष्ट्रिय आय वृद्धिका लक्ष्य मार्फत आर्थिक समृद्धिको जग निर्माण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।</p> <p>परिच्छेद .८ पूर्वाधार क्षेत्र अन्तर्गत वैकल्पिक/नविकरणीय ऊर्जाको उत्पादन र उपयोगमा ऊर्जा दक्षता बढाई स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने र ऊर्जा सुरक्षामा सहयोग पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ ।</p>
राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति र कार्य योजना, २०७१ (२०१४-२०२०)	यस रणनीति र कार्य योजनाले नेपालको जैविक विविधताको व्यवस्थापनको लागि मार्गनिर्देशन रूपरेखा प्रदान गर्दछ । यस रणनीति र कार्य योजनाको समग्र लक्ष्य भनेको २०२० सम्ममा नेपालको पारिस्थितिक प्रणाली उल्लेखनीय बृद्धि गर्नु हो । त्यसद्वारा मानव कल्याण र देशको दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत पुग्छ । NBSAP को मुख्य उद्देश्य भनेको नेपालको जैविक विविधता र जैविक स्रोतको संरक्षण र दिगो उपयोग लाई अभिवृद्धि गर्न स्थानीय जीविकोपार्जन र वातावरण-मैत्री राष्ट्रिय विकास, र समाजका सबै वर्गहरू बीचबाट आर्जित जैविक संसाधनहरूको समान

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>वितरण हुने रणनीतिक योजनाको रूपरेखा प्रदान गर्नु हो । विगतका प्रयास र उपलब्धिहरूको वर्णन र विश्लेषण, र रणनीति र कार्यहरू छ वटा विषयगत क्षेत्र (संरक्षित क्षेत्रहरू, संरक्षित क्षेत्र बाहिरका जङ्गल, घासेमैदान, जलाधार क्षेत्र, कृषि, र हिमालहरू) मा केन्द्रित छन् । पन्ध्रवटा अन्य पूरक (क्रस-कटिङ्ग) विषयवस्तुहरू सहित, लिङ्ग र सामाजिक समावेशीकरण, र जलवायु परिवर्तन प्रभावहरू र अनुकूलनलाई अलगै समावेश गरिएको छ । यो योजना वर्तमान र भविष्यको पुस्ताहरूको फाइदाका लागि स्थायी आधारमा जैविक विविधता व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय आवश्यकताहरू र देशको अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वहरू पनि पूरा गर्न तयार भएको छ ।</p>
<p>राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६</p>	<p>वातावरण नीति, २०७६ को उद्देश्य प्राकृतिक संसाधनको दक्ष र दिगो व्यवस्थापन गर्ने, विकास प्रयास र वातावरण संरक्षणको सन्तुलन कायम गर्न दिगो विकास प्राप्त गर्न, राष्ट्रिय सम्पदाको रक्षा गर्न, विकास आयोजनाहरू र मानव कार्यहरूमा पर्ने नकारात्मक वातावरणीय असरहरूलाई कम गर्न र वातावरणीय चिन्ताहरूलाई एकीकृत गर्नु हो । यसले वातावरण संरक्षणका लागि तीन तहका सरकारहरू, नागरिक समाज, समुदाय, निजी क्षेत्र र व्यक्तिहरूबीच समन्वय र सहकार्यमा जोड दिएको छ । प्रदूषण नियन्त्रण, ठोस फोहोर व्यवस्थापन र हरियालीलाई बढावा दिने उद्देश्यले प्रत्येक नागरिकको बाचन र स्वच्छ वातावरणको अधिकार सुरक्षित गर्न सक्दछ ।</p>
<p>राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६</p>	<p>नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ को गठन गर्न विषयमा आधारित दृष्टिकोणलाई अनुशरण गरेको छ । यस नीतिमा ८ वटा विषयमा आधारित क्षेत्रहरू रहेको छ : (१) कृषि र खाद्य सुरक्षा, (२) वन, जैविक विविधता र सिमसार, (३) जलस्रोत र उर्जा, (४) ग्रामीण र शहरी बस्ती, (५) कारखाना, यातायात र भौतिक पूर्वाधार, (६) पर्यटन र प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, (७) स्वास्थ्य, पिउने पानी र सरसफाई, र (८) प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण र व्यवस्थापन । यस नीतिले निम्न विषयमा नीतिहरू, रणनीतिहरू र कार्यनीति सुचित गरेको छ : (९) लैङ्गिक समानता, सामाजिक</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>समावेशीकरण, जिविकोपार्जन र प्रशासन, (१०) जनचेतना, शिक्षा र क्षमता अभिवृद्धि, (११) अध्ययन, अनुसन्धान र प्रचारप्रसार, र (१२) जलवायु वित्त व्यवस्थापन गर्नु रहेको छ ।</p> <p>यस नीतिले आवश्यक कानून, रणनीति, कार्यनीति, निर्देशिका, प्रकृया, म्यानुअल र योजनाको निर्माण गरी संघीय, प्रादेशिक र स्थानीयस्तरमा कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध रहेको छ । यस नीतिले स्थानीयस्तरलाई जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धीत स्थानीय योजनालाई निर्माण गर्न र कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार गरेको छ ।</p>
राष्ट्रिय वन नीति, २०७५	<p>वन, प्रजाति, वन्यजीव, संरक्षित क्षेत्र र जलस्रोतको संरक्षण र व्यवस्थापन गरेर वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न, वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र गैर काठको उत्पादनको बढाउँदै निर्यातको प्रवद्र्धनमा साथ स्थानीय स्तर र राष्ट्रको आवश्यकता पूरा गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा वनक्षेत्रको योगदानमा बृद्धि गर्ने: समुदायको आधारमा सामुदायिक वन र अन्य वनको व्यवस्थापन विधिको पदोन्नति र विकास, वन क्षेत्रको संरक्षण, सम्बद्र्धन र व्यवस्थापनमा निजि क्षेत्रको संलग्नता र वन क्षेत्रको सुशासनमा बृद्धि सहित आय उत्पादन र जीविकोपार्जनको अवसर सिर्जना गर्ने वन नीतिको उद्देश्य हो । माथि उल्लेखित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न निम्न नीतिहरू तर्जुमा गरिएको पाइयो:</p> <p>दिगो वन व्यवस्थापनको माध्यमबाट गैर-काठ उत्पादन र वन क्षेत्रको उत्पादकता बढाउने ।</p> <p>जैविक विविधताबाट फाइदा बढाउने र वातावरणीय सेवाहरू लयाएतका स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने र न्यायको साथ वितरणमा सुनिश्चित गर्ने ।</p> <p>पानी र जमिनको संरक्षण गरेर जमिनको उत्पादकत्व बृद्धि गर्न जलधारा क्षेत्रको एकीकृत संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।</p> <p>स्थायी, संरक्षित समुदाय, धार्मिक जंगल समुदायद्वारा व्यवस्थित गर्ने,</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>आर्थिक र सामाजिक पक्षको हिसाबले न्यायको साथ फाइदाको साथ समान वितरण गर्ने ।</p> <p>वनमा आधारित उद्योगको प्रवर्द्धन, उत्पादनको विविधीकरण र लागत बढाउने मूल्यकरणको व्यावसायीकरणका माध्यमबाट र हरित रोजगारी खोजी गरी वनको विकास र संवर्धनमा निजी क्षेत्रलाई संलग्नता गर्ने ।</p> <p>मौसमी परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावलाई कम गर्ने र अनुकूलताको योजना अपनाउने ।</p>
राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७२	<p>भू-उपयोग नीति २०७२ को अनुसूची-१ मा जमीनलाई कृषि, आवास, व्यवसाय, औद्योगिक, खानी तथा खनिज, साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक, वन, सार्वजनिक उपयोग तथा खुला र अन्य क्षेत्रसहित १० भागमा वर्गीकरण गरी उपयोग गर्न सुझाएको छ । नेपाललाई कृषिमा आत्मनिर्भर बनाउने कृषि आधुनिकीकरण अवधारणाबाट कृषिको उत्पादनमा वृद्धि गरी खाद्यान्नमा मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाउने योजना कार्यान्वयनमा ल्याइरहेको छ । साथै प्राकृतिक प्रकोप पहिचान गरिएका क्षेत्रहरूमा निश्चित निर्देशित गतिविधिहरूलाई मात्र</p>
वातावरणीय नीति तथा कार्ययोजना, १९९३	<p>यस नीतिले प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापनको क्षेत्रमा बहुसङ्ख्यक जनताहरू आश्रित रहेको जलस्रोत, वन र कृषि उत्पादकत्व बढाउन पर्ने आवश्यकता महसुस गरी भूमि व्यवस्थापन तथा सुधार, वन तथा चरण क्षेत्र व्यवस्थापन, जलस्रोत व्यवस्थापन, गरी तिनवटा क्षेत्रहरू पहिचान गरेको छ । बढ्दो शहरीकरण, औद्योगिकरण तथा भौतिक पूर्वाधारका क्रियाकलापहरूबाट प्राकृतिक वातावरणमा देखिएका प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि स्थानीय निकाय एवं निजी क्षेत्रको सहभागीता वृद्धि गर्ने, स्थानीय निकाय एवं निजी क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, विकास आयोजनाहरूको वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन गरी स्थानीय जनताहरूको अर्थपूर्ण सहभागीतामा वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	उल्लेख भएका प्रावधानहरू लागु गर्ने नीति तय गरेको छ ।
ग. ऐन	
वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	<p>वातावरणीय संरक्षण ऐन, २०७६ ले विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भु-उपयोगको परिवर्तन गर्ने कुनै आयोजना, योजनाको लागि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ ।</p> <p>दफा ३(१) प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमको प्रस्तावको तोकिए बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>(२) उप-दफा (१) बमोजिम तयार गरिएको प्रतिवेदनलाई थप अनुमोदनको लागि सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>प्रस्ताव कर्ताले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको मापदण्ड र गुणस्तर कायम राख्न निर्धारित ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।</p>
जलस्रोत ऐन २०४९	यस दफा ८ को उपदफा १ का अनुसार देशको कुनैपनि जलस्रोतमा अध्ययन एवं उपयोग गर्नका लागि सम्बन्धित निकायमा निवेदन राखी मात्र काम अगाडि बढाउन पाईन्छ । यस दफा १८ को उपदफा २ अनुसार जलस्रोतको प्रयोग गर्दा यस ऐनमा दिए अनुसारको गुणस्तर कायम गरिनु पर्ने र दफा १९ को उपदफा २ औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूबाट नदीनालाहरूमा फोहोर गर्न रोक लगाएको छ । दफा २२ मा भने दण्ड सजाएको व्यवस्था गरिएका छन ।
श्रम ऐन, २०७४	<p>श्रमिकको हक, हित तथा सुविधाको व्यवस्था गर्न, श्रमिक र रोजगारदाताको अधिकार तथा कर्तव्यको स्पष्ट व्यवस्था गरी असल श्रम सम्बन्धको विकास गर्न, श्रम शोषणका सबै अवस्थालाई अन्त्य गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्न श्रम सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न यो ऐन जारी गरिएको हो ।</p> <p>दफा ५ बालबालिकालाई काममा लगाउन नहुने, र दफा ६(१)</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	रोजगारदाताले श्रमिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात जाति, उत्पत्ति, भाषा वा वैचारिक आस्था वा अन्य त्यस्तै आधारमध्ये कुनै कुराको आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन ।
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	ऐनको अध्याय ३ ले नगरपालिका र नगरपालिकाको अधिकार र कर्तव्यलाई उल्लेख गरेको छ । यस ऐनले नगरपालिका र नगरपालिकालाई स्थानीय स्तरको विकास आयोजनाको लागि आवश्यक नियम र मापदण्ड निर्माण गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र निरीक्षण गर्ने अधिकार दिएको छ । खण्ड ११ को उपखण्ड २ छ ३) ले स्थानीय निकायलाई स्थानीय स्तरको विकास आयोजनाको अनुसन्धान र प्रभाव मुल्यांकन गर्ने अधिकार दिएको छ । खण्ड ११ को उपखण्ड २ (अ १२) ले नगरपालिका र नगरपालिकालाई वातावरण र जैविक विविधतालाई संरक्षण गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू निर्माण गर्न र कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार बनाएको छ । ऐनको खण्ड ११ को उपखण्ड २ (ध ५) ले नगरपालिका र नगरपालिकालाई स्थानीय विद्युत वितरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, सञ्चालन, निरीक्षण र कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार बनाएको छ ।
फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	फोहोरमैलालाई स्रोतमा न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थित तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न तथा फोहोरमैलाबाट जनस्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई कम गरी स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्नका लागि फोहोरमैला व्यवस्थापन जस्तो अत्यन्त जरुरी सेवा सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न यो ऐन जारी गरिएको हो । दफा ४ उपदफा (१) यस ऐन बमोजिम फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउने दायित्व स्थानीय तहको हुनेछ तर उपदफा (२) मा हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>उल्लेख रहेको छ ।</p> <p>दफा १० (१) अनुसार स्थानीय तहले फोहरमैला न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक कार्य गर्नेछ र यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।</p>
भू उपयोग ऐन, २०७६	<p>भूमिको वर्गीकरण, समुचित उपयोग र प्रभावकारी व्यवस्थापनको माध्यमबाट अधिकतम र दिगो लाभ हासिल गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न यो ऐन जारी गरिएको हो । जमीनलाई कृषि, आवास, व्यवसाय, औद्योगिक, खानी तथा खनिज, साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक, वन, सार्वजनिक उपयोग तथा खुला नदी, नदी, ताल र सिमसार र अन्य क्षेत्रसहित १० भागमा वर्गीकरण गरीएको छ । वर्गीकरण भूमिको संरचना र प्रयोगमा आधारित छ । ऐन जग्गाको अवस्था, जनसंख्या वृद्धि, खाद्यान्न र वासस्थान जस्ता विभिन्न उद्देश्यका लागि जग्गाको आवश्यकता र आर्थिक विकास र पूर्वाधार निर्माणको आवश्यकताको आधारमा प्रस्तुत गरिएको हो ।</p>
बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६	<p>सोह्र वर्ष उमेर पूरा नगरेको बालबालिकालाई कल कारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन निषेध गर्न तथा अन्य काममा लगाउदा उनीहरूको स्वास्थ्य, सुरक्षा तथा सेवा र सुविधाका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न यो ऐन जारी गरिएको हो । यस आयोजना निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा बाल श्रम प्रयोग नगराउने बिषयमा विशेष ध्यान दिनेछ ।</p>
वन ऐन, २०७६	<p>वन ऐनले विकास कार्य, संरक्षण, व्यवस्थापन तथा वनस्रोतको दिगो सदुपयोग गर्नको लागि स्वीकृत कार्यनिर्देशन अनुसार विभिन्न दफा र उपदफामा उल्लेख छ । वन ऐन २०४९ दास्रो संसोधन २०७६ को दफा ४२ अनुसार, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजना सञ्चालन गर्न वनको प्रयोग गर्नु बाहेक अन्य कुनै पनि विकल्प नभएमा र त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा र परियोजनाका लागि</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	जति वन क्षेत्र प्रयोग हुन्छ कतिमा त्यती नै क्षेत्र रुख रोपनका लागि जग्गा प्रदान गरेमा त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्नको निमित्त नेपाल सरकारले सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, संरक्षित वन, सामुदायिक वन, कबुलियती वन वा धार्मिक वनको कुनै भाग प्रयोग गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ । त्यसैगरी दफा ४९ तथा सोहिको उपदफा अनुसार कसैले पनि यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक राष्ट्रिय वनमा देहायका काम कारवाही गर्न वा गराउन र सो गर्ने गराउने उद्योग समेत गर्न हुँदैन । त्यस्तो कुनै काम कारवाही गरेमा कसूर गरेको मानिनेछ । सो कार्यहरू वन क्षेत्रको जग्गा फाँड्न, जोत्न, खन्न वा आगो लगाउन वा आगलागी हुन जाने कुनै कार्य, शिकार खेल्न, ढुङ्गा गिट्टी, बालुवा वा माटो झिक्न, गोल वा चून पोल्न वा यी वस्तुहरूबाट अरु तयारी माल बनाउन वा यी वस्तुहरू सङ्कलन गर्न गराउन रहेका छन् ।
सकंटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण ऐन, २०७३	सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिका प्रजातिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी महासन्धि, १९७३ को कार्यान्वयन गर्न सङ्कटापन्न वन्यजन्तु र वनस्पतिका विभिन्न प्रजातिको संरक्षण र त्यसको अन्तराष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्नको लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न यस ऐन जारी गरिएको हो । दफा (२) दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुनाको कारोबार वा व्यापार गर्न वा गराउन नहुने उपदफा (१) कसैले पनि दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना खरिद बिक्री गर्न, आफुसंग राख्न, प्रयोग गर्न, रोप्न, हुर्काउन, नियन्त्रित प्रजनन गर्न, ओसारपसार गर्न वा निकासी वा पैठारी गर्न वा गराउन हुँदैन ।
वातावरण संरक्षण ऐन २०७७, लुम्बिनी प्रदेश	यस ऐनको परिच्छेद २ को दफा ४ मा स्थानीय तह सँग सम्बन्धित प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण स्थानीय तहले गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।
घ. नियम तथा नियमावलीहरू	

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
वन नियमावली, २०५१	यस नियमावलीमा वन र वन्यजन्तु संरक्षणका लागि व्यवस्था गरिएका कानुनी प्रावधानहरू विस्तारित रूपमा उल्लेख भएका छन्। वन ऐनका आधारमा वनस्पतिका १३ वटा प्रजातिहरू संरक्षित प्रजातिको वर्गमा सूचीकृत गरिएका छन्। सरकारले ती प्रजातिहरूमध्ये चाँप, खयर र सालको कटानी, ढुवानी र निर्यातमा बन्देज लगाएको छ। वन नियमावलीले कुनै पनि वनक्षेत्र प्रयोग गरी सञ्चालन गर्न स्वीकृत भएको योजना सञ्चालनको सिलसिलामा गरिने वन पैदावारको कटानी र ढुवानीमा लाग्ने खर्च योजना प्रस्तावकले नै व्यहोर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ।
वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	यस नियमावलीको नियम ३ मा प्रस्तावकले अनुसूची १ मा उल्लेखित प्रस्तावहरूको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा उल्लेखित प्रस्तावहरूको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र अनुसूची-३ मा उल्लेख भएको प्रस्तावहरूको वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन गर्नुपर्ने भन्ने व्यवस्था गरेको छ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची २ को (च) जलस्रोत तथा ऊर्जा अन्तर्गतको बुँदा नं. ७ (क) मा व्यवस्था भए बमोजिम १ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको सौर्य ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) अध्ययन गर्नु पर्ने प्रावधानलाई आकर्षित गर्दछ।
फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	नियम १ उपनियम (१ र २) अनुसार स्थानीय निकायले तोकिए बमोजिमका फोहरमैलालाई उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले कम्तीमा जैविक र अजैविक लगायतका फोहरमैलालाई स्रोतमै छुट्टाउने, हानिकारक वा रासायनिक फोहरमैला लाई छुट्टा छुट्टै पृथकीकरण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ। हानिकारक वा रासायनिक फोहरमैला लाई व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सम्बन्धित उत्पादकको हुनेछ।
श्रम नियमावली २०७५	श्रम नियमावली २०७५ श्रमिक सम्बन्धी आधारभूत व्यवस्था श्रम र श्रमिकसँग सम्बन्धित विषयमा न्यूनतम मापदण्डको रूपमा रहनेछ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>श्रमिकको हक, हित तथा सुविधाको व्यवस्था गर्न, श्रमिक र रोजगारदाताको अधिकार तथा कर्तव्यको स्पष्ट व्यवस्था गरी असल श्रम सम्बन्धको विकास गर्न, श्रम शोषणका सबै अवस्थालाई अन्त्य गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्न श्रम सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्नका लागि नियमहरू तर्जुमा गरिएको छ। यो नियमावली अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधाभन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने दिने गरी वा यस ऐनमा उल्लिखित शर्त विपरीत हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता भएको रहेछ भने त्यस्तो रोजगार सम्झौता नियमावली विपरीत भएको मानिनेछ र सो हदसम्म त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ ।</p>
ड. निर्देशिका, कार्ययोजना तथा कार्यविधि	
राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५०	<p>यस निर्देशिकाको उद्देश्य भनेको आयोजनका लागि मापदण्ड, क्षेत्र निर्धारण, कार्यसूची तयार गर्ने, वातावरणीय प्रतिवेदनको ढाँचा, प्रभाव पहिचान र भविष्यवाणी, समाधानका उपायहरू, प्रतिवेदन समीक्षा, निगरानी, मूल्यांकन र वातावरणीय परिक्षण समावेश गर्नु हो ।</p> <p>•यसले सामाजिक (आर्थिक, जैविक र भौतिक-रसायनिक र साँस्कृतिक प्रभावहरू पहिचान गर्न आह्वान गर्दछ । यी प्रभावहरू प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष वा संचयीको रूपमा वर्गीकृत गर्न सकिन्छ (नियम २३) ।</p> <p>•अवांछित प्रभावहरू हटाउन र अधिकतम लाभहरू उठाउनको लागि उपायहरू जस्तै विकल्पहरूको विचार, क्षतिपूर्ति, सुधारात्मक उपायहरू र निवारक उपायहरू अपनाउनु पर्नेछ (नियम २७) ।</p>
सर्वोच्च अदालतको आदेश र रोडा, ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा नियमन सम्बन्धी	सर्वोच्च अदालतको आदेश र रोडा, ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा नियमन सम्बन्धी प्रतिवेदन अनुसार ढुङ्गा, बालुवा आदि प्राकृतिक श्रोत भएको र प्राकृतिक श्रोत अनुसार कुनै व्यक्तिको स्वामित्वमा हुन नसक्ने तथा प्राकृति श्रोत सबै नेपालीको साझा लाभ र सार्वजनिक हित हुने काममा मात्र प्रयोग हुनुपर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
प्रतिवेदन	<p>उल्लेख छ । साथै प्राकृतिक श्रोत संकलन उत्खनन तथा प्रयोग आदि गर्न विद्यमान प्रचलित कानून अनुसार वातावरणमा कुनै प्रकारको प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी मात्र गर्नु पर्ने समेत उल्लेख छ । कानूनी व्यवस्था अनुसार कुनै योजना, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा प्रस्ताव तयार गर्नुपर्ने हुन्छ ।</p> <p>कच्चा पदार्थ संकलन सम्बन्धमा जिल्लास्थित प्राकृतिक श्रोत र साधनको दोहन संकलन तथा उत्खनन् गर्ने स्थान पहिचान गरी सो स्थानबाट वार्षिक रूपमा के कति मात्रामा कच्चा पदार्थ दोहन संकलन वा उत्खनन् गर्न सकिन्छ, सम्बन्धित जि.वि.स.ले सोको किटान गरी प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरेर मात्र ठेक्कापट्टा वा अमानतनामा संचालन गर्ने व्यवस्था तत्काल मिलाउने र यसरी आवश्यकता अनुसार वातावरणीय अध्ययन नगरी कुनै ठेक्कापट्टा वा अमानतमा प्राकृतिक श्रोतको र साधनको दोहन संकलन वा उत्खनन् गरेको पाइएमा सम्बन्धित निकायका जिम्मेवार पदाधिकारीलाई निजको सेवा शर्त सम्बन्धी कानून बमोजिम कानून अनुसार विभागीय कारवाही गर्ने वा गर्ने सम्बन्धित निकायमा सिफारीस गर्ने भनी खुलाएको छ ।</p> <p>ढुवानीको हकमा ट्रकमा रोडा, ढुङ्गा तथा अन्य संकलित श्रोत ओभरलोड गरी चलाउने कार्यलाई रोक्न प्रहरी परिचालन गर्नु पर्नेमा समेत जोड दिएको छ । चुरे क्षेत्रको हकमा चुरे क्षेत्रको नदीमा भएका ठुला ढुङ्गाको संकलन गर्न दिँदा त्यसले थामेर राखे बाढीको प्रकोप झन बढ्ने भएकोले एस्काभेटरको प्रयोगबाट नदीको सतह गहिऱ्याइदिने, नदी छेउ कटान गरिदिने र ठुला ढुङ्गा संकलन गर्दा पहिल्यै कमजोर स्थान झन कमजोर हुने भएकोले एस्काभेटरको प्रयोग निषेध गर्नुपर्ने समेत प्रतिवेदनमा उल्लेख छ ।</p>
मन्त्रिपरिषद्, आर्थिक तथा पूर्वाधार समितिको	मन्त्रिपरिषद्, आर्थिक तथा पूर्वाधार समितिको २०७०/२/२१ गतेको बैठकबाट गठित उपसमितिबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा समेतको

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
निर्णय २०७०/०२/२१	<p>व्यवस्थापनको सन्दर्भमा महत्त्वपूर्ण निर्णय भएको छ । सो तय भएको निर्णय हरूबाट अन्य कुराको अतिरिक्त खास गरी देहायका कुराहरू उल्लेख गरिएका छन् :-</p> <p>१. वन क्षेत्रको ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा संकलन, ओसारपसार र विक्री वितरणमा विद्यमान वन ऐन, २०४९ र प्रचलित स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ मा देखिएको क्षेत्राधिकारको विवाद व्यवस्थापन गरी नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार एकद्वार प्रणाली अर्न्तगत ठेक्का बन्दोवस्त गर्ने सम्बन्धमा निम्न अनुसार गर्ने :</p> <p>क. राष्ट्रिय वनको हकमा जिल्ला अनुगमन समितिले वन क्षेत्र अनुगमन गरी आवश्यकता र औचित्य खुलाई अनुरोध गरेमा प्रचलित वन ऐन बमोजिम वार्षिक रूपमा संकलन गर्ने क्षेत्र, परिमाण, समयबधि र उपयुक्त प्रविधि खुलाई जिल्ला वन कार्यालयले क्षमक्ष्व स्वीकृत गराउनु पर्ने ।</p> <p>ख. स्वीकृत IEE/EIA प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमको ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा संकलन र विक्री कार्यका लागि सम्बन्धित जिल्ला वन कार्यालयको सिफारिसमा जिल्ला समन्वय समितिले ठेक्का बन्दोवस्त गर्ने ।</p> <p>ग. वन क्षेत्रको ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन संकलन गर्दा स्वीकृत IEE/EIA प्रक्रिया भन्दा अन्यथा गरे गराएको पाइएमा वन सम्बन्धी कसुरमा सम्बन्धित जिल्ला वन कार्यालयले प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने । ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवाको ठेक्का पट्टा सम्बन्धी कसुर भएमा कारवाहीको लागि न.पा/गा.पा लाई अनुरोध गर्ने र त्यस्तो अनुरोधमा न.पा/गा.पा ले कारवाही गर्ने ।</p> <p>घ. वन क्षेत्र बाहिरको ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन संकलन तथा विक्रीको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम जिल्ला समन्वयन समितिले गर्ने/गराउने ।</p> <p>२. ढुवानी गर्दा तोकिएको भन्दा बढी परिमाण बोकी वा न्यून विल काटी बढी</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	सामान उठाएको पाइएमा कानून बमोजिम कारवाही गर्ने ।
मन्त्रिपरिषद, आर्थिक तथा पूर्वाधार समितिको निर्णय २०७०/०३/२७	मन्त्रिपरिषद, आर्थिक तथा पूर्वाधार समितिको २०७०/२/२१ गतेको बैठकबाट गठित उपसमितिबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा समेतको व्यवस्थापनको सन्दर्भमा महत्त्वपूर्ण निर्णय भएको छ । उक्त निर्णय अनुसार प्राकृतिक स्रोत र साधनको संकलन, उत्खनन् वा दोहन अनियन्त्रित रूपमा नहोस् भन्नाका लागि प्रत्येक जिल्लाले आफ्नो जिल्लाभित्र रहेका प्राकृतिक स्रोत र साधनको आँकलन गरी कुन क्षेत्रबाट कति हदसम्म संकलन, उत्खनन् वा दोहन गर्न सकिन्छ सो विवरण सार्वजनिक रूपमा प्रकाशन गरी त्यसैको आधारमा IEE गरेपछि मात्र ठेक्का बन्दोबस्त लगाउने व्यवस्था मिलाउने । राजमार्ग, खेतबारी, नगर, वस्ती, बजार, पुल जस्ता सार्वजनिक ठाउँमा बाढी, पहिरोले थुपारेको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, ग्रेग्रान हटाउनु पर्ने भएमा जिल्ला समन्वयन समितिले सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गरी रितपूर्वक प्राथमिकता साथ हटाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने निर्णय गरिएको छ ।
मन्त्रिपरिषद, आर्थिक तथा पूर्वाधार समितिको निर्णय २०७०/१२/२०	१. ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा नदीजन्य पदार्थ संकलन/उत्खनन तथा ढुवानी प्रयोजनको लागि वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ तथा नियमावली २०५४ बमोजिम के गर्नुपर्ने हो, सो को एकिकन गरी को प्रस्तावको कार्यसूचि तयार गरी यस मन्त्रालय/विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत गराएर मात्र गर्ने, वातावरणीय अध्ययन कार्यको लागि अध्ययन कार्यदलमा Geologist, Biologist, Environmentalist, Socio-economist लाई विज्ञको रूपमा अनिवार्य रूपमा समावेश गर्ने र स्थलगत रूपमा नै उपस्थित हुने व्यवस्था मिलाउने । २. वातावरणीय अध्ययन गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ तथा नियमावली २०५४ को अतिरिक्त ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा नदीजन्य पदार्थ संकलन/उत्खनन प्रयोजनको लागि IEE/EIA प्रतिवेदनमा स्वीकृत भएको

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	<p>अवस्थामा बाहेक डोजर, स्काभेटर जस्ता भारी मेशीन, उपकरण प्रयोग गर्न गराउन पूर्णतः निषेध गर्ने ।</p> <p>३. स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिमको वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको लागि प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिए बमोजिम वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम समावेश गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।</p> <p>४. ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा नदीजन्य पदार्थ संकलन/उत्खनन तथा ढुवानी स्वीकृत IEE/EIA प्रतिवेदन बमोजिम भए नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन, मूल्यांकन गर्ने गराउने र चौमासिक रूपमा त्यसको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पठाउने, प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा गठित जिल्लास्तरीय अनुगमन तथा समन्वय समितिबाट गरिएको अनुगमन प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने गराउने र यसको जानकारी मन्त्रालयलाई समेत गराउने ।</p> <p>५. उत्खनन/संकलनको अवधि आश्विन-जेठसम्म र समय सूर्योदय देखि सूर्यास्त सम्म मात्र हुने ।</p> <p>६. नदीको पानी बगीरहेको सतहभन्दा गहिरो हुनेगरी संकलन/उत्खनन गर्न नहुने, संकलन र ढुवानीको लागि नदीको मार्गलाई नै पहुँच मार्गको रूपमा प्रयोग नगरी छुट्टै पहुँच मार्गको व्यवस्था गर्ने गराउने ।</p> <p>७. वातावरण संरक्षण प्रयोजनका लागि स्वीकृत भएका सबै योजना तथा कार्यक्रमहरू वातावरण संरक्षण विशेष कोष अन्तर्गत राखी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।</p>
	<p>संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा) को मिति २०७७/०४/२१ को पत्र मिति २०७७/०४/२१ मा च.नं. २७ को पत्रले सम्पूर्ण स्थानिय तहलाई सम्बोधन गर्दै संक्षिप्त तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	स्थानिय तवरमै पास गर्न नमूना कार्यविधि पास गरि गर्न सकिने कुरा प्रष्टिएको छ ।
च. अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता	
जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि, १९९२	जैविक विविधताको संरक्षण र यसका सम्पूरक अङ्गहरूको दीगो उपयोगमा मद्दत पुऱ्याउनका लागि आनुवंशिक स्रोतहरूमा उपयुक्त पहुँच तथा सम्बद्ध प्रविधिको उपयुक्त हस्तान्तरण एवं यी स्रोत र प्रविधिमा रहेको सर्वाधिकारलाई ध्यान दिदै एवं उपयुक्त आर्थिक स्रोतमार्फत आनुवंशिक स्रोतहरूको उपयोगबाट प्राप्त हुने लाभको पारदर्शी र समन्यायिक बाडफाड गर्नु यस अभिसन्धि (protocol) को उद्देश्य रहेको छ ।
दुर्लभ तथा संकटापन्न जंगली वनस्पति तथा जीवजन्तुका प्रजातिहरूको अन्तराष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी महासन्धि, १९७३	यस महासन्धिले अनुसुचीमा सुचिकृत गरिएका जंगली वनस्पति तथा जनावरहरूको अन्तराष्ट्रिय व्यापारसँग सम्बन्धित सवालहरूमा सरोकार राख्दछ । नेपालले सन् १९७५ को जुन १८ मा हस्ताक्षर गरी १९७५ सेप्टेम्बर १६ बाट कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यस महासन्धिले पक्षराष्ट्र हरुलाई यसका अनुसुचीमा सुचिकृत वन्यजन्तु तथा वनस्पति र तिनका अखेटोपहारको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन वा नियन्त्रण गर्नको लागि आग्रह गरेको छ ।
आदिवासी तथा जनजातिसम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय श्रम सम्मेलन (ILO) १९८९	नेपालले क्षेत्रीय सम्मेलन नं. १६९ लाई सेप्टेम्बर १४, २००७ मा अनुमोदन गरेको छ । सन् २००७ मा जनजाति अधिकारको विषयमा संयुक्त राष्ट्र संघको घोषणालाई साधारण सभाले अपनाएको छ । यस घोषणाले सम्मेलन नं. १६९ र त्यसले प्रदान गरेको सिद्धान्त र दृष्टिकोणलाई पुष्टि गर्दछ । तसर्थ, सम्मेलन नं. १६९ को अनुमोदन र कार्यान्वयनलाई एक नयाँ प्रेरणा पदान गर्दछ । क्षेत्रीय सम्मेलन नं. १६९ ले जनजाति र आदिवासीको विशेष ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई उनीहरूको परम्परागत अर्थतन्त्र र आत्मनिर्भर विकासको प्रक्रियाको आधारको रूपमा पहिचान गर्नुपर्ने विषयमा प्रकाश पारेको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	विकासको प्रक्रियामा आदिवासी र जनजाति जनताले आफ्नो आवश्यकता अनुसार छनौट गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरको छ। परम्परागत रूपले भोगचलन गर्दै आएको प्राकृतिक स्रोतको प्रयोग र सुरक्षा गर्ने पहिलो अधिकार उक्त स्रोतसँग जोडिएका आदिवासी जनजाति हुने कुरा उल्लेख छ।
जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय संरचना महासन्धि, १९९२	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै, जलवायु अनुकूलित हुँदै, न्यून कार्बन-उन्मुख सामाजिक-आर्थिक विकास पथलाई अवलम्बन गर्दै, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संयन्त्रमा भएको प्रतीवद्धता अनुरूप सहयोग तथा सहकार्यको प्रवर्द्धन गरी जिवनस्तरमा सुधार ल्याउनु यस नीतिको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ।
छ. वातावरणीय मापदण्डहरू	
वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९	वायुको गुणस्तर सम्बन्धि राष्ट्रिय मापदण्ड मा विभिन्न प्रदूषक हरू जस्तै TSP, PM10, Sulphur Dioxide, Nitrogen Dioxide, Carbon Monoxide, Lead, Benzene, PM2.5 र Ozone को लागि स्थापना गरिएको छ। राष्ट्रिय मापदण्डले यो बताउँछकि २४ घण्टाको र ८ घण्टाको औसत समयको लागि बताइएको अधिकतम एकाग्रता ९५% दिनहरूमा सिमा नाघ्नु हुँदैन, साथै वर्षको कुनैपनि समय लगातार दुईदिन तोकियाको सिमा नाघ्न नहुने उल्लेख गरिएको छ। कुनै पनि प्यारामिटरहरू एक वर्ष भित्र लगातार दुई दिनसम्म यसको अधिकतम एकाग्रता सीमा भन्दा बढी हुनु हुँदैन।
ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९	ध्वनि गुणस्तरका लागि राष्ट्रिय मापदण्ड वातावरणीय संरक्षण नियमावली २०६९ को नियम १५ अनुसार स्थापित छ। शहर र आवासीय क्षेत्रका लागि ध्वनिको अधिकतम सीमा दिनका लागि ५५ डेसिबल र रातीको लागि ५० डेसिबल मापदण्डमा प्रकाशित गरिएको छ। साथै औद्योगिक क्षेत्र को लागि, ध्वनिको अधिकतम सीमा दिनको समयको लागि ७५ डेसिबल र रातीको समयको लागि ७० डेसिबल छ। यसबाहेक, शान्ति क्षेत्रका लागि,

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

विवरण	प्रतिवेदन तयार पार्दा पुनरावलोकन गरिएका दफा/नियम/खण्ड र सम्बन्धित बुँदाहरू
	ध्वनिको अधिकतम सीमा दिनका लागि ५० डेसिबल र राती समयको लागि ४० डेसिबल रहेको छ ।
नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९	नेपाल सरकारले वि.स. २०५६ मा नेपाल सवारी मास उत्सर्जन मापदण्ड (Nepal Vehicle Mass Emission Standards) लाई समर्थन गरेको छ र यातायात मास उत्सर्जनको मापदण्ड तोकेको छ । नेपाल सरकारले यो मापदण्ड लागू गरेपछि गाडी प्रदूषण कम गर्न ट्रयाक्टर, पावर ट्रिपर, डोजर, लोडर, डम्पर, क्रेन, रोलेर र खुदाई बाहेक अरू सवारी साधनहरू यूरो १ मापदण्डको हुनु पर्छ ।
राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०६२	नेपाल सरकारले खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०६२, को कार्यान्वयनको सूचना जारी गरेको छ । नेपालमा जलस्रोत ऐन, २०४९, को दफा १८ र उपदफा १ को प्रावधान अन्तर्गत Ministry of Physical Planning and Works, नेपाल राजपत्र (B.S. 2063/03/12) मा प्रकाशित भएपछि नेपालको खानेपानी गुणस्तर लागू भयो । पिउने पानीको लागि पन्ध्र भौतिक प्यारामिटर, दश रासायनिक प्यारामिटर, र दुई सूक्ष्म कीटाणुहरू मापदण्ड अधिकतम एकाग्रता सीमा प्रदान गर्दछ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद ४: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

४.१ सकारात्मक प्रभाव

४.१.१ भौतिक प्रभाव

(क) बाढी एवं अन्य जलउत्पन्न प्रकोपको न्यूनीकरण

नदीले बगाएर ल्याएका नदीजन्य पदार्थ बगरमा थुपारिँदा नदीको बहावमा परिवर्तन हुने र बाढी तथा अन्य प्रकोपहरू निम्तिएको देखिन्छ । विगतमा पनि बाढी आएको र नजिकैको क्षेत्रहरू दुबानमा परेको र टट्बन्धनको लागि स्पर्स ग्याबियन वाल लगाइनु पर्ने अध्ययनबाट देखिन्छ । स्थलगत अध्ययन गर्दा थुपिएको नदीजन्य पदार्थले गर्दा नदीको धार परिवर्तन गरि नदी नजिक रहेको जमिन समेत जोखिममा रहेको अवस्थामा छ । नदीमा थुपिएर बसेको नदीजन्य पदार्थ बीचबाट संकलन गरिने र विपद न्युनिकरणको लागि नदी च्यानलाइज गर्ने हुँदा त्यसबाट नदी किनार सुरक्षित भइ सो क्षेत्रको वर्तमान अवस्थामा समेत क्रमिक सुधार हुनेछ । यसले गर्दा घाँस एवं झाडीको वृद्धि भई जमिनको संरक्षणका साथै भूक्षय समेत नियन्त्रण र रोकथाम हुनेछ । यस सुधारको क्रममा नदीले आफ्नो बाहव परिवर्तन नगर्ने हुँदा नजिकैको जमिन र बस्तिमा पनि असर नगर्ने देखिन्छ ।

यो प्रभाव अप्रत्यक्ष, उच्च, स्थानीय र लामो समयसम्म रहनेछ । त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव उच्चरूपमा महत्त्वपूर्ण देखिन्छ ।

४.१.२ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव

(क) आयश्रोतको एवं जिबिकोपार्जनमा प्रभाव

ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाको संकलन कार्यले त्यस क्षेत्रका स्थानिय वासिन्दाको रोजगारीको अवसर श्रृजना गर्दछ । नदीको यस्ता सामग्री संकलन, उत्खनन् तथा ढुवानी कार्यमा रोजगारीका विभिन्न अवसरहरू प्राप्त हुनेछ । महिलाहरूको हकमा पनि श्रमको समान अवसर प्राप्त गरि पुरुष जतिकै लाभान्वित हुनेछन् । यस कार्यमा एक प्रकारले महिला र पुरुष विचको श्रम विभाजनमा विभेद गर्ने प्रणालीलाई निरुत्साहित पार्दछ । स्थानिय श्रमिकहरूको दक्षता र प्राविधिक ज्ञानको विकास हुनेछ । जसले गर्दा श्रमिक तथा उनीहरूका आश्रितको उत्थानमा सहयोग पुग्नेछ । ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन कार्य नियमित हुने हुनाले यसबाट स्थानिय वासिन्दा नियमितरूपमा लाभान्वित हुन्छन् ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च, स्थानीय र लामो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव अति महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ख) पालिकाको आयश्रोत र राजस्व संकलन

गाउँपालिकाले नदीजन्य पदार्थको संकलन, उत्खनन् कार्यको ठेक्का बन्दोवस्तबाट राजस्व संकलन गर्नेछ । नदीमा खेर जाने सामग्रीको सहि सदुपयोग हुन गई यसको बिक्रि वितरणबाट स्थानीय स्तरमा ठूलो परिमाणमा राजस्व संकलन हुनेछ । गाउँपालिकाद्वारा संकलित राजस्वको प्रयोग गरी गाउँपालिकाभित्र विभिन्न पूर्वाधार विकासका काम गर्नमा सहयोग पुग्नेछ । यस कार्यबाट वार्षिक रु. १७०३११८.४०८ भ्याट रहित (अनुमानित) को राजस्व संकलन गर्नेछ ।

यो पालिकाको मुख्य आयश्रोत हुनेछ, जसबाट विकासका योजना संचालन गर्न सहज हुनेछ । यो योजनाको प्रभाव उच्च, क्षेत्रिय स्तरको र दिर्घकालिन रहेको छ । त्यसैले प्रभाव अति महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ग) विकास निर्माण सामग्रीको उपलब्धता

स्थानिय क्षेत्रमा रहेका ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा जस्ता पैदावारमा आधारित उद्योगहरूलाई आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थको सरल तरिकाले आपूर्ति गर्न यस योजनाले सहयोग पुऱ्याउने छ साथै स्थानियस्तर तथा बाह्य आवश्यक पर्ने निर्माणका सामग्रीहरू (ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा आदि) समेत उपलब्ध हुने हुँदा शहरीकरणमा समेत मद्दत हुनेछ ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च, क्षेत्रिय र लामो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव अति महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

४.२ नकारात्मक प्रभाव

४.२.१ भौतिक प्रभाव

(क) जमिन, भुउपयोग \ नदी किनार कटान

प्रस्तावित क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाको जथाभावी तथा यस प्रतिवेदनमा सुझाव गरिएको परिमाण भन्दा बढी संकलन/उत्खनन् गर्नाले नदीले आफ्नो प्राकृतिक धार परिवर्तन गरी किनार कटान तथा नदी किनारमा रहेको क्षेत्र तथा वस्तीलाई प्रभाव पार्न सक्छ । प्रस्तावित क्षेत्रको किनारमा खेतियोग्य जमिन र वस्ती रहेकोले उत्खनन् गर्दा नदीको वाहाव बिचमा रहने गरि उत्खनन् गर्न पर्दछ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम, स्थानीय र लामो समय सम्म रहनेछ । त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभावलाई मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ख) नदीजन्य पदार्थ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सुझाव गरेको भन्दा बढी उत्खनन

उत्खनन कर्ताले प्रस्तावित क्षेत्रबाट जथाभावीरूपले सिफारिस गरिएको परिमाण भन्दा बढी उत्खनन गर्न सक्दछन् । जसको कारण नदीको बहाव परिवर्तन हुने र बाढी, नदी कटान, आदि प्राकृतिक प्रकोप निम्त्याउदछ । सिफारिस गरिएको परिमाण भन्दा अत्यधिक उत्खनन गर्दा पोन्डिङ्ग हुन सक्ने सम्भावना पनि हुन्छ ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च, स्थानीय र लामो समय सम्म रहनेछ । त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभावलाई उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ग) भौतिक संरचनामा हुने असर

प्रस्तावित क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा ओसार पसार गर्दा पहुँच बाटोमा चलने गाडिको चाप बढ्नाले बाटो छिट्टै जिर्ण हुने तथा बाटोमा जताततै खाल्डो बन्न सक्दछ ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम, स्थानीय र लामो समयसम्म रहने देखिन्छ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव मध्यम महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(घ) फोहर तथा जल प्रदूषण

ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन/उत्खनन गर्ने क्रममा कामदारहरुबाट फोहर सिर्जना हुन्छ र नदीको वातावरण प्रदूषण बढ्न सक्छ । अत्यधिक उत्खनन गर्दा भुजल (groundwater) रिचार्ज हुने प्राकृतिक फिल्टर सामग्री (sediments) को मोटाई काम हुन्छ जसले गर्दा groundwater प्रदूषण हुनसक्छ । नदीमा शौच गर्ने, खानेकुराहरु फाल्ने, पोखिने, प्लास्टिकहरु यत्रतत्र छरिने संभावना हुन्छ ।

त्यस्तै माथिल्लो भागमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन/उत्खनन गर्ने क्रममा तल्लो भागमा जल प्रदूषण गर्न सक्छ । त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभावलाई अति महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ङ) वायु तथा ध्वनि प्रदूषण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

ढुवानी साधनको आवागमन तथा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन/उत्खनन्ले वायु प्रदुषण वढ्नुको साथै र ढुवानी गर्ने साधनको कारणले ध्वनि प्रदुषण हुने देखिन्छन् । साथै यातायातका साधनहरूको धेरै आवत जावतले गर्दा धुलो उड्न सक्ने देखिएको छ ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च, स्थानीय र लामो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव अति महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(च) संकलन/उत्खनन् सामाग्रीको भण्डारण प्रभाव

नदीजन्य पदार्थहरूलाई निश्चित ठाउँमा निकास गर्नु अघि थुप्रो लगाउनु जरुरी हुन्छ । यसरी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा धेरै समयसम्म थुप्रिदा वातावरणमा नकरात्मक असर पर्दछ । त्यस्का साथै अकस्मात वर्षाका कारण आउन सक्ने आकस्मीक बाढीले संकलित सामाग्री बगाई लैजाने सम्भावना पनि रहन्छ ।

यो प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम, स्थान विशेष र छोटो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव न्यून रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

४.२.२ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव

(क) धर्म, संस्कृति तथा परम्परामा प्रभाव

कामदारहरू स्थानिय वासिन्दा हुने भएको कारणले धर्म, संस्कृति तथा परम्परामा अन्य कुनै प्रभाव पर्ने छैन । यस नदीको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन तथा उत्खनन् कार्यका प्रभाव क्षेत्र भित्र रहेको मठ मन्दिरमा कुनै असर पर्ने छैन । यो प्रभाव न्यून रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ख) पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा

ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको संकलन गर्दा विभिन्न प्रकृतिका औजारहरूको प्रयोगले कामदारहरूलाई चोटपटक लाग्न सक्छ । त्यसै गरी ढुङ्गा, गिट्टी उछिट्टिएर पनि जिउमा चोट लाग्न सक्छ । धुलोको कारणले स्वाश-प्रस्वाश र आँखाका रोगहरू लाग्न सक्छन् । ढुवानी साधनहरूको आवतजावतले आकस्मिक दुर्घटनाको संभावना पनि त्यतिकै रहन्छ ।

यो प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम, स्थान विशेष र लामो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ग) जनसंख्या विस्थापन

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

उत्खनन क्षेत्र वरिपरि कुनै बस्तीलाई उत्खनन कार्यले असर नगर्ने भएकोले प्रस्तावित क्षेत्रबाट जनसंख्या विस्थापनामा कुनै असर पर्दैन । यो प्रभाव न्युन रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(घ) नदीको वरपर बस्ती विस्तार एवं नदी अतिक्रमण

बाहिरबाट कामदारहरू भित्रिएको अवस्थामा नदीको वरपर बस्ती विस्तार एवं नदी अतिक्रमण हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ । यो प्रभाव मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(ङ) राजस्व बाँडफाँडमा विवाद आउनु

स्थानीय श्रोत परिचालन गरेर पालिकामा जम्मा भएको राजस्व स्थानीय विकासको समयमा परिचालन नै भए पनि राजस्व बाँडफाँडमा विवाद आउन सक्नेछ । पालिकाले प्रभावित वडालाई बाडेको राजस्व, आयोजना प्रभावित टोलको विकासमा उपभोग नगर्दा स्थानिय बासिन्दा र नगरपालिका एवं वडा कार्यलय बिच विवाद र असन्तुष्टि आउन सक्दछ ।

यो प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम, स्थानीय र लामो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

(च) स्थानिय र ठेकेदार बिच विवाद

आयोजना संचालन गर्दा (नदीजन्य पदार्थ संकलन उत्खनन गर्दा) प्रस्तावित स्थानको उत्खनन गर्न ठेक्का लिएको ठेकेदारले नियमित रूपमा काम नगर्दा, आंकलन गरेको परिमाण भन्दा धेरै उत्खनन गर्दा र रोजगारिको अवसरको लागि स्थानियलाई प्रथमिकता नदीदा, स्थानिय र ठेकेदार बिचमा विवाद उत्पन्न हुन सक्छ ।

यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च, स्थान विशेष र छोटो समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

४.२.२ जैविक प्रभाव

(क) वन्यजन्तु तथा माछा

श्रमिकहरू तथा ढुवानी साधनको आवागमन र कोलाहलले वरपरको वनका वन्यजन्तुको प्राकृतिक विचरणमा खलल पुग्न सक्छ । तर वन क्षेत्र नपर्ने बगर क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवाको संकलन तथा उत्खनन कार्य गर्ने हुनाले वन क्षेत्रका वन्यजन्तुलाई प्रत्यक्ष, प्रभाव नपर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन गर्ने क्रममा नदीका माछा मार्ने काम पनि हुन सक्छ । तर यहाँको नदीमा माछा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

खासै नभएको हुदाँ प्रभाव नपर्ने देखिन्छ । यो प्रभाव न्युन, स्थानीय र लामो समयको लागि देखिन्छ त्यसैले यो प्रभाव न्युन रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

४.२.४ रासायनिक वातावरण

(क) रसायनको प्रयोगले हुने असरहरू

उत्खनन् तथा संकलन गर्दा रसायनको प्रयोग हुनेछैन तर पनि गाडी तथा औजारहरूको प्रयोग हुदाँ तेल तथा रसायन चुहिन सक्छ जसले पानी तथा जमिनमा प्रदुषण हुनेछ । लुब्रिकेन्ट्स र ग्रिजले गर्दा प्रदुषण हुनेछ ।

यो असर अप्रत्यक्ष, उच्च, स्थानीय र मध्यम समयसम्म रहनेछ, त्यसैले प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 4.1: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरू	प्रकृति	आकार	विस्तार	अबधि	कुल योगफल/ कती महत्त्वपूर्ण
सकारात्मक प्रभावहरू					
भौतिक प्रभाव					
बाढी एवं अन्य जलउत्पन्न प्रकोपको न्यूनीकरण	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(१००) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण
सामाजिक - आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव					
आयश्रोतको जिविकोपार्जनमा प्रभाव	एवं प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(१००) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण
नगरपालिकाको आयश्रोत र राजस्व संकलन	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (६०)	लामो समय (२०)	(१४०) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण
विकास निर्माण सामग्रीको उपलब्धता	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (६०)	लामो समय (२०)	(१४०) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण
नकारात्मक प्रभाव					
भौतिक प्रभाव					
जमिन, भुउपयोग \ नदी किनार कटान	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(६०) मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरू	प्रकृति	आकार	विस्तार	अबधि	कुल योगफल/ कती महत्वपूर्ण
नदीजन्य पदार्थ संछिप्त वातावरणीय प्रतिवेदनले सुझाव गरेको भन्दा बढी उत्खनन्	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(१००) उच्च रूपमा महत्वपूर्ण
भौतिक संरचनामा हुने असर	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(६०) मध्यम रूपमा महत्वपूर्ण
फोहर तथा जल प्रदुषण	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(१००) उच्च रूपमा महत्वपूर्ण
वायु तथा ध्वनि प्रदुषण	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(१००) उच्च रूपमा महत्वपूर्ण
संकलन/उत्खनन् सामाग्रीको भण्डारण प्रभाव	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	छोटो समय (०५)	(३५) न्यून रूपमा महत्वपूर्ण
सामाजिक -आर्थिक तथा साँस्कृतिक प्रभाव					
धर्म,संस्कृति तथा परम्परामा प्रभाव	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	लामो समय (२०)	(४०) न्यून रूपमा महत्वपूर्ण
पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	लामो समय (२०)	(५०) मध्यम रूपमा महत्वपूर्ण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरू	प्रकृति	आकार	विस्तार	अबधि	कुल योगफल/ कती महत्त्वपूर्ण
जनसंख्या विस्थापन	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	लामो समय (२०)	(४०) न्यून रूपमा महत्त्वपूर्ण
नदीको वरपर वस्ती विस्तार एवं नदी अतिक्रमण	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	लामो समय (२०)	(४०) न्यून रूपमा महत्त्वपूर्ण
राजस्व बाँडफाँडमा विवाद आउनु	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(६०) मध्यम रूपमा महत्त्वपूर्ण
स्थानिय र ठेकेदार बिच विवाद	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थान विशेष (१०)	छोटो समय (०५)	(७५) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण
जैविक प्रभाव					
वन्यजन्तु तथा माछा	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानीय (२०)	लामो समय (२०)	(५०) न्यून रूपमा महत्त्वपूर्ण
रासायनिक प्रभाव					
रसायनको प्रयोगले हुने असरहरू	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	मध्यम समय (१०)	(९०) उच्च रूपमा महत्त्वपूर्ण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद ५: प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प

5.1 प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

विकल्प विश्लेषण वातावरणीय प्रभाव अध्ययनको महत्वपूर्ण अंगको रूपमा लिइएको छ । ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा आदि संकलन गर्दा वन क्षेत्रका साथै संकलन क्षेत्रमा कुनै किसिमको हानी नोक्सानी नपारी तथा वातावरणीय अवस्थामा कुनै प्रभाव नपर्ने गरी संकलन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यसको लागि नियमानुसार संकलन ईजाजत दिईने र कर्मचारीहरूले नियमित अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । माटो र बालुवा आदिको लागि असार देखि भदौ ३ महिना बाहेक (नदीहरूमा बाढी नआएको बखत) संकलन गर्ने समय दिइनेछ । संकलन कार्यबाट वातावरणमा असर नपर्ने परम्परागत तथा आधुनिक साधनको मात्र प्रयोग गरिनेछ । जैविक विविधताको संरक्षणलाई ध्यानमा राखि निर्धारित स्थानमा मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने र यो प्रस्तावले वातावरणलाई क्षति पुराइ प्रस्तावमा उल्लेखित श्रोत सर्भेक्षणबाट निर्धारित भए बमोजिमको परिमाण मात्र संकलन गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।

वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ (लुम्बिनी प्रदेश) को अनुसुचि ५ मा उल्लेख भए अनुसार विश्लेषण गर्नु पर्ने विकल्पहरू मध्ये कच्चा पदार्थको विकल्प नरहको ईन्धन आवश्यक पर्ने तथा श्रोत संकलनमा डिजाईन असम्बन्धित रहेकोले हटाइएको छ । यस प्रस्तावको सम्भावित विकल्प निम्नानुसार रहेका छन् ।

विकल्प १-प्रस्ताव कार्यान्वयन नै नगर्ने ।

विकल्प २- परम्परागत विधिद्वारा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने ।

विकल्प ३- वैज्ञानिक व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने ।

5.2 प्रस्तावका विकल्पहरू

5.1 वैकल्पिक क्षेत्रहरू.२.

विकास निर्माणका कार्यहरूमा आवश्यक पर्ने ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा आदि जस्ता निर्माणमा प्रयोग हुने श्रोतहरू नदीनाला वा खनिजबाट मात्र प्राप्त हुने गर्दछ । तसर्थ विकास निर्माणका अत्याधिक चाप खेपिरहेको यस जिल्लामा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि संकलन तथा उत्खनन गर्नु बाहेक अरु कुनै विकल्प छैन । यद्यपि यस कार्य गर्दा अवैज्ञानिक र अनियन्त्रित रूपबाट संकलन तथा बिक्री वितरणको निगरि, अदक्ष मानिसहरूबाट संकलन नगर्ने र व्यवसायीक रूपमा काम गर्ने व्यक्तिहरूलाई मात्र बिक्री गर्नु पर्ने हुन्छ । श्रोत संकलन गर्ने मानिसहरू सो को महत्व, मुल्य, संकलन विधि लगायतका कुराको पनि जानकारी दिने र जैविक विविधता र पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षणको महत्व बुझाउनु पर्छ । यसर्थ वातावरणीय तथा सामाजिक आर्थिक दृष्टिकोणबाट पायक पर्ने स्थानलाई महत्वका साथ लिइएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

5.२.2 वैकल्पिक समय तालिका र विधि

ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन विहानगर्न सुर्यदय बाट वेलुका सुर्यास्तसम्मका समय सिमा राखि उत्खनन गर्ने गराउने र थेग्रिएका बस्तु निकाशको लागि असोज देखि जेष्ठ महिना सम्म, बर्षको २७० दिन उपयुक्त रहने सुझाव दिईएको छ । विगतमा भएको संकलन विधिमा छलफल गर्दा अव्यवस्थित किसिमबाट संकलन तथा उत्खनन गरिएको जानकारी आएकोले आगामी दिनहरूमा संकलन गर्दा जहा पायो त्यही संकलन नगरी तोकिएको क्षेत्रबाट मात्र संकलन कार्य गर्ने/गराइनु पर्छ ।

5.२.3 वैकल्पिक स्रोत

ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन, निकासको लागि अरु विकल्प छैन तरपनि माटोको ठाउँमा खानीबाट माटो झिक्न सकिने देखिन्छ । तथापि माटो खानी उद्योग स्थापना गर्दा अतिरिक्त लगानीको आवश्यकता पर्ने तथा खानी उद्योगहरूको वातावरणीय प्रदुषणको बढी मात्रा हुने पनि भएको कारण, स्थानिय क्षेत्रमा प्राप्त सिमित श्रोत साधनबाट नदीको तटीय क्षेत्रबाट माटो संकलन गर्न सकिने हुदाँ यस्ता श्रोत साधन उपयोगी हुनेसाथै नदीजन्य प्रकोप पनि न्युन हुने देखिन्छ ।

5.३ प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू

विकल्प १- प्रस्ताव कार्यान्वयन नै नगर्ने

यस प्रकारको विकल्पलाई रोज्दा प्रस्तावित क्षेत्रमा भएका ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन नै नगर्ने र सो क्षेत्रलाई पूर्ण रूपमा निषेधित-संरक्षित क्षेत्रका रूपमा विकास हुन जान्छ । गैर कानूनी रूपमा संकलन गरेमा बिगो जफत गरी प्रचलित ऐन कानून बमोजिम दण्ड सजाय गर्नु पर्ने र क्षेत्रको पूर्ण रेखदेख गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलय र गाउँपालिकाबाट गर्नु पर्ने हुन्छ । यस विकल्पले भौतिक संरचना निर्माणमा आवश्यक निर्माण सामग्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि) संकलन तथा उत्खननका लागि नदीको बगर क्षेत्र भन्दा जमिनमा गरिने उत्खनन लाई प्रोत्साहन गर्दछ । यसरी वैकल्पिक उत्खननलाई प्रोत्साहन गर्दा नदीको बगरमा रहको प्राकृतिक सम्पदा खेर जानुका साथै नदीको पानी बहाव सतह बढनाले खेती योग्य जमिनमा बाढी पर्ने भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपका घटनामा वृद्धि हुन सक्छ । खानी जन्य उत्खननले वातावरणमा पनि अधिक नकारात्मक प्रभाव पार्ने हुनाले तत्काल खानी जन्य उत्खनन विकल्पलाई अस्वीकृत गरिन्छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

बिकल्प २- परम्परागत विधिद्वारा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने

परम्परागत विधिद्वारा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन् गर्ने कार्य राम्रो भएपनि श्रोतहरूको अवैज्ञानिक र अनियन्त्रित रूपबाट संकलन तथा बिक्री वितरण हुने, दक्ष मानिसबाट समय सिमा नराखी कुन पनि बखत श्रोत संकलन गर्ने र व्यवसायिक रूपमा काम गर्ने व्यक्तिहरूलाई बिक्री गर्ने कार्यलाई बढवा दिने हुन्छ । श्रोत संकलन गर्ने मानिसहरूलाई सो को महत्व, मुल्य, संकलन विधि लगायतका कुनै कुराको पनि जानकारी नहुने र जथाभावी कुनै ज्ञान बिना श्रोत संकलन गर्दा यसबाट पर्यावरण तथा परिस्थितिकीय प्रणालीमा नराम्रो प्रभाव पुग्नुका साथै स्थानीय राजश्व तथा जनताको आर्थिक उन्नती समेतमा बाधा पुग्ने हुन्छ ।

बिकल्प ३ -बैज्ञानिक व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन नगर्ने

अवैज्ञानिक र अव्यवस्थित विधिद्वारा ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा उत्खनन् गर्दा त्यस्ता श्रोतहरूको निरन्तरता नहुने, हैसियतमा हास आउने भएकोले त्यसको बैज्ञानिक व्यवस्थापनका साथै संकलन विधिमा सुधार ल्याई यस्ता श्रोतको दिगो विकास गर्न यो प्रस्ताव प्रस्तुत गरिएको हो । ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा आदिको विगतमा भएको संकलन विधिमा छलफल गर्दा अव्यवस्थित किसिमबाट संकलन तथा उत्खनन् गरिएको जानकारी आएकोले आगामी दिनहरूमा संकलन गर्दा जहाँ पायो त्यही संकलन नगरी तोकिएको क्षेत्रबाट मात्र संकलन कार्य गर्न-गराइनेछ । यसर्थ माटो, बालुवा आदि संकलन गर्दा वन क्षेत्रका साथै संकलन क्षेत्रमा कुनै किसिमको हानी नोक्सानी नपारी तथा वातावरणीय अवस्थामा कुनै प्रभाव नपर्ने गरी संकलन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यसको लागि नियमानुसार संकलन इजाजत दिइने र कर्मचारीहरूले नियमित अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवाको लागि असोज देखि जेष्ठ मसान्त सम्म (नदीहरूमा बाढी नआएको बखत) संकलन गर्ने समय दिइनेछ । संकलन कार्यबाट वातावरणमा असर नपर्ने परम्परागत तथा आधुनिक साधनको मात्र प्रयोग गरिनेछ । जैविक विविधताको संरक्षणलाई ध्यानमा राखि निर्धारित स्थानमा मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने र यो प्रस्तावले वातावरणलाई क्षति नपुराई प्रस्तावमा उल्लेखित श्रोत सर्वेक्षणबाट निर्धारित भए बमोजिमका परिमाण मात्र संकलन गर्ने व्यवस्था मिलाउँदा श्रोतहरूको उचित व्यवस्थापन भई दिगो हुने हुदाँ यो विकल्पलाई रोजिएको छ ।

5.4 विभिन्न विकल्पहरूको वातावरणीय तुलानात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण

प्रस्ताव कार्यान्वयनका तीनवटा विकल्पहरूलाई अध्याय आठको तालिकामा तुलनात्मक रूपमा अनुकूल र प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावको छोटो तथा संक्षिप्तमा विश्लेषण गरिएको छ । Qualitative approach विकल्प छनौट गर्ने पुरानो र सहज उपाय हो ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

Qualitative approach का आधारमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अध्ययनको क्रममा फिल्ड निरीक्षण गर्दा स्थानीयवासी, प्रमुख सुचनादाता सँगको छलफल, प्रत्यक्ष अवलोकन र गाउँपालिकासँगको छलफलका आधारमा प्रस्तावको विकल्पहरूको विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू मध्ये प्रस्ताव नं. ३, वैज्ञानिक तरीकाले ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन गर्ने विकल्पको अनुकूल र प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावहरू आधारमा यस विकल्पबाट वातावरणमा सबैभन्दा कम असर पर्ने, उत्खनन् कार्य वातावरणमैत्री हुने, स्थानीय श्रोतको सही सदुपयोग हुने, दिगो रूपमा राजश्व प्राप्त भई स्थानीय आयमा बृद्धि हुने, जनसहभागिता बढ्ने जस्ता विभिन्न कारणले गर्दा यो विकल्प नै उचित ठहरिएका कारण गाउँपालिकालाई प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि विकल्प ३ लाई सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद ६: प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथाम तथा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको पहिचान ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन तथा उत्खनन् संचालन रहदा र उक्त कार्यले भविष्यमा निम्ताउन सक्ने प्रभावहरूको पहिचान र विश्लेषण जैविक, भौतिक, रसायनिक, आर्थिक-सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरणलाई ध्यानमा राखी गरिएको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन बाट मुख्य गरि सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरू हुने गर्दछन् । सामान्यतया सकारात्मक प्रभावहरूलाई अधिकतम र नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्युन गर्दै ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवासंकलन तथा उत्खनन् कार्य गर्नुपर्दछ । प्रस्ताव कार्यान्वयनका वातावरणीय असरहरू वस्तुगत वातावरणीय अवस्थाको बयान र प्रस्ताव कार्यान्वयन विधिहरूको विश्लेषणको आधारमा पहिचान गरिएको छ । प्रभावहरूलाई परिमाण, सिमा र अबधीको आधारमा अनुमान गरि उच्च, मध्यम र न्युन सुचकहरूको आधारमा नम्बरीड गरी त्यसको विश्लेषण परिच्छेद पाँचमा गरिएको छ ।

6.१ सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू:

6.१.1 सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि

6.१.1.१ सामाजिक, आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरण

क) आयश्रोतको एवं जिविकोपार्जनमा

- प्रस्तवित क्षेत्रमा रोजगारीको लागि स्थानीय बासिन्दाहरूलाई नै प्राथमिकता दिनु पर्ने ।
- नदीजन्य पदार्थ निकाल्दा नगरपालिकाको आयश्रोत बढाउन वातावरण मैत्री ढेक्का सम्झौता गर्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

ख) पालिकाको आयश्रोत र राजस्व संकलन

पालिकाले उठेको रकमको २५ प्रतिशत रकम प्रस्ताव प्रभावित वडाको लागि छुट्याउने र त्यसको ५ देखि १० प्रतिशत प्रभावित क्षेत्रको विकास निर्माणको लागि छुट्याउने ।

ग) विकास निर्माण सामग्रीको उपलब्धता र विकासमा टेवा

- मापदण्ड, निर्देशन अनुसार ठेक्का दिने र नियमित अनुगमन गर्ने ।
- विकासमा टेवा न. पा. को आयश्रोतमा बृद्धि तथा राजस्व सङ्कलनमा बृद्धि ।
- मापदण्ड, निर्देशन अनुसार ठेक्का दिने र चुहावट हुन नदीन नियमित अनुगमन गर्ने ।
- स्थानीय रूपमा पिछडिएका जनसमुदायहरूलाई कामदारका रूपमा लगाउने व्यवस्था गर्ने र उनीहरूलाई आवश्यकता अनुसार तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- रोजगारीमा बृद्धि तथा गरीबी न्यूनीकरणमा टेवा ।

घ) स्रोतको बैज्ञानिक तथा दिगो व्यवस्थापन हुने

- घाटहरूको संकलन, उत्खनन् योजना अनुसार संकलन तथा उत्खनन् गरि प्रस्तावको दिगो कार्यान्वयन गरिने ।
- नदी आसपासका कामदारहरूलाई नै संलग्न हुने अवसर दिने ।

ङ) स्थानीय बासिन्दाहरूलाई रोजगारीको अवसर

अधिकांश स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आयोजनाको चरणमा उनीहरूको सीप, शैक्षिक योग्यता र क्षमता अनुसार प्रशासनिक कामहरू जस्तै सुरक्षा गार्डहरू, सरसफाई तथा मर्मत कार्यहरू जस्ता रोजगारीका अवसरहरू प्रदान गरिने छ ।

च) अनियमितता घट्ने

कर्मचारीहरूको नियमित संकलन कार्यको नियमित अनुगमन गर्ने र कमी कमजोरीको समयमा नै समिक्षा गरी सतर्कता अपनाउने ।

छ) प्रविधी हस्तान्तरण हुने

आयोजनाका लागि आवश्यक तथा स्थानीयहरूको माग बमोजिम आयोजना क्षेत्रका कामगर्न इच्छुक मानिसहरूलाई दक्ष व्यक्ति हरुसंग कागर्ने व्यवस्था गरिनेछ र उनीहरूलाई दक्षबनाई कामगर्न प्रेरित गरिने छ ।

6.१.1.२ भौतिक वातावरण

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

बाढी एवं अन्य जलउत्पन्न प्रकोपको न्यूनीकरण

- गा.पा. सहितको संलग्नतामा सङ्कलन क्षेत्रलाई सिमाङ्कन गरी सिमा भित्रमात्र सङ्कलन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- सङ्कलन कार्य गर्दा नदीको बहाव लाई बीचमा केन्द्रित हुने गरी अर्थात उत्खनन् क्षेत्रको नदीको चैडाईलाई तिन भागमा विभाजन गरि विचको स्थानबाट सङ्कलन तथा उत्खनन्कार्य गर्ने ।
- नदीलाई सिधा रेखामा बग्ने गरी सङ्कलन कार्य गर्ने ।
- निश्चित मात्रामा कामदार लगाउने र तिनीहरूलाई अभिमुखिकरण र तालिमको ब्यवस्था गर्ने ।
- तोकिएको मौज्दात परिमाण मात्र सङ्कलन गर्ने र जानकारी दिन सङ्कलन क्षेत्रमा दैनिक सङ्कलन मौज्दात, बार्षिक सङ्कलन दिन तथा समयस्पष्ट उल्लेख हुने गरी होडिङ्ग बोर्डको व्यवस्था गर्ने ।

6.१.२ नकरात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू

6.१.२.१ सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव

क) धर्म, संस्कृति तथा परम्परामा प्रभाव

आयोजनाले बाह्य कामदारहरूका लागि स्थानीय बासिन्दाहरू, उनीहरूको संस्कृति र परम्परालाई आदर सम्मान गर्न कार्य सत्र अघि नियमित रूपमा नैतिक आचारण सम्बन्धि कार्यक्रमहरू संचालन गर्नेछ । साथै, आयोजना क्षेत्र बाहिर सार्वजनिक ठाउँहरूमा रक्सी जाडको सेवनलाई निरुत्साहित गर्न कामदारहरूलाई जरिवाना लगाइने छ ।

ख) पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा

- कामदारहरूलाई हात्ते पञ्जा, कान छोप्ने earmuffs, सुरक्षा जुत्ताहरू safety boots , सुरक्षा चस्मा safety goggles, हेल्मेटहरू, आदि उपलब्ध गराइनेछ ।
- कामदारहरूलाई सुरक्षित कार्य अभ्यासहरूको पालना गराउनका लागि तालिम दिने छ ।
- कुनै त्यस्ता अप्रत्याशित दुर्घटनाहरूको स्थितिमा प्रस्तावक नेपाल सरकारको कानून प्रति उत्तरदायी हुनेछ । सामान्य प्राथमिक उपचारका लागि अत्यावश्यक चिजहरू जस्तै ब्यान्डेज , सेप्टिकटेप ,आदि सङ्कलन क्षेत्र नजिकै उपलब्ध हुने गरी व्यवस्था गर्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- नदी वरपर बस्ती बिस्तार तथा नदी अतिक्रमण ।
- नदीको किनारमा स्थायी घर तथा टहरा निर्माण गर्न निषेध गर्ने ।
- बैधानिक नियम कानून मिचेमा सजाय दिने ।
- अस्थायी टहराहरु कार्य समापन पछि हटाउने ।

ग) नदीको वरपर बस्ती बिस्तार एवं नदी अतिक्रमण

- नदीको वरिपरि बस्ति बिस्तार हुने भएकोले त्यस ठाउँहरुमा सम्बन्धित निकायले बेलाबेलामा अनुगमन गर्नुपर्ने ।
- अनुगमन समितिमा रखेको टोल बिकास समितिको प्रतिनिधि र वडाले समेत अतिक्रमणको बारेमा जानकारी पाए गाउँपालिकालाई जानकारी दिनुपर्ने ।

घ) राजस्व बाँडफाँडमा विवाद

- पालिकाले प्रदेश सरकार, गाउँपालिका र प्रभावित वडालाई राजस्व संकलन भएको रकम प्रस्ट खुलाई वाडफाड गर्ने
- गाउँपालिकामा आएको रकमको २५% प्रभावित वडालाई दिने र त्यस मध्य ५ देखि १० प्रतिशत प्रभावित टोल र क्षेत्रको विकास निर्माणमा लगाई प्रस्ट खुलाउने

ङ) स्थानिय र ठेकेदार बिच विवाद

- उत्खन्न कर्ता र स्थानियलाई राखि उत्खन्न पुर्व उत्खन्न क्षेत्रको रेखाङ्कन गरि परिमाण प्रस्ट खुलाउने
- उत्खन्न कर्ताले तोकेको भन्दा धेरै परिमाण संकलन गरेमा कडा सजाय दिने
- उत्खन्न कर्ताले तोकेको अनुसार र नियम पालना गरि उत्खन्न गर्दा स्थानियले विवाद या झै-झगडा गरेमा नगरपालिकाले ति स्थानियलाई सजाय दिने ।

च) बाह्य र स्थानीय कामदार बिचको द्वन्द

- सम्भावित द्वन्दको स्थिति लाई टार्न श्रमिक हरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।
- प्रहरी सँगको सहकार्यमा प्रहरीको उपस्थिति लाई नियमित गर्ने ।

छ) सडक दुर्घटना

- सवारी साधनको गति समित गर्न पहुँच सडक मा पर्ने नगर र संबेदनशील क्षेत्र जस्तै विद्यालय क्षेत्र नजिक गति सिमित लेखिएको साइन पोस्टहरु राख्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- पालिकाबाट प्रवेश गर्ने पहुच सडकमा स्पिड ब्रेकरहरू राख्ने ।
- गा.पाले वैकल्पिक मार्ग पहिचान गरी तोकिदिएको सडकहरू बाट मात्र ढुवानी गर्ने ।

६.१.२.२ सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण

क) जमिन भुउपयोग

- जथाभावरूपले नदीजन्य पदार्थ निकाल्न नदीने र IEE रिपोर्टले सिफारिस गरेको परिमाण निश्चितस्थलबाट मात्र निकाल्ने ।
- संकलन उत्खनन क्षेत्रको नाम, निश्चित क्षेत्रफल, लम्बाई, चौडाई, गहिराई, कुल परिमाण र समयवधि सहितको सुचना पाटी राख्नु पर्ने छ ।
- प्रभावित टोलको टोल विकास समितिको एक प्रतिनिधि राखि वडा र पालिकाअनुगमन टोली बनाई सुचना पाटी अनुसार उत्खनन् कार्य भए नभएको अनुगमन गर्ने

ख) नदी किनार कटान

- गा.पा सहितको संलग्नता मा सङ्कलन क्षेत्रलाई सिमाङ्कन गरी सिमा भित्र मात्र सङ्कलन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- सङ्कलन कार्य गर्दा नदीको बहाव लाई विचमा केन्द्रित हुने गरी अर्थात उत्खनन क्षेत्रको नदीको चैडाईलाई तिन भागमा विभाजन गर्ने गरि विचको स्थानबाट सङ्कलन तथा उत्खनन्कार्य गर्ने ।
- नदीको बेड लेभल भन्दा तल उत्खनन नगर्ने ।
- नदी किनार तर्फ कटान भइरहेको स्थानमा वृक्षारोपण तथा तटबन्ध निर्माण गर्ने ।

ग) भौतिक संरचनामा हुने असर

- नदीको किनारमा बनेका भौतिक संरचनाहरू नजिक सङ्कलन कार्य लाई निरुत्साहित गरि तोकिएको क्षेत्रबाट मात्र सङ्कलन गर्ने ।
- ढुवानीका लागि गाँ.पाले तोकिदिएको सङ्कलनकर्ता सँग ठेक्का सझौतामा समावेश गर्ने सडकहरूबाट मात्र गर्ने ।
- गल्छीहरू बन्न नदीको पानी बगेको सतह भन्दा मुनि सङ्कलन/उत्खनन कार्य नगर्ने ।
- निकासी ढुवानी हुने मार्ग निर्धारण गरी सोही मार्ग मात्र प्रयोग गर्ने नियमित मर्मत गर्ने
- पुल रहेको क्षेत्र माथी र तल न्युनतम ५०० मि. छोडेर मात्र उत्खनन गर्ने
- प्रदेश सरकारले जारि गरेको कार्यविधि अनुसार सार्वजनिक संरचना बाट उत्खनन् दुरी पालना गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- ढुवानी साधन र ढुवानी मार्गको क्षमता भन्दा बढी पदार्थ राखेर ओसार पसार नगर्ने ।
- ढुवानी गर्दा प्रयोग हुने सवारी साधनको क्षमता भन्दा बढी भारी बोक्न निरुत्साहित गर्ने ।
- सडकमा रहेका खाल्टा खुल्टी पुर्ने र जमेको पानीलाई उचित निकास दिने ।
- पुल कल्भर्ट जस्ता संरचना माथि सवारी (खाली होस या भरी) रोकेर राख्न नदीने ।
- संकलित सामाग्रीको भण्डारणले गर्दा हुने प्रभाव
- थ्रेग्रिएका बस्तुहरु नदीको छेउछाउ थुपार्न निषेध गर्ने र संकलित श्रोतबस्तुको ढुवानी २ दिनभित्र गरिसक्ने
- कसैको निजी जग्गा प्रयोग गर्दा क्षतिपुर्ति दिनुपर्ने ।

घ) फोहर तथा जल प्रदुषण

- ठाउँ-ठाउँमा फोहर फाल्ने भाँडा (डोको) राखि उपयुक्त स्थानमा विसर्जन गर्ने ।
- कामदारहरुले फोहर गरेमा प्रतिवन्ध र दण्डको ब्यबस्था गरिनेछ ।
- खुला दिसा पिसाब रोक्नु पर्ने र कामदारहरुको लागि अस्थाई शौचालयको ब्यवस्था गर्नुपर्ने ।
- जनचेतना तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम गर्ने ।

ङ) वायु तथा ध्वनि प्रदुषण

- ढुवानी गर्दा प्रयोग गर्ने कच्चि विशेषगरी वस्ति क्षेत्रको बाटोमा समय समयमा पानीले भिजाउने ।
- विद्यालय जस्ता संवेदनशील क्षेत्रमा हर्न बजाउन निषेधित गर्ने ।
- ढुवानी गर्दा संकलित श्रोत बस्तुलाई पूर्णरूपले त्रिपालले छोपेर मात्र ढुवानी गर्ने ।
- संकलन गरिएका पदार्थहरु तत्काल ढुवानी प्रबन्ध मिलाउने ।
- ओसार पसार गर्दा गाडिको हर्नको प्रयोग नगर्ने ।
- ढुवानी गर्दा त्रिपालले छोपेर गर्ने
- धेरै धुलो उड्ने र वस्ती भित्रबाट हुदै जाने सडकमा पानी छर्किने ।
- वातावरणिय प्रदुषण मापदण्ड अनुसार ग्रीन स्टिकर टाँस नगरेको साधनको प्रयोग गर्न रोक लगाउने ।

च) संकलन/उत्खनन् सामाग्रीको भण्डारण

- संकलन गरिएका पदार्थहरु तत्काल ढुवानी प्रबन्ध मिलाउने
- भण्डारण गर्दा वरिपरिको जग्गामा क्षति नहोस भनेर तरबार/वाल/ग्याबियन लगाउने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

6.१.२.३ रासायनिक वातावरण

क) रसायनको प्रयोगले हुने असर

- इन्धन, लुब्रीकेन्ट, अम्ल तथा अन्य रसायनहरू कम गर्नका लागि प्रभावित ठाउँमा जानु भन्दा पहिले गाडीहरूलाई बनाएर लैजानु पर्ने ।
- उत्खनन गर्दा कुनैपनि रसायनको पर्योग गर्न निषेधित गर्ने ।
- पुराना थोत्रा गाडीहरू संचालन गर्न नदीने ।

6.१.३ जैविक वातावरण

- जैविक विविधता र वातावरण सम्बन्धि जनचेतना जगाउने वृक्षारोपण गर्ने । बासस्थान भन्दा टाढा उत्खनन कार्य गर्ने ।
- रात्री समयमा उत्खनन नगर्ने ।
- वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- नदीको किनार सुरक्षार्थ वृक्षारोपण गर्ने लाई प्राथमिकताका कुरा साथ लागु गर्नुपर्नेछ ।
- वन पैदावरको गैरकानुनी व्यापार
- वन्यजन्तु एवं चोरी शिकारी तथा गैरकानुनी व्यापार गर्ने लाई नियमानुसार कार्यवाही गर्नुपर्ने ।
- वन्यजन्तु तथा वन पैदावरको महत्व र संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने जलीय पारिस्थितिकीय प्रणालीमा पर्ने प्रभाव मुल्याडकन गर्ने ।
- नदीको वहाव भएको क्षेत्रमा उत्खननगर्ने ।
- वहाव क्षेत्रमा सवारी साधन सकभर नचलाउने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 6.1: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

विसयगत क्षेत्र	प्रभावहरू वढोत्तरीकरण र न्युनिकरण	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
भौतिक क्षेत्र	जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण	१) नदीको स्रोत वस्तुहरू संकलन गर्नु अगी साविक वहावमा अवरोध नहुने गरी संकलन गर्ने २) नदीको वहावलाई बिचमा केन्द्रीत हुने गरी संकलन गर्ने ३) कामदारलाई तोकिएको मौज्जात परिमाण मात्र संकलन गर्ने जानकारी दिने र होर्डिङ्ग बोर्डमा स्पष्ट खुलाउने ४) सम्बन्धित निकायबाट अनुगमन गर्नुपर्ने	संकलन क्षेत्रमा	१) टट्बन्द (लगाउने २) आवश्यकता(अनुसार सूचना पाटी राख्नु पर्ने ३) (कार्यविधि बनाएर मात्र संकलन/उत्खनन् गर्नुपर्ने ४) जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ५) सुख्खा मौसममा किनाराबाट दायां बायां २० मि. सम्म उत्खनन् कार्य नगर्ने	उत्खनन गर्नु अघि उत्खनन् गर्ने समयमा (आषाढ, श्रावण र भाद्र बाहेक २७० दिन)	उत्खनन्कर्ता र गाउँपालिका	१०००,००,	प्रत्यक ३ महिनामा स्थलगत निरिक्षण विधिबाट नदीको अवस्था अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

सामाजिक क्षेत्र	आयश्रोतको एवं जिविकोपार्जनमा प्रभाव	१) प्रस्तवित क्षेत्रमा रोजगारीको लागि स्थानीय बासिन्दाहरुलाई नै प्राथमिकता दिनु पर्ने । २) नदीजन्य पदार्थ निकाल्दा गाउँपालिकाको आयश्रोत बढाउन वातावरण मैत्री ठेक्का सम्झौता गर्ने ।	स्थानिय र स्थलमा गाउँपालिका	१) स.वा .प. प्रतिवेदन सिफारिस गरेको परिमाण वातावरण मैत्री उत्खनन् र व्यवस्थापन योजना अनुसार सम्झौता गर्ने	आवश्यकता अनुसार प्रत्यक ३, ३ महिनामा	गाउँपालिका / स्थानिय		सम्बन्धित निकायबाट प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने
	गाउँपालिकाको आयश्रोत र राजस्व संकलन	गाउँपालिकाले ठेक्काबाट उठेको रकमको २५ प्रतिशत रकम प्रस्ताव प्रभावित वडाको लागि छुट्याउने र त्यसको ५ देखि १० प्रतिशत प्रभावित क्षेत्रको विकास निर्माणको लागि छुट्याउने ।	प्रभावित वडाहरु र प्रभावित क्षेत्रमा	१) गाउँपालिका र वडा कार्यलय बिच सम्झौता	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		सम्बन्धित निकायबाट आवश्यकता अनुसार
	विकास निर्माण सामाग्रीको उपलब्धता	१ ,मापदण्ड(निर्देशन अनुसार ठेक्का दिने र नियमित अनुगमन गर्ने । २ (न.पा .को आयश्रोतमा	संकलन क्षेत्रमा	१ विकास (निर्माणको सामाग्रीको परिमाणको रेकड	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		गाउँपालिकाबाट प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		बृद्धि तथा राजश्व सङ्कलनमा बृद्धि । ३ (मापदण्ड ,निर्देशन अनुसार ठेक्का दिने र चुहावट हुन नदीन नियमित अनुगमन गर्ने ।		रखे ।				
	स्रोतको बैज्ञानिक तथा दिगो ब्यवस्थापन	घाटहरुको संकलन , उत्खनन् योजना अनुसार संकलन तथा उत्खनन् गरि प्रस्तावको दिगो कार्यान्वयन गर्ने	संकलन क्षेत्रमा	परिमाणको रेकड रखे	आवश्यक ता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		गाउँपालिकाबाट प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने
	रोजगारीको अवसर	नदी आसपासका कामदारहरुलाई नै संलग्न हुने अवसर दिने	संकलन क्षेत्रमा	परिमाणको रेकड रखे	आवश्यक ता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		गाउँपालिकाबाट प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने
	सडक संजालको स्तर उन्नति	ढुवानीको लागी ट्रक, टिपर आवत जावत गर्नको लागी स्तर उन्नती गर्ने	संकलन क्षेत्र देखि परिमाण राखे	सडक विस्तार र मर्मत सम्भार गर्ने	उत्खनन तथा संकलन गर्ने समयमा	गाउँपालिका र वडा कार्यलय	१०००,००,	गाउँपालिकाबाट अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

			ठाँउसम्म					
	अनियमितता घट्ने	कर्मचारीहरुको नियमित संकलन कार्यको नियमित अनुगमन गर्ने र कमी कमजोरीको समयमा नै समिक्षा गरी सतर्कता अपनाउने	संकलन तथा उत्खनन क्षेत्रमा	नियमित अनुगमन	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		गाउँपालिका वा वडा बाट अनुगमन गर्ने
	प्रविधी हस्तान्तरण हुने	श्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी सिप तथा प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने	संकलन तथा उत्खनन क्षेत्रमा	वरिपरिका वासिन्दालाई रोजगारिको शिर्जना गरेर	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका र वडा कार्यलय		गाउँपालिका वा वडा बाट अनुगमन गर्ने
नकारात्मक प्रभावहरु न्युनिकरण								
भौतिक क्षेत्र	जमिन, भुउपयोग / नदी किनार कटान	१ जथाभावरूपले (नदीजन्य पदार्थ निकालन नदीने र IEE रिपोर्टले सिफारिस गरेको परिमाण निश्चितस्थलबाट मात्र निकालने । २ संकलन उत्खनन (क्षेत्रको नाम, निश्चित	संकलन क्षेत्रहरु मा	१ प्रभावित (टोलको टोल विकास समितिको एक प्रतिनिधि राखि वडा र गाउँपालिका अनुगमन समिति गठन् गर्ने	उत्खनन् गर्नु पूर्व र गर्ने समयमा	गाउँपालिका	१,००,०००	उत्खनन् गर्ने समयमा प्रत्यक १ महिनामा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		क्षेत्रफल, लम्बाई, चौडाई, गहिराई, कुल परिमाण र समयावधि सहितको सुचना पाटी राख्नु पर्ने छ । ३ प्रभावित (टोलको टोल विकास समितिको एक प्रतिनिधि राखि वडा र गाउँपालिका अनुगमन टोली बनाई सुचना पाटी अनुसार उत्खनन् कार्य भए नभएको अनुगमन गर्ने		२ (गाउँपालिकाको प्राविधिक ले अनुगमन गर्ने ३ जनचेतना (अभिवृद्धि गर्ने				
नदीजन्य पदार्थ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सुझाव गरेको भन्दा बढी उत्खनन्	(१) गाउँपालिका कार्यालयले ठेक्का पूर्व IEE ले सिफारिस गरेको उत्खनन क्षेत्रलाई किल्ला गाडेर रेखाङ्कन गर्नु पर्ने २) नदीको सतह भन्दा गहिरो हुने गरी नदीजन्य पदार्थ निकाल्न नदीनेर यसको माथि उल्लेख गरे	संकलन क्षेत्रमा	१ प्रभावित (टोलको टोल विकास समितिको एक प्रतिनिधि राखि वडा र गाउँपालिका अनुगमन समिति गठन् गर्ने २ गठन गरेको (	उत्खनन् गर्नु पूर्व र गर्ने समयमा	गाउँपालिका र अनुगमन समिति		उत्खनन् गर्ने समयमा प्रत्यक १ महिनामा	

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन बडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		अनुसार समिति बनाई कडाईका साथ अनुगमन गर्नुपर्ने		अनुगमन समितिले उत्खन्न स्थानको रेखाङ्कन गर्ने ३) गाउँपालिकाको प्राविधिकले अनुगमन गर्ने				
भौतिक संरचनामा हुने असर		<p>१) निकासी ढुवानी हुने मार्ग निर्धारण गरी सोही मार्ग मात्र प्रयोग गर्ने नियमित मर्मत गर्ने</p> <p>२) पुल रहेको क्षेत्र माथी र तल न्युनतम ५०० मि. छोडेर मात्र उत्खन्न गर्ने</p> <p>३) प्रदेश सरकारले जारि गरेको कार्यविधि अनुसार सार्वजनिक संरचना बाट उत्खनन् दुरी पालना गर्ने</p> <p>४) ढुवानी साधन र ढुवानी मार्गको क्षमता भन्दा बढी पदार्थ राखेर ओसार पसार</p>	संकलन क्षेत्रहरु मा र ढुवानीको लागि प्रयोग हुने सडकहरु मा	<p>१) स्थानिय लाई समावेश गरि अनुगमन समिति गठन् गर्ने</p> <p>२) गाउँपालिकाको नियम र सम्झौता अनुसार गाउँपालिका वा निर्माण ब्यवासाइले ढुवानी मार्ग मर्मत गर्ने</p> <p>३) जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने</p>	उत्खनन् गर्ने समयमा	उत्खनन् कर्ता र गाउँपालिका		प्रत्यक ३ महिनामा नदीको वरपरको अवस्था अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		नगर्ने						
	फोहर तथा जल प्रदुषण	१) ठाउँ-ठाउँमा फोहर फाल्ने भाँडा (डोको) राखि उपयुक्त स्थानमा विसर्जन गर्ने । २) कामदारहरुले फोहर गरेमा प्रतिबन्ध र दण्डको ब्यवस्था गरिनेछ । ३) खुला दिसा पिसाब रोक्नु पर्ने र कामदारहरुको लागि अस्थाई शौचालयको ब्यवस्था गर्नुपर्ने । ४) जनचेतना तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम गर्ने ।	सबै संकलन क्षेत्रहरु मा	१) फोहर व्यवस्थापन गर्नेलाई प्रोत्साहन तथा नगर्नेलाई करवाही गर्ने २) खुला दिसा पिसाब रोक्नु पर्ने र कामदारहरुको लागि अस्थाई सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने	उत्खनन् गर्ने समयमा	उत्खनन् कर्ता र गाउँपालिका	२०,०००	उत्खनन् गर्ने समयमा स्थानिय बासीले नियमित अनुगमन गर्ने
	वायु तथा ध्वनि प्रदुषण	१) संकलन गरिएका पदार्थहरु तत्काल ढुवानी प्रबन्ध मिलाउने । २) ओसार पसार गर्दा गाडिको हर्नको प्रयोग नगर्ने	सबै संकलन क्षेत्रहरु मा र ढुवानीमा	१) उत्खनन् कर्ता संग सम्झैतामा वायु तथा ध्वनि प्रदुषण कम गर्ने विधि वा साधनको उल्लेख	उत्खनन्/ ढुवानी गर्ने समयमा	उत्खनन् कर्ता		उत्खनन् ढुवानी गर्ने समयमा प्रत्यक १ महिनामा नदीको वरपरको

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		<p>१</p> <p>३) ढुवानी गर्दा त्रिपालले छोपेर गर्ने</p> <p>४) धेरै धुलो उड्ने र वस्ती भित्रबाट हुदै जाने सडकमा पानी छर्किने ।</p> <p>५ वातावरणिय प्रदुषण (मापदण्ड अनुसार ग्रीन स्टिकर टाँस नगरेको साधनको प्रयोग गर्न रोक लगाउने ।</p>	<p>प्रयोग हुने</p> <p>सवारी साधन</p>	<p>गर्ने</p> <p>२) कामदारहरुलाई हल्ला गर्न नदीने र ढुवानीका साधनहरुलाई हर्न निषेध गर्ने</p> <p>३) वृक्षारोपण गरि ढुवानि मार्ग लाई ग्रीन बेल्ट बनाउने</p> <p>४) स्थानिय स्तरको अनुगमन समिति गठन् गर्ने</p>				<p>तथा ढुवानी मार्ग अवस्था अनुगमन गर्ने</p>
	<p>संकलन/उत्खन न् सामाग्रीको भण्डारणको प्रभाव</p>	<p>१) संकलन गरिएका पदार्थहरु तत्काल ढुवानी प्रबन्ध मिलाउने</p> <p>२) भण्डारण गर्दा वरिपरिको जग्गामा क्षति नहोस भनेर तरबार/वाल/ग्याबियन लगाउने</p>	<p>भण्डारण/घाटगद्दि स्थान</p>	<p>स्थानियको सहभागितामा भण्डारण स्थल व्यवस्थापन गर्ने</p>	<p>भण्डारण गर्ने क्रममा</p>	<p>उत्खनन् कर्ता</p>		<p>प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने</p>

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

सामाजिक क्षेत्र	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	१) कामदारहरुलाई स्वास्थ्य तथा सुरक्षाका आधारभूत जनकारी, सुरक्षा सामाग्रीहरु, प्राथमिक उपचारका सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने २) कामदारहरुको स्वास्थ्य बिमा गर्ने	उत्खनन् स्थलमा	१) प्रस्ताव क्षेत्रमा प्राथमिक उपचार लागि समानहरु उपलब्ध गराउने २) कामदारहरुलाई काम गर्दा हेल्मेट र माक्स, पञ्जा अनिवार्य गराउन पर्ने	आवश्यकता अनुसार नियमि गर्ने	उत्खनन् कर्ता	२०,०००/-	सम्बन्धित निकायबाट प्रत्यक ३ महिनामा अनुगमन गर्ने
	नदीको वरपर वस्ती विस्तार एवं नदी अतिक्रमण	१) नदीको वरिपरि बस्ति (बिस्तार हुने भएकोले त्यस ठाउँहरुमा सम्बन्धित निकायले बेलाबेलामा अनुगमन गर्नुपर्ने। २) अनुगमन समितिमा (रखेको टोल विकास समितिको प्रतिनिधि र वडाले समेत अतिक्रमणको बारेमा जानकारी पाए नगरपालिकालाई जानकारी	उत्खनन् स्थलमा	१) गाउँपालिकाले अनुगमन गर्ने	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका		आवश्यकता अनुसार

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		दिनुपर्ने ।						
	राजस्व बाँडफाँडमा विवाद आउनु	१ (गाउँपालिकाले प्रदेश सरकार, गाउँपालिका र प्रभावित वडालाई राजस्व संकलन भएको रकम प्रस्ट खुलाई वाडफाड गर्ने २ (गाउँपालिकामा आएको रकमको २५ प्रभावित % वडालाई दिने र त्यस मध्य ५ देखि १० प्रतिशत प्रभावित टोल र क्षेत्रको विकास निर्माणमा लगाई प्रस्ट खुलाउने	गाउँपालिका	१) गाउँपालिकाले संकलन भएको रकम खुलाई बाँडफाँड गर्ने	राजस्व संकलन पश्चात	गाउँपालिका		सम्बन्धित निकायबाट आवश्यकता अनुसार
	स्थानिय र ठेकेदार बिच विवाद	उत्खन्न कर्ता र स्थानियलाई राखि उत्खन्न पुर्व उत्खन्न क्षेत्रको रेखाङ्कन गरि परिमाण प्रस्ट खुलाउने उत्खन्न कर्ताले तोकेको भन्दा धेरै परिमाण संकलन	उत्खन्न स्थलमा	गाउँपालिका स्थलगत निरिक्षण र अनुगमन गर्ने	आवश्यकता अनुसार प्रत्यक १, १ महिनामा	गाउँपालिका उत्खन्न कर्ता र स्थानिय		गाउँपालिका बाट प्रत्यक १ महिनामा अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		गरेमा कडा सजाय दिने उत्खन्न कर्ताले तोकेको अनुसार र नियम पालना गरि उत्खन्न गर्दा स्थानियले विवाद या झै- झगडा गरेमा गाउँपालिकाले ति स्थानियलाई सजाय दिने ।						
जैविक क्षेत्र	वन्यजन्तु तथा माछा	१) जैविक विविधता र वातावरण सम्बन्धि जनचेतना जगाउने वृक्षारोपण गर्ने २) उत्खनन् गर्दा कुनैपनि रसायनको पर्योग गर्न निषेधित गर्ने	उत्खनन् स्थल	१) कामदारहरुलाई हल्ला गर्न नदीने र ढुवानी का साधनहरुलाई हर्न निषेध गर्ने २) वन र वनस्पतिको अवस्था, वन्यजन्तु र माछाको अवस्था, स्थानियसंग छलफल गरी अनुगमन गर्ने	उत्खनन् गर्ने समयमा	उत्खनन् कर्ता/ गाउँपालिका		स्थानिय बासीले नियमित अनुगमन गर्ने

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

रासायनिक क्षेत्र	रसायनको प्रयोगले हुने असरहरू	१) इन्धन, लुब्रिकेन्ट, अम्ल तथा अन्य रसायनहरू कम गर्नका लागि प्रभावित ठाउँमा जानु भन्दा पहिले गाडीहरूलाई बनाएर लैजानु पर्ने । २) पुराना थोत्रा गाडीहरू संचालन गर्न नदीने ।	आयोजना स्थलमा	१) उत्खन्न (कर्ताले बेला बेलामा साधनको मर्मत सम्हार गर्ने ।	उत्खन्न र ढुवानि समयमा	उत्खनन् कर्ता	२०,००० (अनुगमन) उत्खन्न र ढुवानि समयमा	गाउँपालिका नियमित ३३ - महिनामा अनुगमन गर्ने
------------------	------------------------------	---	---------------	---	------------------------	---------------	---	---

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद ७: अन्य आवश्यक कुरा

७.१ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने कुराहरू

प्रत्येक क्रियाकलापको अनुगमन गरेपछि त्यसबाट प्राप्त सूचनाहरूको अभिलेखीकरण गर्नु पर्दछ। अनुगमनबाट प्राप्त सूचनाहरूको आधारमा गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलयले भविष्यको योजना तर्जुमा गर्दछ। सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरूलाई ध्यान दिदै नयाँ र प्रभावकारी योजना तर्जुमा गर्न अनुगमन अभिलेखीकरणबाट सुचनाहरूले ठुलो सघाउ पुर्याउने छन् । सामान्यतया प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने आयोजनामा आधार रेखा अनुगमन (Baseline Monitoring), नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring) र प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring) गरिन्छ ।

(क) आधार रेखा अनुगमन (Baseline Monitoring)

आधार रेखा अनुगमन आयोजना कार्यान्वयन भन्दा अगाडी गरिने अनुगमन विधि हो । आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक, जैविक आदि सूचनाहरूको अभिलेखीकरण गर्नु पर्दछ । यो किसिमको आधार रेखाले पछि कार्यान्वयन हुने आयोजनामा देखा परेका परिवर्तनहरू तुलना गर्न मद्दत पुग्दछ । यस गाउँपालिकाको नदीबाट ढुङ्गा र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन गर्ने क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन तयार गर्दा एक किसिमको वातावरणीय आधार रेखा विवरण तयार गरिएको छ ।

(ख) नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

यसमा प्रस्तावकले पेश गरेको प्रस्ताव एवं मौजुदा ऐन नियम अनुसार वातावरणीय प्रभावहरूको न्युनिकरण कार्यहरू भए नभएको वारेमा अनुगमन गरिने छ । यस अनुगमनमा निम्न कार्यहरू पर्ने छन् ।

- ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा आदि संकलन गर्ने व्यक्ति वा संघ संस्था, कम्पनीहरूले गाउँपालिकासँग गर्ने संकलन सम्बन्धि सम्झौता अनुरूप कार्य भइरहेको वा नभएको ।
- संकलनको परिमाण सम्झौता अनुसार भए वा नभएको ।
- प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका अनुकूल प्रभावहरूलाई वढोत्तरीकरण गर्ने कार्यहरू तथा प्रतिकूल प्रभाव न्युनीकरण गर्ने उपायहरू कार्यान्वयन गर्न बजेट व्यवस्था तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भइ रहेको वा नभएको ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

(ग) प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

जुनसुकै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा पनि वातावरणीय स्थितिमा केही परिवर्तन हुन्छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन (न्युनीकरणका उपाय कार्यान्वयन समेत) ले भौतिक, जैविक र समाजिक तथा आर्थिक स्थितिमा पर्ने प्रभाव मुल्याङ्कन गर्न नियमित अनुगमन गरिन्छ । यसबाट प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका अनुकूल प्रभावलाई बढाउने र प्रतिकूल प्रभावलाई न्युनीकरण गर्ने उपायहरू संचालनको लागि प्रभावकारीता जाँच गर्न मद्दत मिल्छ । ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाको उत्खनन् तथा संकलनकार्य पश्चात त्यसबाट उत्पन्न प्रभावहरूको अध्ययन दुई वर्ष भित्र गरिनेछ । यस अन्तर्गत निम्न किसिमका प्रभावहरूको अनुगमन गरिनेछ ।

- सतही भू-क्षय र गलछीको अवस्था ।
- पहिचान वा आँकलन गरिएको प्रभावको वास्तविकताको अध्ययन ।
- सामाजिक र आर्थिक अवस्थामा आएको परिवर्तन ।
- नदीको दुबै किनार तर्फका संरक्षित क्षेत्र, नदीको सतहको उचाई, नदीहरूको धार बग्ने क्षेत्र ।
- नदी नजिकैको भौतिक संरचना तलमाथिको संरक्षित क्षेत्र, नदीको दुबै किनारमा काम गर्नु पर्ने संरक्षित क्षेत्रको अध्ययन ।

७.२ वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको खाका

यस प्रतिवेदनमा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यसबाट हुन सक्ने सकारात्मक प्रभावलाई अधिकतम गर्न तथा नकारात्मक प्रभावलाई न्युनीकरण गर्न विभिन्न उपायहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक मानवीय श्रोत र बजेट समेतको व्यवस्था गर्न सिफारिस गरिएको छ । न्युनीकरणका उपायहरूको व्यवस्थापन योजनाका कार्यहरूमा नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, गाँ.पा तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरू समेतको जिम्मेवारी तोकिएको व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

७.२.१ वातावरणीय अनुगमन

वातावरण लागि प्रस्ताव गरिएको कुराहरुको कार्यान्वयन तथा पालना भए नभएका सम्बन्धमा र प्रभाव न्युनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गरिएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रिय वातावरणीय नीति २०७६ र वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ (लुम्बिनी प्रदेश) ले पनि वातावरणीय अनुगमनलाई अनिवार्य गरेको छ र सो कार्यका लागि प्रस्तावक नै जिम्मेवार रहनेछ । वातावरण मैत्री कृषाकलापहरुको कार्यान्वयनले मात्र वातावरणीय प्रतिकूल प्रभावहरुलाई न्युनीकरण गर्न सकिन्छ । अनुगमन नियमित र कडाईका साथ भएन भने कार्यान्वयन पक्ष फितलो र अप्रभावकारी हुन्छ । त्यसैले प्रस्तावमा उल्लेखित न्युनीकरण उपायहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रस्तावकले नियमित अनुगमन गर्नु पर्दछ ।

७.२.२ वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार निकायहरु:

(क) गाउँपालिका कार्यालय

गा.पा र वडा कार्यालय नदी बाट ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा संकलन उत्खनन् र ढुवानी गर्न प्रस्तावक पालिका रहने छ साथै ढुङ्गा, गिट्टि र बालुवा उत्खनन, संकलन तथा बेचबिखन गर्दा उठने गरेको रकम नगरपालिकाको मातहतमा जानेछ । यी बाहेक वातावरण व्यवस्थापन योजना अन्तर्गत लेखिएका कुराहरु कार्यान्वयन तथा अनुगमनको कार्य नगरपालिका मार्फत नै हुनेछ । प्रस्तावित नदीहरुबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् संकलन कार्यको अनुगमन गर्नका लागि पालिकाले देहाय अनुसारको स्थानिय अनुगमन समिति गठन गर्नेछ ।

क. गाउँपालिका अध्यक्ष: संयोजक

ख. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिको सदस्य: सदस्य

ग. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत: सदस्य

घ. वातावरण निरीक्षक वा इन्जिनियर: सदस्य

ङ. प्रभावित वडाको वडा अध्यक्ष: सदस्य

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

समितिले जिल्लास्थित वन कार्यालय, सम्बन्धित निकाय प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषयविज्ञ लाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ । त्यसै, पालिका तथा विभिन्न स्थानिय क्लवहरू, गैरसरकारी सामुदायिक वन उपभोक्ता आदि संघ संस्थाहरूले ढुङ्गा, बालुवा संकलन, ढुवानी कार्य र वातावरण संरक्षणमा अगुवाका रूपमा भूमिका खेल्न सक्नेछन् ।

डिभिजन वन कार्यालय

जिल्ला वन कार्यालयको वन क्षेत्र भित्र पर्ने नदी, नदीहरूबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलनकार्यको स्वीकृत दिन सक्ने आधिकारीक संस्था जिल्ला वन कार्यालय पनि हो । जिल्ला भित्रबाट वगने नदीहरूको किनारबाट, वन क्षेत्र भित्र पर्ने घाटहरूबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलन कार्य जिल्ला वन कार्यालय र जिल्ला समन्वय समितिको अनुमतिमा गर्न पाईन्छ ।

(ख) प्रदेश सरकार

प्रदेश सरकारका नीति नियमहरूको कार्यान्वयन वारेमा सम्बन्धित प्रदेश मन्त्रालयले गाउँपालिकालाई र जिल्ला समन्वय समितिलाई निर्देशन दिन्छ र त्यसको अनुगमन गर्दछ ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालय वन जंगल क्षेत्र भित्र पर्ने सबै प्रकारका नदीहरूबाट उत्खनन् कार्यको कार्यक्षेत्र प्रदेश सरकारको हुन्छ । त्यसकारण नदीबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलनकार्यमा प्रदेशको अहम् भूमिका भएको हुनाले यिनीहरूको समन्वय अति आवश्यक हुन्छ । त्यसैले प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन र नियमावलीलाई मुख्य आधार बनाउनु अनिवार्य हुन्छ ।

(ग) केन्द्रिय सरकार

पालिका र जिल्ला समन्वय समिति, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय अन्तर्गत पर्ने हुँदा केन्द्रिय स्तरको आधिकारीक संस्था भनेको संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

मन्त्रालयबाट हो। नेपाल सरकारका नीति नियमहरूको कार्यान्वयन वारेमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जिल्ला समन्वय समितिलाई निर्देशन दिन्छ र त्यसको अनुगमन गर्दछ।

७.२.३ अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम तथा प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्युनिकरण गर्न लाग्ने अनुमानित बजेट विवरण

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने अनुकूल प्रभावहरूलाई अधिकतम गरी वातावरण संरक्षणको उपायहरूको तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिए अनुसार अबलम्बन गर्नका लागि अनुमानित बजेट उल्लेख गरिएको तालिकामा प्रस्तुत गरिए अनुसारको कार्यक्रम संचालन गरिने र सोको लागि कुल रु ३,६०,०००.०० (तीन लाख साठी हजार रुपैया) बजेट अनुमान गरिएको छ र सो बजेट ठेक्का रकमबाट संकलन गरिने राजश्वबाट व्यवस्था गर्ने वा आ.व.को वार्षिक योजनामा समावेश गरी प्राथमिकताक्रममा पहिलो प्राथमिकता दिनेपर्छ । यो बजेटको व्यवस्था पालिकाको नियमित बजेट र संकलनकर्ताले व्यहोर्नु पर्ने भएकोले नेपाल सरकारमा थप दायित्व पर्ने छैन ।

७.२.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

वातावरणिय संरक्षणका लागि कुनै पनि वातावरणमा प्रभाव पार्ने योजना सञ्चालन गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, लुम्बिनी प्रदेशको वातावरण संरक्षण अध्यादेश २०७७ ले अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई अनिवार्य गरेको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा निम्न बमोजिमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको कार्य गरिनेछ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

तालिका 7.1: अनुगमन सम्बन्धि व्यवस्था

क्र. स.	अनुगमनको प्रकार	अनुगमनको विधि	सुचक	समयवधी	अनुमानित बजेट	जिम्मेवारी
१	आधाररेखा अनुगमन	उत्खनन् क्षेत्रको सामाजिक, जैविक, भौतिक र साँस्कृतिक वातावरणको विवरण राख्ने	गाउँपालिकाको अभिलेख	प्रत्येक ६ महिनामा	८००००	गाउँपालिका,
		मौज्दात परिमाणको आंकलन गरि अभिलेख राख्ने	गाउँपालिकाको अभिलेख	प्रत्येक ३ महिनामा	९००००	गाउँपालिका
२	नियमपालन अनुगमन	मापडण्ड अनुसार उत्खनन् गरे नगरेको नियमित अनुगमन गरि उत्खनन् गरेको परिमाणको अभिलेख राख्ने ।	गाउँपालिकाको अभिलेख	उत्खनन् कार्य सुरु भएपछि नियमित	९००००	गाउँपालिका
		वातावरण र स्थानीय जनसमुदायको जीवनयापनमा पर्ने असर न्युनिकरणका लागि सुझाइका उपायहरू अवलम्बन गरे नगरेको	गाउँपालिकाको अभिलेख	उत्खनन् कार्य सुरु भएपछि	७००००	गाउँपालिका

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

		अध्ययन गरि अभिलेख राख्ने		नियमित		
३	प्रभाव अनुगमन	उत्खनन् कार्यबाट सामाजिक, आर्थिक, जैविक र साँस्कृतिक वातावरणमा परेको नकारात्मक र सकारात्मक असरहरुको अध्ययन गरि अभिलेख राख्ने ।	गाउँपालिकाको अभिलेख	वार्षिक	८००००	गाउँपालिका
		वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रभावकारिता र कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गरि प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	गाउँपालिकाले तयार गरेको प्रतिवेदन	वार्षिक	७२४३६.५५	गाउँपालिका
		जम्मा			४,८२,४३६.५५	

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

परिच्छेद ८: निष्कर्ष

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन गाउँपालिका वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोलाको विभिन्न घाटबाट दिगो रूपमा ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाका उत्खनन् तथा संकलनको योजना बनाई कार्य सञ्चालन गरिएमा प्राकृतिक सम्पदा र श्रोतको उचित उपयोग मात्र नभई दिगो व्यवस्थापन तर्फ ठूलो सहयोग पुग्नेछ । प्रस्ताव कार्यान्वयन नदीको निश्चित संकलन र उत्खनन् स्थानहरू तोकी कार्यान्वयन गरिएमा श्रोतको वैज्ञानिक एवं दिगो व्यवस्थापन हुने, रोजगारीको श्रृजना हुने गाउँपालिकाको आयश्रोत बढ्ने, विकास निर्माण सामाग्रीको उपलब्धता हुने, संकलन तथा उत्खननमा अनियमितता घट्ने, श्रोत संरक्षण हुने, संकलन कार्य व्यवस्थित हुने जस्ता साकारात्मक प्रभावहरू धेरै तथा महत्वपूर्ण रहेको र भु उपयोग, भौतिक संरचनामा असर पर्न सक्ने, वायु (धुवाँ, धुलो) ध्वनी प्रदुषण, पेशागत सुरक्षा, नदीको वरपर वस्ती विस्तार एवं नदी अतिक्रमण जस्ता नकारात्मक प्रभावहरू विश्लेषण गर्दा कम महत्वपूर्ण र स्थान विशेष रहेकोले यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूका लागि पहिचान गरिएका निरोधात्मक विधिहरू अवलम्बन गर्ने र यी विधिलाई ठेकेदारसँग सम्झौतामा गर्दा बुँदागत रूपमा राख्ने । प्रभाव बढोत्तरीकरण उपायहरूमा नदीको बाडेन राख्ने, नदीको उत्खनन् तथा संकलन गर्न सक्ने परिमाण घाट पिच्छे, तोकिदिने, क्षेत्र छुट्टाईदिने, उत्खनन् तथा संकलन सम्बन्धि कामदार तथा ठेकेदारले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू होडिङ्ग बोर्ड बनाएर संकलन गर्न नदीमा छिर्ने स्थानमा राख्ने जसका कारण श्रोतको सहि सदुपयोग हुने र वातावरणमा कम भन्दा कम नकारात्मक असर पर्ने, वढी भन्दा वढी सकारात्मक प्रभाव स्थानीयवासी र न.पाले अनुभव गर्न सक्नेछ । गा.पा. को कार्यलयले नियमित अनुगमन सकेसम्म स्थानीयवासीको रोहवरमा गर्नाले पहिचान गरिएका विधिहरू अवलम्बन भए नभएको थाहा हुने र भविष्य सहि कदम चालन र निर्णय लिन सहयोग पुग्नेछ । प्रस्ताव कार्यान्वयनलाई अझ व्यवस्थित गर्न निम्न बमोजिम सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

- अनुगमन योजनामा दिइएका न्युनीकरणका उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन र त्यसको नियमित अनुगमन, गर्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सकिए पछि थुप्रिएको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको परिमाण नापजाँच गरी अभिलेख राख्ने र ठेकेदारले वर्षमा कति परिमाण कुन स्थानबाट संकलन गर्यो त्यसको अभिलेख राख्ने ।
- बजार माग र बजार दरलाई मध्यनजर गर्दै प्रति घनमिटर दर परिवर्तन गर्ने एवम माग अनुरूप आपूर्ति बढाउन पर्ने देखिएमा विस्तृत वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन गरी अगाडी वढनु पर्ने ।
- ठेक्का सम्झौतामा उल्लेख भएको परिमाण, स्थान आदिको नियमित अनुगमन गर्ने ।
- अनुगमन तथा वातावरण व्यवस्थापनको लागि ठेक्का रकमबाट असुली हुने रकमको कम्तीमा ५ प्रतिशत छुट्टयाउने ।

वातावरण संरक्षणका उपायहरू तथा अनुगमन कार्यको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि तयार गरिएको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र अनुगमन योजनाको सम्बन्धित निकायले पालना गरेमा प्रस्तावित आयोजना दिगो रूपमा सञ्चालन हुनेछ । छिमेकी स्थानिय तह तथा निजी जग्गामा सिमाना रहेका स्थानबाट सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्ने सन्दर्भमा आपसी समन्वय र समझदारीमा मात्र सञ्चालन ल्याइनुपर्ने आवश्यकता छ । सबै किसिमको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव वातावरणमैत्री, सामाजिक तरिकाले अपनाउन मिल्ने र प्राविधिक दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएको निचोडमा पुगिएको छ । वातावरण संरक्षणका उपायहरू तथा अनुगमन कार्यको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि तयार गरिएको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र अनुगमन योजनाको सम्बन्धित निकायले पालना गरेमा प्रस्तावित आयोजना दिगो रूपमा सञ्चालन हुनेछ । छिमेकी स्थानिय तह तथा निजी जग्गामा सिमाना रहेका स्थानबाट उत्खनन् तथा संकलन गर्ने सन्दर्भमा आपसी समन्वय र समझदारीमा मात्र सञ्चालन ल्याइनुपर्ने आवश्यकता छ । सबै किसिमको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव वातावरणमैत्री, सामाजिक तरिकाले अपनाउन मिल्ने र प्राविधिक दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएको निचोडमा पुगिएको छ ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरू

- नेपाल सरकार, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
- लुम्बिनी प्रदेश, वातावरण संरक्षण ऐन तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
- राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन निर्देशिका, २०५०
- नापी विभाग, टोपोग्राफिक नक्शाहरू, १९९२
- वातावरणीय तथ्याङ्क नेपाल, २०१३
- परिवर्तन गाउँपालिका नगरपालिका प्रोफाइल, २०७५
- जिल्ला स्तरबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यका लागि गरिने प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कार्यसूची तथा प्रतिवेदन स्वीकृति सम्बन्धि मागदर्शन, २०७३
- साईटिस अनुसूचीमा सूचीकृत नेपालमा पाईने संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरू (२०७५)
- Birds of Nepal: An Official Checklist (2018)
- Nepal Biodiversity Strategy and Action Plan 2014-2020
- नेपाल सरकार, २०७८; राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरि सर्वेक्षण, २०७८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल ।
- DPR, 2001. Flowering Plants of Nepal. Department of Plant Resources, Ministry of Forests and Soil conservation, Thapathali, Kathmandu, Nepal.
- DPR, 2006. Plants of Nepal: Fact Sheet. Department of Plant Resources, Ministry of Forests and Soil conservation, Thapathali, Kathmandu, Nepal.
- <https://www.worldweatheronline.com/lang/en-in/Bara-weather-averages/np.aspx>
- <https://nationalgeoportal.gov.np/topo>
- Lillesø, J. P. B., Shrestha, T. B., Dhakal, L. P., Nayaju, R. P., & Shrestha, R. (2005). The map of potential vegetation of Nepal: a forestry/agroecological/biodiversity classification system. Development and Environment, (2), 76.

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

- National EIA Guidelines, GoN, 1993
- The Status of Nepal's Birds: The National Red List Series. 2016. The Zoological Society of London, Regent's Park, London, NW1 4RY, UK, Volume I-VI
- Thapa, D. R. (2018). Seismicity of Nepal and the surrounding region. Bulletin of the Department of Geology, 83-86.
- Topographic Survey Branch, Department of Survey, His Majesty's Government, Nepal 1983.
- Polunin, O. and A. Stainton, 1984. Flowers of the Himalaya, Oxford University Press, New Delhi, India.
- Shah, K. B., Tiwari, S. 2004. Herpetofauna of Nepal: A Conservation Companion. IUCN Nepal.

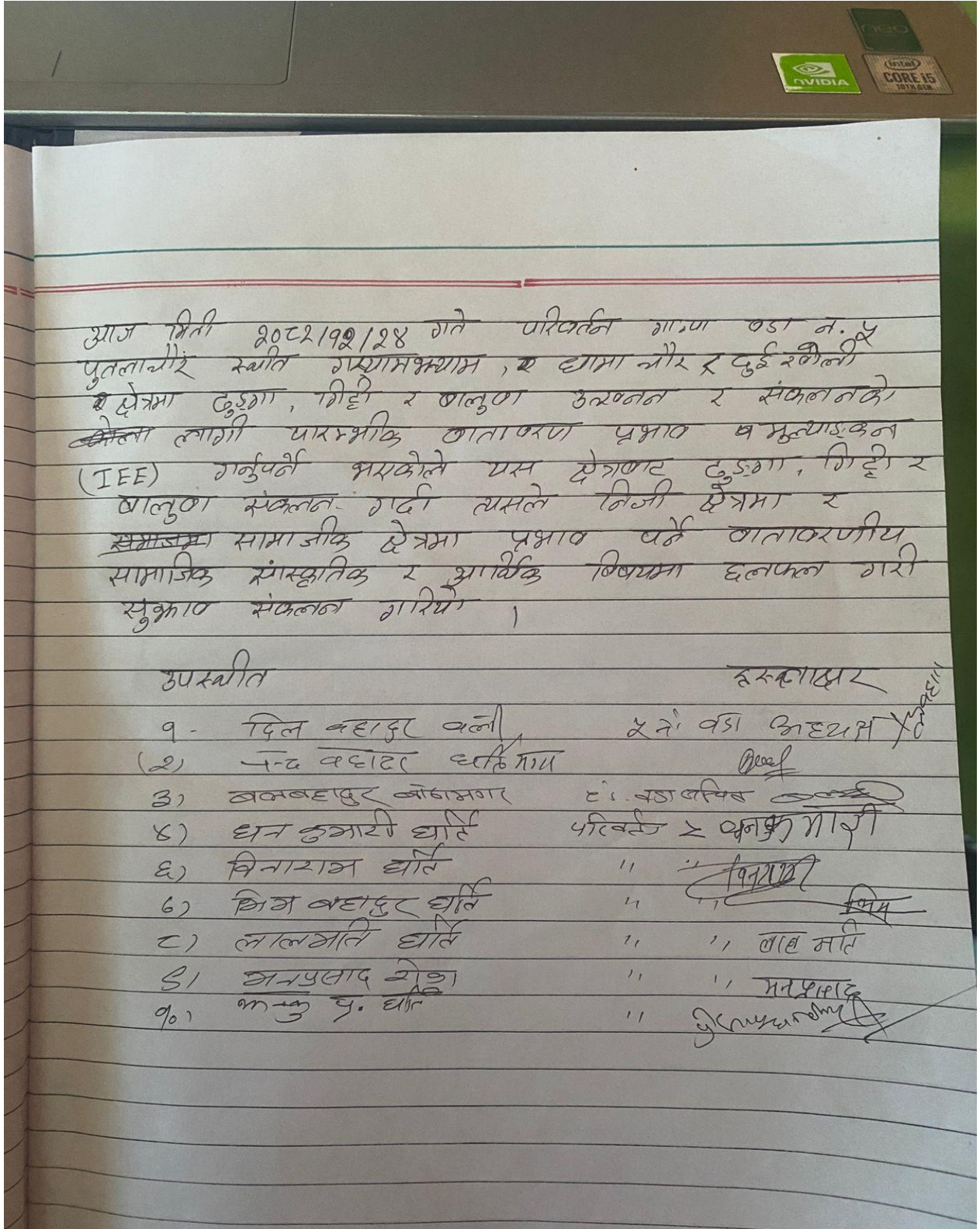
अनुसूचीहरू

अनुसूची १.१: अध्ययनमा संलग्न विशेषज्ञहरूको विवरण

क्र.सं.	पद	विज्ञकोनाम	योग्यता	अनुभव
१	टोलीप्रमुख (वातावरणविद्)	मुरली गोपाल रंजितकार	स्नातकोत्तर, वातावरणविज्ञान	५ वटा भन्दा धेरैमा टोली प्रमुख भई कार्य समापन गरेको
२	ईन्जिनियर	बशन्त श्रेष्ठ	स्नातक, ईन्जिनियर	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको
३	भूगर्भविद्	अरुण कुमार पण्डित	स्नातकोत्तर, भूगर्भशास्त्र	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको
४	जी.आई.एस. विज्ञ / जियोमेटिक्स विज्ञ	भगवत रिमाल	स्नातक, जी.आई.एस. विज्ञ / जियोमेटिक्स विज्ञ	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको
५	सामाजिशास्त्री	दीपेन्द्र सिङ	स्नातकोत्तर, सामाजशास्त्र	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको
६	सब- ईन्जिनियर	होम नाथ श्रेष्ठ	Diploma in Geomatic Engineering.	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको
७	कम्प्युटर	सोनेश मलेकर	Diploma/bachelor's in computer.	३ वटा भन्दा धेरैमा टोली सदस्य भई कार्य समापन गरेको

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

अनुसूची ३.१: सामुदायिक छलफलहरुमा प्रस्तुत भएका मुख्य साझा राय, सुझाव र चासोका विषयहरुको माइनुट

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

आज मिति २०८१/१२/२६ गते परिवर्तन गफ पा० वडानं १ कुरेली स्थित बगाउने खोला, क्षेत्रमा दुई, गिट्टी र बालुवा उत्खनन र संकलन को लागि प्रारम्भिक वातावरण प्रभाव पुल्यासक (I.E.E.) गर्नुपर्ने भएकाले यस क्षेत्रबाट दुई, गिट्टी र बालुवा संकलन गफा यसले बग क्षेत्र र निम्न क्षेत्रमा प्रभाव पार्ने/नपार्ने वातावरणीय, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक विषयमा छलफल गरि पुष्कल संकलन गरियो ।

उपस्थित	दृष्टाङ्क
१-	मैत्रे बुढा मगर वडा अध्यक्ष
२-	केम बहादुर बुढा
३-	विश्व प्रसाद घर्ती मगर
४-	विदेवशुभ्र मैत्रे मगर
५-	बुढाकाजी मैत्रे मगर
६-	विमल मगर मैत्रे
७-	मन कुमारी मैत्रे
८-	यश कुमारी मैत्रे
१०-	शुभ्र वडापुर्वा बुढा
११-	स्तर के बाँसे मगर

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

1

आयसिमी २०८१/०१/०९ गतेका दिन यस पश्चात्त गा.पा. वडा नं. ०३ क्षेत्री स्थित पत्राखोला खोला क्षेत्रका दुइवटा गिट्टी, बालुवा अन्वेषण र सङ्कलनको लागि दुईवटा चरकोको प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण (I.E.E.) गर्नुपर्ने भएकोले यस क्षेत्रका दुइवटा, गिट्टी र बालुवा सङ्कलन गर्न त्यहाँ वनक्षेत्रमा, निम्नक्षेत्रमा प्रभाव पर्ने। तथै वनक्षेत्रीय, साप्राथमिक, स्वास्थ्यसुविधि र आर्थिक विषयका कलमफल गरी सुझाव सङ्कलन गरियो।

तपस्विन

क्र.सि.	उपस्थित	हस्ताक्षर
१)	मैत्रे बुढाभा	[Signature]
२)	शैलेन्द्रमान	[Signature]
३)	शरणाथ शर्मा	[Signature]
४)	मालिका देवी शर्मा	[Signature]
५)	केवल काफ्ले	[Signature]
६)	राम बरुण उपाध्याय	[Signature]
७)	राज बरुण पुन	[Signature]
८)	मन बरुण बिष्ट	मन बरुण
९)	दिनेश बरुण बुढा	[Signature]
१०)	आम व. देवि	[Signature]
११)	बुद्धी शर्मा	आम व. देवि
१२)	लीला दे. शर्मा	लेखन बरुण
१३)	राम शर्मा बुढा	[Signature]
१४)	जावत शर्मा बुढा	[Signature]
१५)	अनिल शर्मा बुढा	[Signature]
१६)	धनमल शर्मा	[Signature]
१७)	राज बरुण देवि	[Signature]
१८)	गणेश शर्मा	[Signature]
१९)	मन बरुण शर्मा	[Signature]
२०)	अनन्त बुढा	[Signature]

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

दुलफलको सुझाव तथा निर्णयहरू

१. संकलन गर्दा कसैलाई प्रभाव सधैं नपर्ने भएकाले संकलनको लागि अनुमती ।
२. यस क्षेत्रमा उत्खनन गर्दा भुगोलको काइणको गर्दा यस क्षेत्रलाई प्रभाव पर्ने भएकाले उत्खनन गर्न नदिने ।
- ~~३. यदि उत्खनन गर्दा गरियो भने~~
३. यदि लामो र गहिरो क्षेत्रमा उत्खनन गरिनुमा स्थानियको अनुमती
४. वर्षाको समयमा संकलनको लागि रण्डल खनन खननको खननको लागि अनुमति / सहमती ।
५. संकलन गरिएको गिट्टी, बालुवाको ढुवानी गर्दा निजी क्षेत्रमा परेमा त्यस क्षेत्रको बाक्तीहरू संरक्षण गर्न पर्ने ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

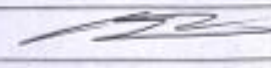
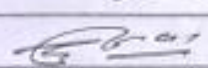
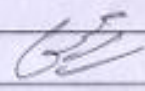
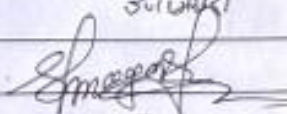

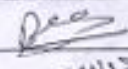
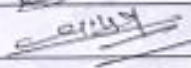
आज मिति २०८३/०१/१० गतेका दिन यस परिवर्तन गा.पा. वडा नं. ५ को राङडोट स्थित ग्रामभिम, धामाचौर, दुई खोला र चुनवाड खोला क्षेत्रमा टुङ्गा, गिट्टी र बालुवा सङ्कलन गर्नको लागि दोस्रो चरणको प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण (प.ए.ए) गर्नु पर्ने भएकाले यस क्षेत्रबाट टुङ्गा, गिट्टी र बालुवा सङ्कलन गर्न त्यसले गर्ने क्षेत्रमा/निजि क्षेत्रमा प्रभाव पर्ने, नपर्ने, वातावरणिय, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक विषयमा हलफल गरि सुझाव सङ्कलन गरियो ।

तपासिल

क्र.सं.	उपास्थित	हस्ताक्षर
१)	दिबे वडाबाट बली रतोकडा महेन्द्र	रतोकडा
२)	धामाचौर वडाबाट	धामाचौर
३)	अपार रक्षित पुन	अपार
४)	नन्द वडाबाट चर्के मिने प्रसाद शर्मा मगर	मिने प्रसाद
५)	अरुण कुमार घाल मगर	अरुण
६)	जोषि नाला बरनत	जोषी
७)	इन्द्र वडाबाट स्वका	इन्द्र
१०)	प्रकाश रसाइली	प्रकाश
११)	काल स्वका	काल
१२)	गोरेश्वर डोली	गोरेश्वर
१३)	मन वडाबाट चर्के	मन
१४)	कुमार शिब घाल	कुमार शिब

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

भाज मिति २०८३/०९/११ गतेका दिन यस परिवर्तन गा.पा वडा नं. ६ को फोल्गेट नाके डूरीवाङ्ग स्थित ओभाड खोला क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन र संकलनको लागि प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण (IEE) गर्नु पर्ने भएकोले यस क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलन गर्दा यसले उन क्षेत्रमा, निजि क्षेत्रमा प्रभाव पार्ने नपर्ने वातावरणीय, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक विषयमा हलफल गरि सुझाव संकलन गरियो।

उपस्थित	हस्ताक्षर
१ कारका कुमाङ्ग बुढा	
२ सिमपत्री रोका	
३ गण बहादुर बुढा	
४ ओमप्रसाद पुन	ओमप्रसाद
५ कल्पिता परियार	कल्पिता
६ मोमसरा बुढा मगर	मोमसरा
७ सुनिल पुन मगर	
८ राजेन्द्र मगर	
९ गुरुजान सिन्डा बुढा	Gurumanj
१० विनोद पुन मगर	
११ चन्द्र शहाबुल उगा मगर	

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

अनुसूची ३.२: सात दिने सूचनाको प्रतिलिपि

 <h3>परिवर्तन गाउँपालिकाको कार्यालय</h3> <p>गाउँ कार्यापलिकको कार्यालय रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश</p>	
<p>रोल्पा जिल्ला, परिवर्तन गाउँपालिका भएर बग्ने डाङ्गुङ्ग खोला (Dangdung Khola) बगर बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् आयोजनाको लागि प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण (IEE) प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धि सात दिने सार्वजनिक सूचना</p>	
<p>सूचना प्रकाशित मिति: २०८२/१२/२३</p>	
प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	परिवर्तन गाउँपालिका, रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल, ई.मेल: paribartanmun@gmail.com वेबसाईट: www.paribartanmun.gov.np , फोन : ९८५७८४९००१
प्रस्तावको व्यहोरा	क) कार्यान्वयन हुने स्थान: परिवर्तन गाउँपालिका ख) प्रस्तावको बारे सामान्य जानकारी: परिवर्तन गाउँपालिका भएर बग्ने डाङ्गुङ्ग खोला (Dangdung Khola) बगर बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् आयोजनाको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) रिपोर्ट तयारी ग) लगानी किसिम: सरकारी ।
प्रभाव पर्ने सक्ने जिल्ला / गा.पा.	परिवर्तन गाउँपालिका, रोल्पा
<p>माथि उल्लेखित प्रस्तावको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको प्राकृतिक भौतिक पक्ष, जैविक पक्ष, रसायनिक पक्ष, सामाजिक पक्ष, सांस्कृतिक पक्ष र आर्थिक पक्षहरूमा पर्ने प्रभाव यकिन गर्न सो स्थानको न.पा. तथा त्यस क्षेत्रका विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी तथा सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको लिखित राय सुझाव भए सो लिन आवश्यक भएकाले यो सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको छ। यस सूचना प्रकाशन भएको मितिले ७ (सात) दिनभित्र निम्न ठेगानामा आई पुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराई दिनुहुन अनुरोध गरिन्छ।</p>	
<p>राय सुझावको लागि पत्राचार गर्ने ठेगाना:</p>	
प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	परिवर्तन गाउँपालिका, रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल, ई.मेल: paribartanmun@gmail.com फोन : ९८५७८४९००१
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	ईजोरा नेपाल प्रा.लि, काठमाडौं cjoranepal93@gmail.com ९८५११८२२८४

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प.स. २०८२/०८३
ब. व. ०३

लाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

परिवर्तन गा.पा. ५ राइकोट रोल्पा

स्था २०६६

मिति : २०८३/०९/०२

विषय : लाली जग्गा छटाई, दुला, गिट्टी, बालुवा, कुल्लो -
सङ्कलन र सफाई/सिफारिस ।

श्री प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
परिवर्तन गा.पा. ५, पुनमाचौर ।

गोठ ६५

प्रस्तुत विषयमा लाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह अन्तर्गत पर्ने बगाउने खोलाबाट लाली जग्गा छटाई (दुला, गिट्टी, बालुवा) र कुल्लो तथा सङ्कलन गर्ने कुल्लो खोलाको अन्तिम गरिई पराङ्गित वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिकेवल को अङ्गारमा वातावरणीय लक्ष्य प्रमाणित रिपोर्टको तयार गर्न प्रभाव गर्नु गरी निम्न शर्त -
पालना गर्ने गरी कुल्लो तथा सङ्कलन कार्य गर्ने कुल्लो उपभोक्ता रिपोर्टको देखाउन, सफाई र सफाई/सिफारिस गरिनु पर्ने छ ।

सिफारिस/शर्तहरू

१. कुनै कुरा नगर्ने तथा कसैलाई कुनै क्षति नपार्ने - सुनिश्चित गर्नु पर्ने ।
२. लालीको प्राकृतिक वातावरणलाई तथा जैविक विविधतामा असर नपर्ने गरी मात्र कुल्लो सङ्कलन गर्ने ।
३. खोलाको उपभोक्ता र चौडाईको सङ्कलन कार्य गर्नुपर्ने अवस्थामा विधिकाल मात्र सङ्कलन गर्ने ।

०
१२४

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

लाली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह
परिवर्तन गा.पा. ५ राङकोट रोल्पा

स.सं. २०७२/०६३
स.नं.

रशा-२०७६

मिति :

विषय :

शी

- ५। भारी ढाढसबाटो अल्पम गर्दा वातावरणीय मापदण्ड पूर्णरूपमा पालना गर्ने ।
- ५। नदीको किनार (मगसु) मा ढाढसबाटो अल्पम गर्दा पूर्णरूपमा अल्पम गर्ने ।
- ६। श्याम्पेन खण्डबाटो अल्पम गर्ने र श्याम्पेन सुनिश्चित गर्ने ।
- ७। श्याम्पेन निजसम्पत्ति रक्षित मापदण्ड अगुन तथा निदीको किनार पालना गर्ने ।

→ उपरोक्त श्याम्पेनको पालना गर्ने प्रतिवद्धता सुनिश्चित गराउने खोला प्रशासकको
खोला धामाचौर अल्पम गर्ने अल्पम गर्ने तथा अल्पम खोला बाह्र ढुङ्गा पाटी
नदीको किनार तथा खोला अल्पम गर्ने यस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको
संसदले स्वीकार गरेको अल्पम अल्पम गर्ने । एखाताद

नेतारि

१। सन्त उमर शर्मा, तुषीपुर दह

 भवसि अध्यक्ष

नाम : अमर कुमार धर्मकार

पद :- अध्यक्ष

श्री लाली सामुदायिक वन उपभोक्ता
समूह परिवर्तन ५ राङकोट
रोल्पा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन बडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

सा.ब.उ.स.द.नं. ४३३

श्री धुपि डाडाँ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

राइकोट-५, रोल्पा

स्था: २०६७

प.सं. :- २०८२/०८३

मिति :- २०८३/०९/१९

च.नं. :- ०९

विषय :- नदि जन्य पदार्थ ढुङ्गा गिट्टी बालुवा इत्यन्त
सङ्कलन सम्बन्धि सिफारीस ।

श्री प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सयु.
परिवर्तन गा.पा. पुनलासौर रोल्पा ।
प्रहोदय,

प्रस्तुत विषयमा हामी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह फेलागत पर्ने बगाउने खोलाबाट नदि जन्य पदार्थ (ढुङ्गा गिट्टी बालुवा) इत्यन्त तथा सङ्कलन गर्ने उक्त खोलाका लागि प्राथमिक वातावरणीय परिक्षण (IEE) प्रतिवेदनको आधारमा वातावरणीय तथा प्रास्थितिक प्रहारीस दिर्गकालिन लकारात्मक प्रभाव नपर्ने गरी निम्न सर्त पालना गर्ने गरी इत्यन्त तथा सङ्कलन कार्य गर्ने उपयुक्त देखिएको देखापड्यो। सुझाव सहित सिफारीस गरिएको छ।

सिफारिस सर्तहरू

- १) ढुङ्गाको नगर्ने तथा वन क्षेत्रलाई कुनै किसिमले क्षति नपुग्ने सुनिश्चित गर्ने पर्ने
- २) नदिको प्राकृतिक बहाल विनारा तथा जैविक विविधता मा क्षति नपर्ने गरी मात्र इत्यन्त गर्ने
- ३) खोलाको गहिराई र चौडाईको सन्तुलन कायम राख्दै वैज्ञानिक विधिबाट मात्र सङ्कलन गर्ने

क्रमश

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

श्री धुपि डाढाँ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

प.सं. :-
च.नं. :-

मिति :-

विषय :-

- श्री
- ४) भारी इपकरणको प्रयोग गर्दा वातावरणीय माफ दण्ड पूर्ण रूपमा पालना गर्ने ।
  - ५) वर्षयममा (भनसुन) मा इत्खन्न कार्य पूर्णरूपमा रोकने स्थापित गर्ने ।
  - ६) स्थानीय समुदायको सहमति र सहभागीता सुनिश्चित गर्ने ।
  - ७) सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृत मापदण्ड कायम तथा निर्देशिका पालना गर्ने ।
  - ८) उपरोक्त सर्तहरूको पालना गर्ने प्रतिवद्धता सहित बगाउने खोला, गोशमझ्यम खोला, धामाचौर खोला, दुईखोली तथा ढुङ्गाखोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा इत्खन्न तथा सर्वतन्त्र कार्य यत्र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले तर्फबाट विफारीत गरिएको उपरोक्त इत्खन्न गर्दछौं ।

धन्यवाद

वै. धार्ज -

१ क्लक कन्सल्ट प्रा.ली. तुल्सीडाँडा दाङ

भुवदीय
नाम : गोपीनाथ केकेत
पद : अध्यक्ष
सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

सं.सं. २०८२/०८३
सं. नं. ०३

स्याङ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

परिवर्तन गा.पा. ५ राउकोट रोल्पा

मिति : २०८३/०९/०२

विषय : लरी अन्त्य पदार्थ गिट्टी बालुवा उत्खनन सङ्कलन -
सावकारी सिँचारिस

श्री प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
परिवर्तन गा.पा. राउकोट रोल्पा

सोहृदय प्रस्तुत विषयमा सँगै सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह अन्तर्गत पर्ने बगाउने -
खोला, खार, लरी अन्त्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा), डो, उत्खनन तथा सङ्कलन
गर्ने उक्त खोला, खार, लरी अन्त्य पदार्थ, प्रशासकीय बालाकरीपथ परिषद/ (IEE) प्रतिवेदन
को अनुषंगमा बालाकरीपथ तथा प्रशासकीय प्रणालीमा दैजाँक स्थित लडाखोला,
प्रभाव सम्बन्धी गरी निम्न सतत पालना, गर्ने गरी उत्खनन तथा
सङ्कलन कार्य गर्न उपयुक्त दैजाँक स्थित बहायडा सुक्याय सहित सिँचारिस
गरिन्छ।

सिँचारिस का शर्तहरू

१. उक्त उद्दान सम्बन्धी तथा कन्सिडरन्स गर्नु नै निश्चित गरी लडाखोला -
सुनिश्चित गर्नुपर्ने।
२. लडाखोला प्राकृतिक बाधा विनाश तथा अतिक्रमण विविधतामा अक्षर
सम्बन्धी गरी मात्र उत्खनन गर्नु।
३. खोला, खार, लरी अन्त्य पदार्थ र चोडाईडा सङ्कलन काममा शर्त -
वैज्ञानिक विधिबाट मात्र सङ्कलन गर्नु।

सुमर

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

स्याङ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह
 परिवर्तन गा.पा. ५ राङ्कोट रोल्पा

मिति :

विषय :

श्री
 ४। भारी उपकरणको प्रयोग गर्दा वातावरणीय माप उच्च पुर्णरूपमा पालना गर्ने ।
 ५। वर्षाकाालमा (मगरुन) मा उपकरण उर्ध्व पुर्णरूपमा राख्ने ।
 ६। समावेश समुदायको समसन्तिय सहभागितामा सुनिश्चित गर्ने ।
 ७। समसन्तिय निष्पक्षबाट स्पष्टित मापदण्ड अनुग तथा निर्देशिका पालना गर्ने ।
 → उपरोक्त शर्तहरूको गर्ने परिणतता स्पष्टित बगाउने खोला प्रत्यक्षमा खोला धामाचौर खोला दुई खोला तम्घास/ओवाड खोला वार कुङ्गा गिट्टी बालुवा उल्लेखन तथा संकलन गर्ने यस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले तर्जुमा स्पष्टाकरण गरिसकेको बन्नेका कारण गर्दछ । धन्यवाद

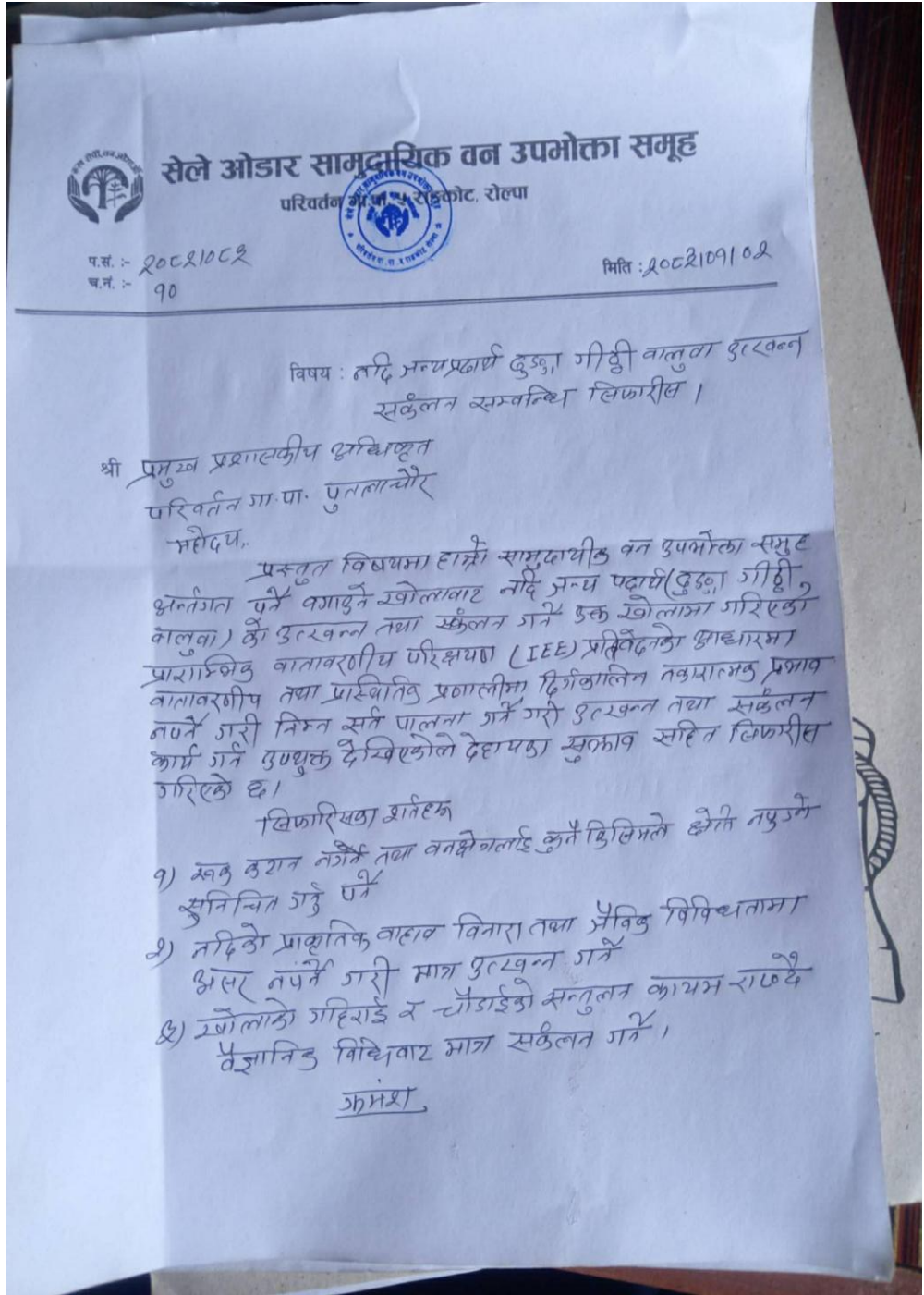
नेतृत्व

१ सन्तक असल-शुकी तुल्सीपुर वडा

मातृकीय अध्यक्ष
 नाम :- देउ प्रसाद पौडेल
 पद :- अध्यक्ष
 श्री स्याङ सामुदायिक वन उपभोक्ता
 समुह परिवर्तन राङ्कोट
 रोल्पा

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

1

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन

।

 सेले ओडार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह
परिवर्तन गा.पा. ५ राउकोट, रोल्पा

प.सं. :- मिति :-
ब.नं. :-

विषय :

श्री

- ४) वारि उपकरणको प्रयोग गर्दै वातावरणीय मापदण्ड पूर्णरूपमा पालना गर्ने ।
- ५) वर्षासमय (मनसुन) मा उत्खनन कार्य पूर्णरूपमा रोकियो
- ६) स्थानीय समुदायको सहमति र सहभागीता सुनिश्चित गर्ने
- ७) सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति मापदण्ड कानुन तथा निर्देशिका पालना गर्ने ।

ए) उपरोक्त सर्वेक्षणको पालना गर्ने प्रतिवद्धता सहित कागजी खोला ग्रामफलाम खोला धामाचौर खोला दुई खोला तथा ओभाड खोला बाट ढुङ्गा गिट्टी बालुवा उत्खनन तथा सङ्कलन कार्य यस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको तर्फ बाट लिफारिब गरिएको ब्यहोरा द्युनुरोध गर्दछौं ।

धन्यवाद ।

वार्डार्थ:-

१) **मन्नाब लम्बुङ प्राणी तुल्सीपुर ६५३** भन्दीप

नाम :- इन्द्र बहादुर खड्का
पद :- अध्यक्ष
सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्गामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

प.न.२०८३/०८६

ब.न. १६५६

परिवर्तन गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पतलाचौर, रोल्पा
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

परिवर्तन गाउँपालिकाको कार्यालय
पतलाचौर, रोल्पा
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
२०७३

मिति: २०८३/१/०३

श्री वडा कार्यलय (१,५,६),
परिवर्तन गाउँपालिका, रोल्पा ।

विषय: प्रारम्भिक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (IEE) सम्बन्धी सार्वजनिक
सुनुवाई सम्बन्धमा ।

रोल्पा जिल्ला, परिवर्तन गाउँपालिका भएर बग्ने ढाडढुङ्ग खोला तथा अन्य सहायक खोला बगर खण्डवाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा) दिगो र वातावरणमैत्री रूपले उत्खन्न तथा संकलन कार्य गर्नको लागि प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण (IEE) प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सुनुवाईमा सहभागि हुने भएको हुँदा तपसिलको मिति, समय, स्थानमा उपस्थित भई सुझाव, सल्लाह, परामर्श उपलब्ध गराईदिनुहुन अनुरोध छ ।

(प्रथम पटक सूचना प्रकाशित मिति: २०८३/०१/०३)

मि. लक्ष्मण शर्मा
प्रशासकीय अधिकारी

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	परिवर्तन गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल ई.मेल: paribartanmun@gmail.com वेबसाईट: www.paribartanmun.gov.np, फोन : ९८५७८४९००९
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	ईजोर नेपाल प्रा.लि, काठमाडौं ejanepal93@gmail.com ९८५९९८२२८४
प्रस्तावको व्यहोरा	क) कार्यान्वयन हुने स्थान: परिवर्तन गाउँपालिका वडा नम्बर १,५,६ रोल्पा ख) प्रस्तावको बारे सामान्य जानकारी रोल्पा जिल्ला, परिवर्तन गाउँपालिकामा पर्ने ढाडढुङ्ग खोला तथा अन्य सहायक खोला बगर खण्डवाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा) दिगो र वातावरणमैत्री रूपले उत्खन्न तथा संकलन कार्य गर्नको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) रिपोर्ट तयारी

समृद्धि, सुरक्षित, सामाजिक न्याय र सुशासनयुक्त परिवर्तन गाउँपालिका
Website: paribartanmun.gov.np E-mail: paribartanmun@gmail.com

Scanned with
CamScanner

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

प.सं:२०८३/०८४

ब.नं:

परिवर्तन गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पुतलाचौर, रोल्पा
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

	ग) लगानी किसिम: सरकारी
प्रभाव पर्न सक्ने जिल्ला / गा.पा.	परिवर्तन गाउँपालिका वडा नम्बर १,५,६ रोल्पाका क्षेत्रहरू

माथि उल्लेखित प्रस्तावको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको प्राकृतिक भौतिक पक्ष, जैविक पक्ष, रसायनिक पक्ष, सामाजिक पक्ष, सांस्कृतिक पक्ष र आर्थिक पक्षहरूमा पर्ने प्रभाव यकिन गर्न सो स्थानको स्थानीय जनता, बुद्धिजीवी र सम्पूर्ण सराकोरवाला व्यक्तिसँग छलफल गर्नु पर्ने आवश्यकता भएकाले यो सार्वजनिक सूचनामा उल्लेखित मिति, समय र स्थानमा सहभागी भई दिनुहुन हार्दिक अनुरोध गरिन्छ।

सार्वजनिक सुनुवाई हुने स्थान र मिति:

मिति	समय	स्थान
२०८३/०१/०९ गते	दिनको ११:०० बजे	परिवर्तन गाउँपालिका, वडा नम्बर १ को कार्यालय
२०८३/०१/१० गते	दिनको १:०० बजे	परिवर्तन गाउँपालिका, वडा नम्बर ५ को कार्यालय
२०८३/०१/११ गते	दिनको ११:०० बजे	परिवर्तन गाउँपालिका, वडा नम्बर ६ को कार्यालय

२०८३/११/१२
(निम बहादुर कार्की)
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

समृद्धि, सुरक्षित, सामाजिक न्याय र सुरासनयुक्त परिवर्तन गाउँपालिका
Website: paribartanmun.gov.np E-mail: paribartanmun@gmail.com

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन बडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

अनुसूची ४: उत्खनन तथा संकलन क्षेत्रको नक्साहरू

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

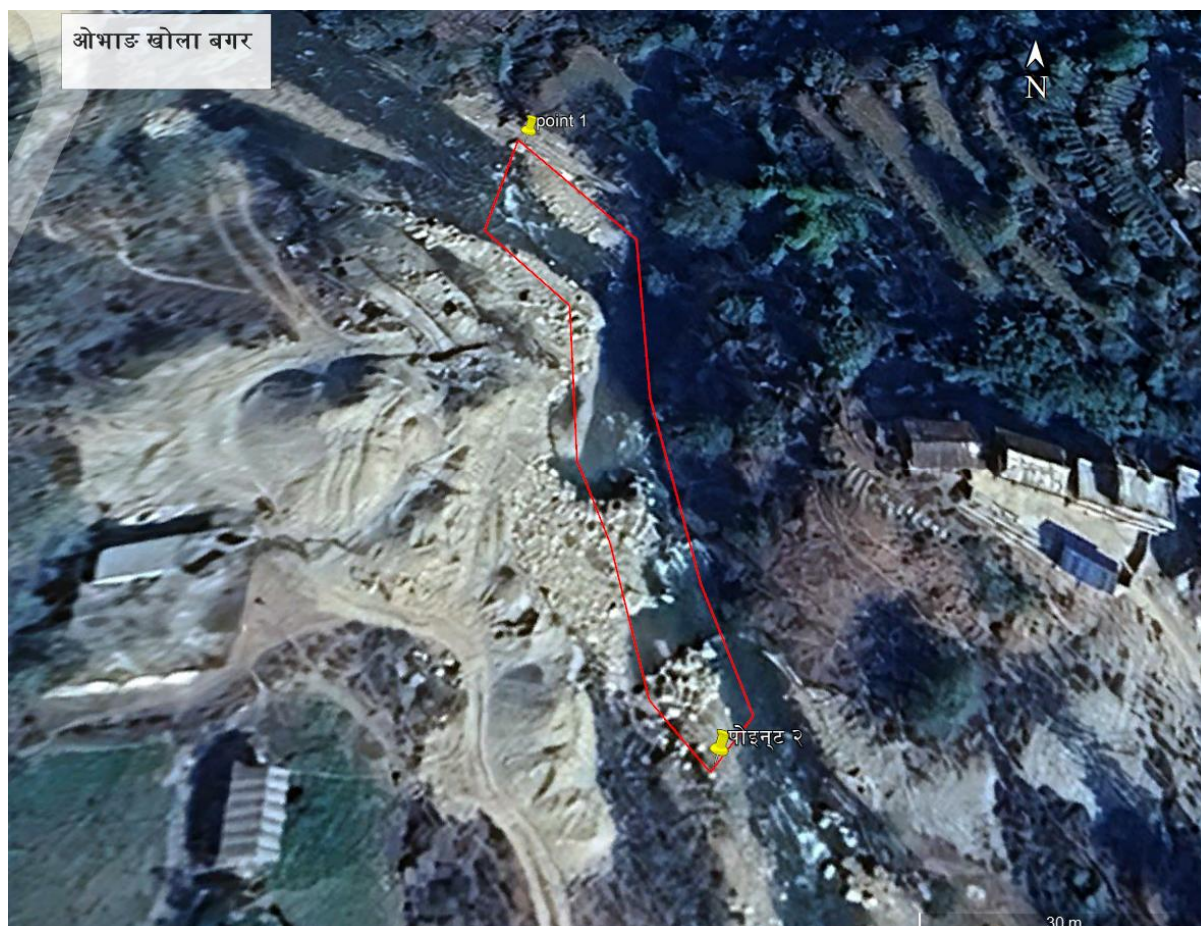
रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

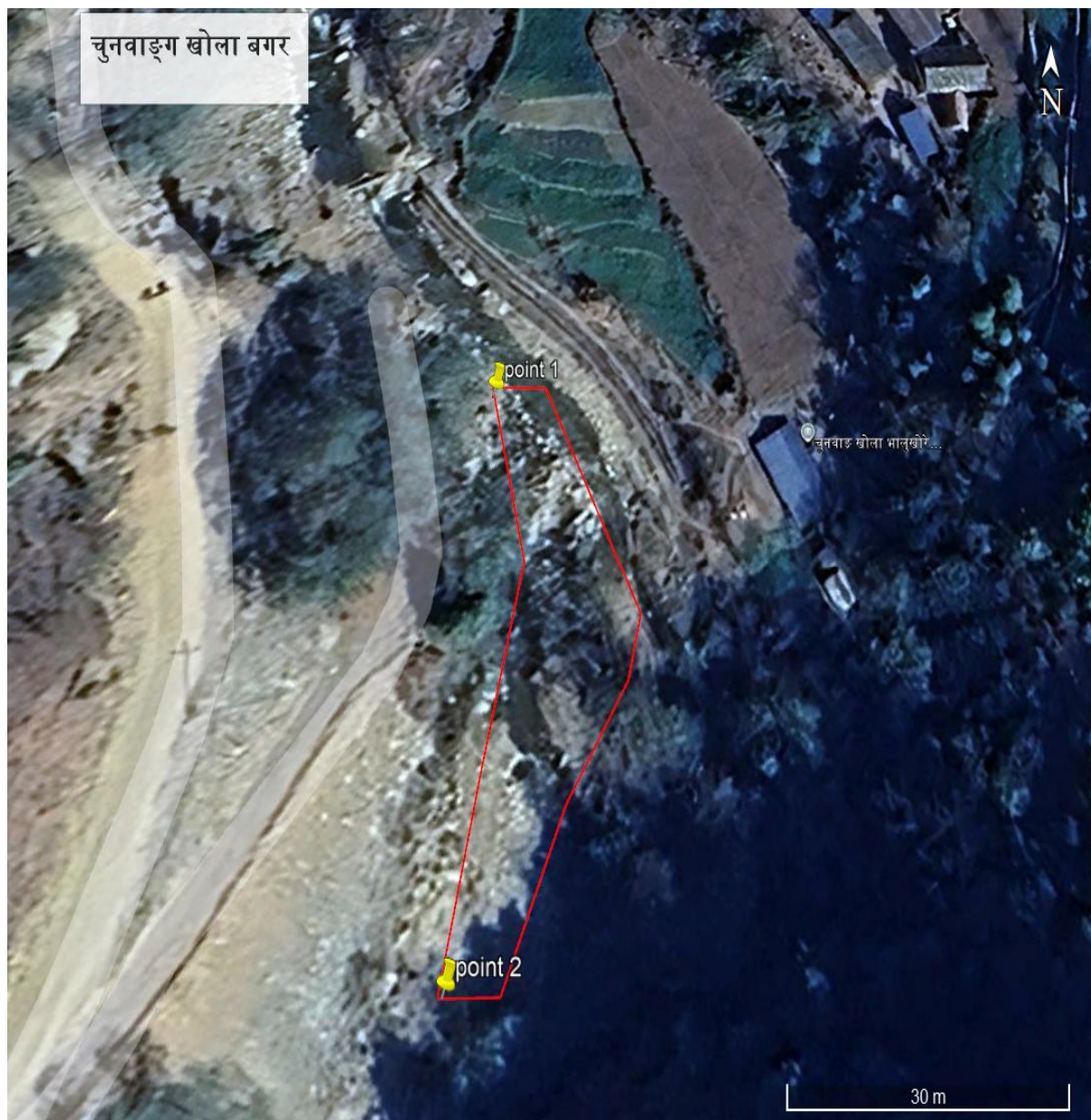
रोल्पा जिल्ला परिवर्तन बडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोला, चुनवाङ खोला, ओभाङ खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन बडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

उत्खनन तथा संकलन क्षेत्रको फोटाहरु

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १, ५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन /

रोल्पा जिल्ला परिवर्तन वडा नं. १,५ र ६ स्थित बगाउने खोला, गर्यामझ्यम खोला, धामाचौर, दुई खोली, चुनवाड खोला, ओभाड खोला क्षेत्रको विभिन्न घाटबाट नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को दिगो निकासी र सङ्कलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन ।

